insancıl Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı 364 - Kasım 2020

Salgın (Kovid-19 virüs) nedeniyle dergimiz dijital ortam için hazırlanmıştır.

İnsancıl
Aylık Kültür Sanat Dergisi

Sayı: 364

Haziran 2020

ISSN 1300-4158

Sahibi ve Yazı İşleri Sorumlusu
Berrin TAŞ

Genel Yayın Yönetmeni
Cengiz GÜNDOĞDU

Teknik Hazırlık
Tasarım
Hüray KILIÇ

Düzelti
Özden ÖZÜTEMİZ

İletişim

(0212) 249 80 19

e-posta

insancildergisi@hotmail.com

www.insancil.com

Kumrulu Yokuşu Sk.
Yıldırımakın Apt. No:8
Da.:11 Cihangir-Beyoğlu
İstanbul

İnsancıl
hakemli bir dergidir.

31. Yıl Size her ay 64 sayfadan oluşan bir sevgi gönderiyoruz...

YILDIZ GÜNCESİ'nde

- Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 53
- İnanmanın Felsefesi
- Hayat Üzerine - 1
- Özsözler Günlüğü (11)
- Turgut Özakman
- Karanlığı Yontanlar
- Kara Katran
- Temel Demirer
- Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar
- 30. Yıl Bitiyor
- Atatürk... Zafer Toprak
- Kinik Felsefe
- Schiller
- Ahlak ve Etik

Kavgamız sürecek...

Kültür ve Sanatta **31.** yılımızı kutluyoruz...

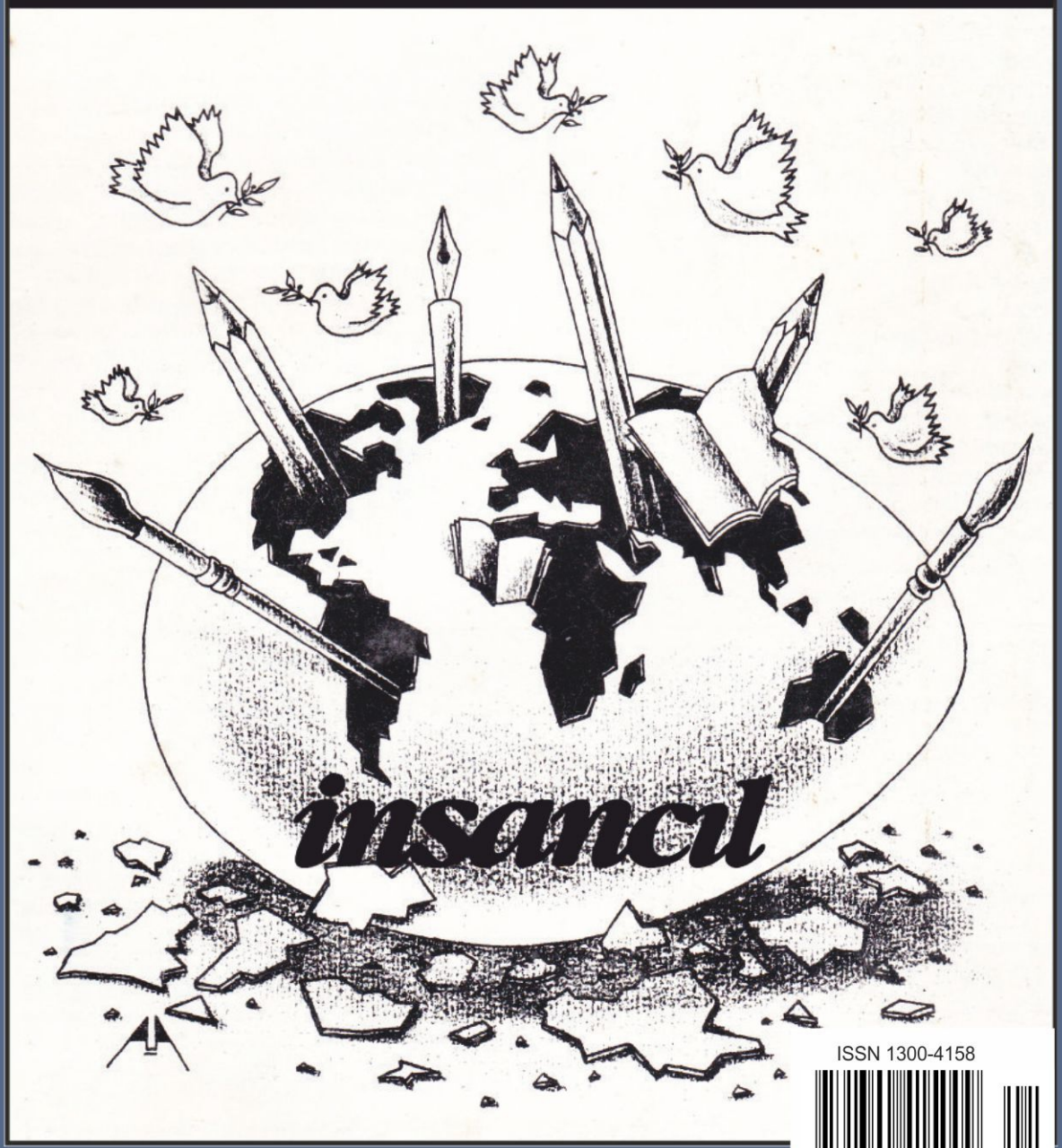

ISSN 1300-4158

Uluğ NUTKU (1935 - 2014)

Uluğ Nutku 1935 yılında Sivas'ın Zara ilçesinde doğar. Askeri cerrah babasının işi gereği çokça yer değiştirerek ilkokulu Kurşunlu, Niğde, İstanbul, Gelibolu ve Polatlı'da okur. Orta ve lise eğitimini 1947-1956 yılları arasında İstanbul'da Robert Kolejinde alır. 1957 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümüne başlar. Bu bölümde lisans eğitimi sırasında Eski Yunan Dili ve Edebiyatı ve Latin Dili ve Edebiyatı kürsülerinin derslerini izler ve bu kürsülerin sertifikalarını alır. Sistematik Felsefe ve Mantık kürsüsünde Prof. Dr. *Takiyettin Mengüşoğlu* yanında 1964'ten başlayarak önce fahri asistan, 1969'dan sonra da kadrolu asistan olarak görev yapar. 1974 yılında doktora derecesini "Yeniçağ Felsefesinde Apriori Problemi" başlıklı teziyle alır. 1979 yılında ise "Antropolojinin İnsan Kavramıyla Ethikin İnsanlık Kavramı Üzerine Bir Çalışma" başlıklı çalışmasıyla "doçent" unvanını alır. 1990 yılından başlayarak kendi deyimiyle "gezgin filozof" olur ve 1990-94 arasında Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Grubu Eğitimi Bölümünde, 1994-99 arasında Mersin Üniversitesi Felsefe Bölümünde, 2000-05 arasında ise Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Felsefe Bölümünde ders verir. *Uluğ Nutku* 17 Kasım 2014 günü Mersin'de yaşamını yitirir.

Uluğ Nutku'nun başlıca yapıtları şunlardır: *İnsan Felsefesi Çalışmaları* (1998), *Felsefe ve Güncellik* (2005), *Ur Uruk Urşu: Şiir Deneme Tarih* (2006), *… Daha Güncel Felsefe* (2006), *Gezgin Felsefe* (2011), *İnanmanın Felsefesi: Özebakışçı Bir Giriş* (2012), *Daha Güncel Felsefe* (2013), *Üç Demet Şiir: Ur Uruk Urşu Zee Zee Munzur Gözeleri* (2015), *İnsan Felsefesi Çalışmaları: Varoluş ve Tarihsellik* (2016), Yeniçağ Felsefesinde Apriori Problemi (2020)

Uluğ Nutku'nun yayımlanmış üç de çeviri kitabı bulunuyor: Lenin *Felsefe Defterleri I* (1975), Aleksandr Koblenz *Satrançta Turnuva Hazırlığı* (1984) (Serdar Çelik ile), Robert Hammond *Farabi Felsefesi ve Ortaçağ Düşüncesine Etkisi* (2001) (Gülnihal Küken ile)

2006 yılında *Mehmet Elgin* ve *Çetin Veysal*'ın hazırladığı *Uluğ Nutku'ya Armağan* kitabı yayımlanır. Buradaki söyleşisinde *Uluğ Nutku* insana nasıl baktığını şu sözlerle dile getirir:

Ütopya tasarlamak, gelecekte hakikat olması istenenlere umut beslemektir. Pek insanidir. İnsanda özseldir. Benim içerik kazandırmaya çalıştığım terimim, "aşmaca"dır. Yerüstü aşmacaları, ölüm sonrası hayat kurgularıdır. Yeryüzü aşmacaları, son ereği birleşik insanlık olan, uğruna çaba gösterilebilecek, belki de adım adım yaklaşılabilecek aşmacalardır. Bunun Sisifos emeğinden farkı şunda: Sisifos, tanrıların (insanı ezen koşulların) verdiği ceza gereği, aynı tepeden tepe dibine yuvarlanan kayayı yukarı çıkarıyordu ve aynı durum sonsuzca tekrarlanıyordu. İnsan, her defasında daha yüksek bir tepeye bırakılan ve tepenin daha aşağılarına yuvarlanan kayayı taşıyor. Bu onun trajedisi değildir, yılmazlığıdır, yüceliğidir.

Filozofun temel ödev ve sorumlulukları konusunda ise şunları söyler:

İnsanlara yalan söylememek, söylenmiş yalanların yalan olduğunu onlara korkusuzca anlatmak. Tarihselliği –kurumuş tarihi değil, sanat ve toplumsallaşma başarılarından devşirilmiş, canlı tarihselliği– yaşamak ve yaşatmak. Kültürlerin en değerli düşünce miraslarının imbiğinden geçmek. Bunu yapmadıkça konuşmamak, konuşmak için hazırlanmak.

İÇİNDEKİLER

Kasım 2020 / 364

Nusret KARACA	Soru-yorum (Şiir)	1
Betül ÇOTUKSÖKEN	Felsefenin Gör Dediği: Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 53	2
Yakup RUHİ	Karanlık Sularda Kanlı Köpükler (Şiir)	6
Uluğ NUTKU	İnanmanın Felsefesi Kitabına İki Ek	7
Hayrettin GEÇKİN	n+1 (Şiir)	11
H. Haluk ERDEM	Hayat Üzerine (1)	12
Yusuf ÇOTUKSÖKEN	Özsözler Günlüğü (11) Ağustos 2020	18
Hasan AKARSU	Birkaç Kısa Şiir (Şiir)	21
Berrin TAŞ	Hep Yolda	22
Prof. Dr. Coşkun Özdemir	Turgut Özakman	24
Temel DEMİRER	Sinema Büyüsü (ve Büyücüleri) - 2	26
Yılmaz GRUDA	Karanlığı Yontanlar	32
A. Didem USLU	2018-2019 Tiyatro Sezonundan Seçme Oyunlar (7)	36
Berrin TAŞ	Kara Katran (Şiir)	40
Pınar ÖZTÜRK	Meçhul (Öykü)	45
Nilüfer UÇAR	İhtiyar Serçe (Şiir)	51
	İnsancıl'a Mektup	52
Cengiz GÜNDOĞDU	Yıldız Güncesi	54

Soru-yorum

Söyleyin
Şiirin neresindeyim ben
Öykünün neresinde
Hangi defterin
Yaprakları arasına sıkışmış kalemim
Beynimde
Hiç dinmeyen gel-git dalgaları
Gökkuşağı kaplamış yüreğimde
Söyleyin
Daha kaç aşk'a yer var

Gecenin karanlığında
Ay mı
Yıldızlar mı
Gündüz
Yüzüme vuran güneş mi
Hangisi aydınlatıyor
Bir şeyler karaladığım sayfaları
Saçlarımı okşayan rüzgarın sesi mi
Kulaklarımdaki uğultu
İçimde çoğalan tomurcuklar
Söyleyin
Hangi yeni baharların müjdecisi

Elini tuttuğum el
Sen misin gerçek dost
Gülümseyen yüz
Sen misin yeni sevgili
Kucakladığım çocuk
Yanakları ellerimde uyuduğum eş
Siz misiniz
Şiirimin en güzel dizeleri

Sokaktaki yalnız çocuk
Terkedilmiş yaşlı
Ezilmiş kadın
Söyleyin
Hangi öykülerimde
Yer buldunuz kendinize
Peki
Yer kaldı mı
Yeni umut şiirlerine

İz bırakan anılar mı
Düşler mi
Yaşadığımız an mı
Söyleyin
Bu şiirin
Bu öykünün
Neresindeyim ben

Nusret KARACA

Felsefenin Gör Dediği:

Felsefe Tarihi: Antropontolojik Okuma 53

Betül ÇOTUKSÖKEN*

Kavramların varoluşuyla dayanak noktaları üzerinde durmak, antropontolojinin temel konularından biridir. Dünyayı karmaşadan kurtaran, "*khaos*"u "*kosmos*"a dönüştüren kavramlar, başka bir anlatımla zihinsel çerçeveler olduğuna göre, kavramlarımızın dayanak noktasının ya da noktalarının ne ya da neler olduğunu ortaya koymak son derece önemlidir. Kavram ya da zihinsel çerçeve dışdünyada ve dilde neye karşılık gelmektedir? Kavramın başvuru noktasında ne ya da neler vardır? Yıllardan beri yaptığım çalışmalarda üzerinde en çok durduğum konulardan biri hep bu olmuştur. Bu bağlamdaki zihin açıklığı, birçok durumu, oluşumu, olayı, varolanı anlamada, karşılaşılan durumlar karşısında duruş geliştirmede bizim en büyük yardımcımızdır. Kavramlar bir yandan dışdünyayla doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılıdırlar, bir yandan da dille/söylemle bağlantıları vardır. Kavramlar arada olanlardır, tıpkı felsefe gibi, tıpkı insan gibi, kavram da, kavramlar da aradadır. Hatta şöyle de diyebiliriz: Kavramlar arada olduğu için bizler de özne olarak aradayız. Durumu daha iyi anlamak için isterseniz dilden ve daha somut konuşmak gerekirse, dilden çok, öznenin yeniden yaratısı olarak söylemden yola çıkalım. Çünkü her birimiz özne olarak dünyaya ve onlara doğrudan ya da dolaylı olarak bağlı olan kavramlara dayalı olarak "yönelme"kteyiz, "duyumlama"ktayız, "algılama"ktayız, "düşünme"kteyiz, "açıklama"ktayız, "anlama"ktayız, "yorumlama"ktayız, "değerlendirme"kteyiz. Bütün bu edimlerin temelde, varolanla karşılaşmaktan doğduğunu da anımsatmak istiyorum. İşte her ne tarzda, ne biçimde olursa olsun, karşılaşmalarımızı, şu ya da bu şekilde sahip olduğumuz, edindiğimiz kavramlar aracılığıyla karşılamaktayız. Karşılamaları kışkırtan, temellendiren, taşıyan yapılar dile ve yerine göre dışdünyaya ve ayrıca mutlaka düşünme alanına, düşünme bağlamına uzanan kavramlardır.

Daha somut bir şekilde belirlemek gerekirse, kavramların bağlantılı olduğu bir durum ya da durumlar topluluğu olabileceği gibi, kavramlarımız yalnızca niyetlerimizle, davranışlarımızla, eylemlerimizle, ilişkilerimizle de bağlantılı olabilir. Dildeki/söylemdeki terimin ya da sözcüğün ardında zihinsel yapı olarak kavram, onun da ardında bir dışdünya nesnesi ya da burada sıraladığımız herhangi bir durum ya da insanın niyeti, davranışı, eylemi ya da ilişkisi olabilir. Bu son ögeler temelde insan dünyasını oluştururlar; bunların hepsi insan dünyasının öze-

ti gibidir. Burada *Nermi Uygur* bağlamında ele alacağımız "sevgi" sözcüğü ya da terimi, "sevgi" kavramı nasıl bir sözcüktür/terimdir/kavramdır? Bu sözcüğün/terimin/kavramın dışdünyada somut bir karşılığı yoktur; bu nedenle de anlaşılması son derece zor bir kavramdır. Çünkü biliyoruz ki dışdünyada somut bir karşılığı olmayan kavramlar üzerinde anlaşmak neredeyse olanaksızdır. Bu nedenle, "sevgi", hakkında en çok konuşulan, ancak anlaşılması en zor olan kavramlar arasında yer alır; tıpkı özgürlük gibi, sorumluluk gibi, saygı gibi, hatta tüm etik değerler gibi; daha da ileri gidecek olursak, "değer"in kendisi gibi. Öyleyse şöyle diyebiliriz: Sadece dilde/söylemde ve düşünmede varolanları anlamlandırmak son derece zordur; tartışmalar da buradan doğmaktadır. Bu kavramların aradalığı, arada oluşu belki de insan dünyasının özgünlüğünün asıl başvuru noktasıdır, temelidir.

Her yapıtını farklı kavram örgülerine özgüleyen *Nermi Uygur*, ilk basımı 1996'da yapılan *Başka-Sevgisi*[1] başlıklı yapıtında her ikisi de anlam katları çok zengin olan "başka", "başkası" ve "sevgi" kavramlarına, olası tüm bağlamlarını dikkate alarak yönelir ve her zamanki gibi, bu kavramları yaşantılamalarıyla, deneyim ve bilgi birikimiyle temellendirir; bizim deyimimizle, antropontolojinin ya da insan-varlıkbilgisinin eşliğinde bu kavramları ele alır. İnsanla ancak anlaşılır kılınabilecek yapılanışıyla "sevgi" terimi, "sevgi" kavramı, *Nermi Uygur*'un felsefi

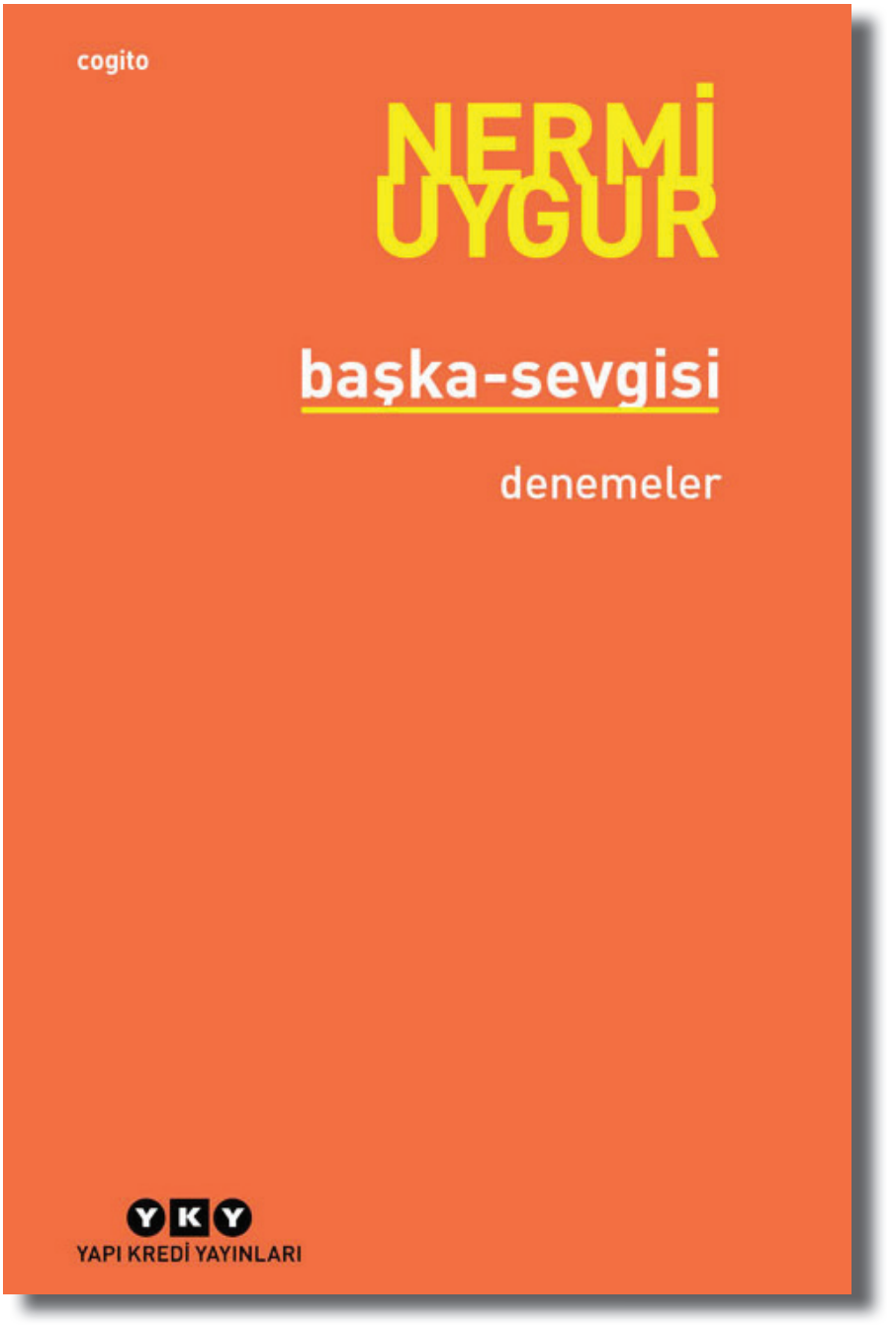

söyleminde insan-dünya-bilgi ilişkisinin ya da dışdünya-düşünme-dil ilişkisinin taşıyıcı temeli olur.

Ona göre, "sevgi"nin dışdünyada somut-tekil bir karşılığı yoktur: "*Tekbaşına 'sevgi' diye bir gerçeklik yok. Yaşamın gündüzünü gecesini, hergününü bayramını tümden kuşatan evrensel bir gerçeklik o, artık ne denli 'o' diye üstünkörü betimlenebilirse kuşkusuz.*"[2] *Uygur*'a göre sevgi kavramıyla birlikte giden, başka bir deyimle, onun bağlılaşığı durumunda olan kavramlar neler? Bunlar "istek ve özlem"; tam da burada antropontolojinin insanda olduğunu ileri sürdüğü en temel, en taşıyıcı yönelim biçiminin isteme olduğunu anımsayacak olursak, *Nermi Uygur*'un söylemini antropontolojik olarak nitelemenin ne denli doğru olduğu ortaya çıkacaktır: "'*Sevgi'nin en çok çağrıştırdığı: istek ve özlem. Bir insana, bir canlıya, bir nesneye, bir olaya yönelmek; bu yönelişi, özvarlık bakımından değerli ve önemli diye algılayıp yaşamak; bu varlıksal ilişkiyi yitirmemek kaygısıyla hiçbir özveriden geri durmamak var bu istek ve özlemde*."[3] Sevgi insandan başkaya doğru giden "varlıksal" bir ilişki, yaşamsal bir ilişki; onun tümüyle ilişkisel bir varoluşu var, tıpkı bilgi gibi. O zaman da şöyle bir çözümleme yapabiliriz: İnsan-insan ilişkisinde sevgi, insan-dünya/doğa ilişkisinde sevgi, insan-kültür dünyası ilişkisinde sevgi. Öyle ki: "*Sevginin en büyük ödülüyse, yaşamanın heryerine sinen biyoloji-ötesi canlılık. (…) Sen-ben ilişkilerinde, biz-siz ilişkilerinde, özetle tüm insanlar-arası, toplumlar-arası ilişkilerde en çabuk, en güzel, en kalıcı, en etkili ilişki yolu yordamı, yol yordam sağlamaktan bağ kurmaktan öte, insana en çok yakışan erdem özü sevgidir.*"[4]

İnsanın temel yönelimi olarak sevmek, aslında ilkin bir bakıma kendine, ama daha çok da başkaya ulaşmak, başkada varlığını sürdürmek, başkayla birlikte varolmakla olanaklıdır; "ben olmak" bunların hepsinin toplamından başka bir şey değildir. *Nermi Uygur* da "ben olma"nın ancak başkaya ulaşmakla, başkasıyla birlikte varolmakla mümkün olacağını ileri sürmektedir; dünyayla kurulan çok çeşitli bağlantılarla insan kendisi ya da "ben" olmaktadır: "*Daha doğar doğmaz kendisine yabancı bir ortamda, insan. Sonradan değerlendireceği bazı yapısal donatımlarıyla, çıplak varlığını ayakta tutacak olan içgüdüsel havada bir-iki yatkınlık dışında, "ben'im" diye sarıldığı hiçbirşeyi yok. Böylece ben, yabancı'yı, dış'ı, başka'yı benimseye benimseye ben olmakta. Zamanla artım artım geliştikçe de ben'ine kavuşmakta. Bu bağlamda, belli aşamalardan geçtikten sonradır ki, bir bakıma, özde yabancısı olduğu bir yaşama ortamını kendisi bilir, kendisinden bilir insan. Sayısız algılarla, deneyişlerle, karşılaşmalar, şaşırmalar, öğrenmeler, alışmalarla gerçekleşir bu. Böylece, konuşa konuşa, dıştan içe özümlediği dille, dilin sağladığı ilişkiler ve değerlerle, kendisine özdeş saydığı bir ortamla bir'leşmiş olur zamanla. Ben biz'in bir parçası, biz benin parçası olur çıkar bu süreçte. (…) Ardı arası kesilmeye bir edinme, büyüme, başka'yla 'dolma' ürünüdür ben. İletişim iletişimle, aslında kendisinden-olmayan bir biz'lenmedir gerçekleşen*."[5] Burada betimlenen, insanın kendisini başkasıyla doldurmasıdır; başkasıyla varolmasıdır. Bu da insan dünyasının özeti gibidir; bu dünyayı taşıyan insan ve insan davranışlarından, insan eylemlerinden ve insan ilişkilerinden başka bir şey değildir. İşte antropontolojik olan da burada kendine yer bulur.

Başkayla olan ilişkilerin itici gücü olarak sevgi yönelimi, tüm yönelimlerin içinde

en güçlü olanıdır. *Nermi Uygur*'a göre sevginin nabzı, kendimizi başkasıyla birlikte duymakta atar: "*İşte hepimizin özbenimizi, dolayısıyla biz-varlığımızı nerdeyse doğal bir sevgiyle sevmemiz: kendimizden başka'yı sevmemizden; bir zamanlar kendimize yabancı olanı sevmemizden başka bir şey değildir. Ben-sevgisi, biz-sevgisi; birbakıma, ben-oluşum, kendimiz: ben'ime, kendimize yakın-dost kıldığımız, vazgeçilmez tanıdık kıldığımız birtakım ben-olmayan ögeleri içte sindirmektir; ben'imizi, kendimizi onlarla ayrılmaz bir bütünlükte duymamızdır.*"[6] Benben olmayan ilişkisinin itici gücünü oluşturan sevginin önemi tam da burada ortaya çıkar; ancak insan dünyasında çoğun gözden kaçan da budur. Bu gözden kaçış, insan ilişkilerindeki olumsuzlukların da başlangıç noktasını, taşıyıcı temelini oluşturur. Kendi varoluşunda ötekinin, başkanın payını keşfedemeyenlerin, başkaya her bakımdan muhtaç olduğunu göremeyenlerin, fark edemeyenlerin dünyayı cehenneme çevirdiğini ileri sürmek artık zor olmasa gerek; bu belirlemeye ek olarak, her türlü ayırımcılığın tam da böyle bir duruştan, başkayı görmezlikten gelen duruştan kaynaklandığını görmek, anlamak artık zor olmasa gerek.

Nermi Uygur'un yaşamı boyunca dönüp dolaşıp geldiği, sürekli olarak üzerinde durduğu ilişki, ben-başkası ilişkisidir. Bu ilişkiyi *Başka-Sevgisi*'nde bu kez, ancak dilde/söylemde, düşünmede, dışdünya bağlamında da davranışlarda, eylemlerde ve ilişkilerde somutlaştırdığı, var kıldığı "sevgi"de görmektedir; ben-başkası ilişkisi sevgiden doğmakta, sevgide büyümekte, sevgide varolmaktadır. O zaman da bütünüyle yaşamın itici gücü olan sevgi, insan-toplum, insan-kültür ilişkisinde, özellikle eğitim bağlamında kendine yer bulacaktır, bulmalıdır. Eğitim artık sevgi eğitimi olarak somutlaşmalıdır. Böyle bir sevgi *Nermi Uygur*'a göre "*hem bilgi hem duyarlık gerektirir*":[7] bunların birlikteliğinde kotarılan sevgi ancak ben ya da biz bağnazlığından uzaklaşmayı sağlayabilir. Daha iyi bir dünya yaratmanın temeli ben-biz bağnazlığından kurtulmada, başka-sevgisinde buluşmada ancak mümkün olacaktır. Bunun olabilmesi için de *Nermi Uygur*'a göre istenç, akıl, bilgi, yaratıcılık, sabır, eleştiri gerek.[8]

Antropontolojik olan *Nermi Uygur*'un *Başka-Sevgisi* başlıklı kitabında "sevgi"de, özellikle de, sadece kendine yönelen sevgide değil; dışa, başkaya açılan sevgide, ben-biz bağnazlığını aşmada somutlaşır.

* *Prof. Dr. Betül Çotuksöken*, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü.

Dipnotlar

1- Nermi Uygur, *Başka-Sevgisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996. Ayrıca bkz.: Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, 2. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, ss.1651-1929.

2- Nermi Uygur, *Bütün Eserleri-II*, 2. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2017, s.1659.

3- Nermi Uygur, *Agy*., s. 1659.

4- Nermi Uygur, *Agy*., s. 1664.

5- Nermi Uygur, *Agy*., s. 1678.

6- Nermi Uygur, *Agy*., s. 1679.

7- Nermi Uygur, *Agy*., s. 1894.

8- Nermi Uygur, *Agy*., s. 1878.

Karanlık Sularda Kanlı Köpükler

Nouhad Haddad ve Amin Maalouf'a

Beyrut'un kalbi yaralı
güzelim limanı imha ettiler

ruhumuzun bütün limanları yıkılmak üzere zaten
çürümüş gemiler geçiyor karanlık sulardan
bir şarkının dibinde bulacaklar belki
kaybettiğim mevsimlerin şiirlerini

makedonyalı iskender'in torunlarına
anlatacak bir masalı kaldı mı
o kadar çoktu ki tanrılar ve tanrıçalar
hepsi azaldı zamanla
kayboldular ortalıktan

insanın ruhu minerva'nın baykuşlarının
bir rüyayı taşımaktan yorgun düştüğü
bir gecenin mitolojisini mi arar
çok uzaklardan göz kırpan yıldızlar
yeni ayetler midir
düşüp giderler yeraltı nehirlerine

bir yalnızlığı sürükleyip içinde
yanmış yıkılmış şehirlerin
arka sokaklarında dilsiz bir tellal
çağırır herkesi kendine
kendinden geçmiş bir çağın
gecikmiştir her şeye
insanları da tanrıları da

oturmuş penceresinin önüne bir garip ademoğlu
dalgın bakar borsaya
arka sokaktaki arsaya
gömülürken talan edilmiş ruhunun anılarına
Fairuz'un şarkılarına

Yakup RUHİ

İnanmanın Felsefesi Kitabına İki Ek*

Uluğ NUTKU

2.321 Tanrı İspatlarının Verimsizliğinin Aydınlanmaya Paradoksal Katkısı

Avrupalının Aydınlanma Hareketi'nin tarihsel kaynakları çok yönlü araştırılmıştır. Felsefe maddi oluşumların arkasındaki güdücü düşünceleri arar. Maddi oluşumlar kendiliklerinden gerçekleşmez; iradeyle gerçekleşir, yönlendirilir. Yönlendiren iradenin ne tür maddi etkilerle harekete geçtiği sorusu, maddeci tarihsel diyalektiğin temel sorusudur fakat felsefe için ikincildir; çünkü düşüncenin dönüştürücü etkisi olmadıkça, düşünceyi etkileyen maddi-ekonomik süreçler amaçsız kalır ve bunlar hakkında hiçbir bilinçlenme olmaz. Bu nedenle, maddi altyapının düşünsel üst yapıyı etkilediği ve biçimlendirdiği savı diyalektiği göstermeye yetmez.

Ortaçağlardan çıkışın belirleyici bir felsefi kaynağının *Descartes*'ın cogito'sunda bulunduğu doğru bir saptamadır. '*Düşünüyorum, öyleyse varım*' çıkarımı bilgi felsefesi sınırları içinde kalmadı. Bilgi felsefesi sınırları içinde bakıldığında, 'ben bilinci'nin bireyin tüm edimlerinde tözselce bulunduğu savı reddedilemez. *Kant'*ın, ben bilincinin bilinecek bir dünya gerektirdiği, kendi başına oluşamayacağı savı *Descartes*'ın savını çürütmez, tamamlar. '*Ben bilinci bütün edimlere eşlik eder*' şeklindeki Kantçı sav, bilinç-varlık bağıntısını öncelik-sonralık tartışmasına sürüklemeyen, farkındalığın eyleme 'eşlik' ettiğini belirtmekle yetinen özebakışçı bir savdır.

Bilgi teorisi sınırları dışından bakıldığında, *Descartes*'ın savının tarihsel önemi görünüşe çıkar. Önem, bireyin kendi düşüncesine sahip çıkması ve kendini olumlamasıdır. "*Kendim düşünüyorum, başkası tarafından düşündür(t)ülmüyorum; başkası benim düşüncemim sahibiyse, kendime dönük olamam, 'varım' diyemem*". Bu çıkarımlar Yeniçağ felsefesine damgasını basmıştır. Bazı düşüncelerin etkilerinin filozofların esas amaçlarının ötesine geçmesi pek de ender olmayan bir durumdur. Bireyi zorla öyle düşündüren otorite sarsılmaktadır. Otoritenin sarsılması devrimlerin işaretidir. *Descartes*'ın zavallı bir tanrı ispatına tutunmasına rağmen, (Anselmus'dan kaynaklanan 'ontolojik ispat') tanrının varlığını insan aklına muhtaç kılan girişimi, tanrının varlığı savının bir sav değerinde olamayacağı sonucunu getirdi. Bu nedenle Aydınlanmanın en önemli kaynağıdır.

Bir başka, ama aynı önemde saydığım kaynak, *Geulincx*'in 'sarsılmaz hakikatin aksiyomu' : axioma veritatis inconcussae, adını verdiği ilkedir (belittir). Tarihsel önemi dikkatlerden kaçan ilke şudur: "*Nasıl olduğunu (yapıldığını) bilmediğin bir şeyi (sen*

de) yapamazsın" : Quod nescis quomodo fiat, id non facis. Bilgi teorisi sınırları içinde bu aksiyom, algılayan özne ile algıladığı nesne arasındaki bağın açıklanamazlığını belirtir. Sorun günümüzde de açıklanamazlığını sürdüren, bu nedenle de kapıları metafiziğe ardına kadar açık bir sorundur. Madde-bilinç, beyin-bilinç, genetik kodlanma ve dış dünya üzerine teoriler yığılmaktadır. *Geulincx, Descartes*'ın cogito-extensa (düşünce-cisim) paralelizmini aşkın bir kaynakta buluşturmaya girişti. Kaynak-daha sonra *Berkeley*'in de '*Tanrı hepimiz için algılar'* savıyla başvuracağı, *Leibniz*'in ise '*önceden kurulmuş uyum'* (prestabilierte Harmonie) teorisiyle akılsallaştırmaya çalışacağı- Tanrı iradesiydi. *Geulincx*'in savında algılayan özne ile algıladığı nesne arasındaki bağı her defasında Tanrı kuruyordu. Her 'vesile'de Tanrı iş başındaydı. Böylece bu akım vesilecilik/okazyonalizm (occasio) adını aldı. Açıklanamazlığın bu şekilde açıklanışı elbette teolojik bir savın felsefeye gereksizce taşınmasıydı, fakat aynı zamanda ve asıl önemlisi, teolojinin bilgice içeriksizliğini göstermesiydi. Gözümü her açıp kapayışımda çevremi görmemi Tanrı sağlıyorsa, o Tanrı beni yaratırken eksik bir şeyler bırakmış demektir. Bu durum her insan için böyle olduğuna göre, her insanın her andaki algılamasını sağlayan Tanrı, kendi işini gerçekten zora koşmuştur.

Fakat bu savın açtığı yol, sadece algılama olgusunda değil, genel olarak doğada zorunlu bağlantılar olduğu, hatta Tanrının bile bu zorunlulukları ortadan kaldıramayacağı savına karşıt gelişen, günümüzde ise bilim felsefesini, sorunun çekirdeğini irdelemeye götüren bir yoldur. *Hume*'un doğada nedensel bağın varolduğu ama zorunlulukla varolmadığı savı, tırmanışın doruğu olacaktır.

Descartes'ın her sorunu sonuna kadar çözme niteliği atfettiği ratio'yu (rasyonalizmi bir izm kılan budur) izleyen *Geulincx*, karşıt savın canlanmasına, hiç de niyet etmediği bir tarzda hizmet etmiştir; çünkü bir şeyin nasıl yapıldığını bilmek ancak deneyimle olanaklıdır. O halde aksiyom aslında empiriktir.

Ekmeğin undan, unun buğdaydan yapıldığını bilirim, ama ezbere öğrenilmiş olarak, deneyiminden geçmeden bilirim. Bilgilerimizin büyük çoğunluğu bu tür öğrenmelerdir ve bizi her konuda deneyim edinmekten kurtarır; fakat ekmek yapmak konusunda edindiğim bilgiler ekmeğin nasıl yapıldığını eylemde göstermeme yetmez. Tarlayı sürmek, buğdayı ekmek, hasadı harmanlamak, kaldırmak, öğütmek, un yapmak, sonra da pişirmek uzun yüzyıllar boyunca tarihsel kazanılmış becerilerdir. Bu nedenle hiç kimse hiçbir başarıya kendisiyle, kendi cogito'su ile başlayamaz.

Bu tartışma eskilerden gelen karşıt iki savın yeni içeriklerle ortaya çıkışının bir örneğidir de. Arapça felsefede *İbn Sina*'nın doğada zorunlu bağıntı düşüncesini benimsemesine karşı *Gazali'*nin bunu reddedişi bilinen bir karşıtlıktır. *Gazali* güneş ile ışık arasında zorunlu bir bağlantının olmadığını ileri sürdü (Hume, bu tür bağlantıların zorunlu olduğunu ileri sürmeye "hakkımız yok" der). *Gazali* zorunlu bağın olduğunu savunan filozofların tutarsızlığa düştüğünü iddia etti, çünkü birlikte oluşu zorunlu bağlantı sanıyorlardı. Sorun elbette *Aristoteles*'in 'ilk felsefe' anlayışının eleştirisine geri gidiyordu. İlk felsefe (zorunlu ilk nedenler ve ilk ilkeler) olamayınca sonraki felsefe de olamazdı. Böylece *Gazali* felsefeyi gözden düşürdüğüne inandı. Yukarıda başka bağlamda belirttiğim gibi, felsefeyi bu iman çıkmazından çıkaran, yeniden hayata kavuşturan kişi *İbn Rüşd* olmuştur.

Sayısı belitsiz tanrı ispatlarının ancak bir tanesi ciddiye alınabilecek niteliktedir fakat hepsinin ortak özelliği mantıktaki bir yanıltmacaya sırt dayamış olmalarıdır. Bu yanıltmacaya 'petitio principii' denir: Sonucu zaten içeren bir ilkeden hareket ediliyor, çıkarımlardan geçiliyor ve ilkenin ispat edildiği düşünülüyor. Ciddiye alınabilecek ispat çeşidi 'dünyanın rastlantısal varoluşu' savından hareket edendir: Argumentum a contingentia mundi. Mundus, dünya, sadece yer küresi anlamında değil, tüm varolanlar, evren anlamındadır. Akıl yürütme şöyledir: Dünyanın kendisinden, tam da böyle varoluşundan, yani işleyişinden, fiziksel hareket yasalarından kalkarak zorunlulukla varolduğu sonucu elde edilemez; çünkü başka türlü olabilirlik her an olanaklıdır ve zorunluluğu kırar; nedensel beklenti gerçekleşmeyebilir. Dünyanın varoluşunun temel nedeni kendisinden türetilemeyince, fakat yok olmadığı, hep var olduğu da reddedilemeyince, zorunlu varoluşun dünyadan ayrı bir nedeni olmalıdır düşüncesi doğar; bu nedene Tanrı denir. Rastlantıdan zorunluluğa doğru bu akıl yürütme, bütünüyle bilimdışı olmakla beraber rastlantı ve zorunluluk kategorilerinin gerek bilgi üreten aklın gerek bilginin kazanıldığı varlığın başlıca kategorileri arasında olduğu kavrayışına yol açtı.

'*Doğayı anlayarak yaratana inanma'*, yola çıkmak ama yarı yolda kalakalmak olmasına rağmen, donuk kalmaya mahkûm din öğretisiyle (doktrinleşen din) çekişmede bir çabanın göstergesidir de.

5.4 Kutsamanın Şiddete Yatkınlığı

Kutsama göklere ne kadar çıksa, göksel umutlara ne kadar yükselse de dünyevi bağlarından kopamaz, kaynaklandığı gerçeklik temelini sökemez. Aşkınlık duygusu -kutsal kavramlar dizini oluşmuşsa bilinci de oluşmuştur- günlük, basit ilişkilerden doğar. Bu ilişkilerin geniş örgüsü daima siyasaldır.

Aşkınlık, kutsama, yücelme (yüceltme) olguları psikoloji ve psikanaliz tarafından ayrıntılı çözümlenmiştir. Çözümlemelere *C.G. Jung*'un katkısı büyüktür. Özebakışçı felsefe şu yalın dayanaktan hareket eder: aşkınlık duygusu kutsamaya kaçınılmazca yol açar.

Bu duygu mistik 'evrensel birliğe' yönelik olabilir (vahdet-i vücut inancı gibi) ve yüceldiğine inanan insana bütünlükte bir yer sağlayabilir. Fakat aynı zamanda yücelmişlikte bir egemenlik hezeyanı da vardır. Kutsamanın şiddete dönüşümü hezeyanla başlar.

Dinin saflığından söz edenler bununla herhangi bir din öğretisine bağlanmışlığı kastettiklerinde, saflığı kirletmiş olurlar; çünkü saflık -çıkar gözetmekten arınmışlık- kişinin vicdanıyla başbaşa kalmasıyla olanaklıdır ve bu olanağın gerçekleşmesinde hiçbir tanrı sözü gerekçe olamaz; olursa, saflık araçlaşır. Din ahlakı içinde yaşayanların felsefi ethik'den öğrenecekleri hakikat budur (Kant'ın ethik'ini dinin felsefeleştirilmesi sanan dar kafalılar, onun "İnsan Tanrı için bile araç olamaz" deyişi üzerine düşünsünler).

Kutsamanın şiddet aracına dönüşmesi kişisel vicdanın arınmışlığını yitirenin, cemaatin sürü ahlakına kapılmasıyla başlar. Bu duruma '*vicdanın kamburu*' diyorum. Vicdan örgütlenmez. Din bir örgüttür. Kişilerin vicdanlarının kendilerine ve birbirlerine seslenişi, ancak ve ancak birebir ilişkide duyulabilir. Bu ses bir cemaat sesine dönüşünce, birbirine baskı, hatta işkence olağanlaşır. Kişisel vicdanı sindirme siyaseti şiddete başvurur. Yahudilikte aforoz, İslamiyette 'katli vaciptir' ilanı şiddetin sonucudurlar.

Dünya tarihinde bir ya da birkaç bilim temsilcisinin bir ya da birkaç din temsilcisine saldırdığı, işkence ettiği, öldürdüğü, en azından baskı altına aldığı hiçbir 'vaka' yoktur. Oysa bunun tersi vakıa sayılamayacak kadar çoktur. Bilimin örgütlenerek kurumlaşması, incelenen konunun gerektirdiği bilgi '*ne ise onun uğruna*'dır. Kısaca, hakikat uğrunadır. İnancın örgütlenerek din kurumu şekline girmesi hakikat araştırması uğruna değildir ve olamaz, çünkü hakikati aşkınlık inancının altına koyar.

Cemaat ahlakının hakikati çiğnemesinin tarihteki en hazin örneği, MS Mart 415'te bir gün İskenderiye'de yaşanmış olaydır. İlk kadın matematikçi, astronom, filozof *Hipatia* bir Hıristiyan cemaati tarafından taşlandı, doğrandı, doğranmış parçaları yakıldı. Cinayetin nedeninin siyasal kıskançlık olarak gösterilmesi, dışsal neden olarak doğrudur. Roma yönetimi altında İskenderiye'de, başka yerlerde olduğu gibi, Hıristiyanlık serbest bırakılmıştı. Dörtyüz yıllık ezilmişliğin öcü bilimden alındı. Asıl neden, sürü ahlakının şiddet uygulamaya ölçüsüzce yatkınlığıdır. Oysa bu dinin peygamberi şiddete başvurmamayı birinci ilke olarak öğretmişti. Fahişelikle itham edilen bir kadını taşlamaya gelen yığının önünü kesmiş (bu töreyi Yahudi artık uygulamıyor, Suudi Arap devam ettiriyor), "*İçinizde hiç günahı olmayan ilk taşı atsın"* demişti. Şiddetin ölçüsüzce büyüyebileceğini derinden kavrayan o insan, asıl kişiliğiyle "*İnsanoğlu İsa*", sonraki çağlara, özellikle günümüze, şöyle seslenmişti: "*Kılıçla kazanan, kılıçla mahvolacaktır*".

İki peygamber vardır. Birincisi, gerçekte tanrısız, ötedünyasız olan ve ölümsüz ruhun hayal olduğu insan hayatında birlikte yaşamanın tek yolunun yüzyüze ilişkide bulunabileceğini gösteren *Buddha*. İkincisi, insan varoluşunun kendi-öteki temel çelişkisini öteki için çözmeye girişen *İsa*. Öbürleri, tarihsel koşullarına göre, sosyal reformcudurlar.

* Uluğ Nutku'nun *İnanmanın Felsefesi* (Anı Yayınları-2012) kitabına, sonrada yazdığı iki alt bölümdür. İlk kez yayımlanmaktadır. Bu vesileyle 17 Kasım 2014'te kaybettiğimiz hocamızı saygıyla anıyoruz. *Mustafa Günay*.

n+1

kayık olmak var bu saatinde gecenin
deli dalgalarına kapılıp gitmek için
kız gibi ayışığında
denizin

dönüp dönmemek mi
yeter ki yosun ve tuz kokularında yıkansın yüreğin
sonra da nereye sürüklerse sürüklesin
birdenbire çıkacak fırtına

nasıl olsa garantisi yok hiçbir şeyin
parçalanırsan belki bir kıyı bulur
hani seni hep çeken
uzaklarda ta uzaklarda

önemli olan yaşama verdiğin anlam
her aşk böyle değil mi biraz da

Hayrettin GEÇKİN

Hayat Üzerine (1)

H. Haluk ERDEM

Merhaba. Adım Kadir. 25 yaşındayım ve kanser hastasıyım. Bir dizide gördüm: Kızın amansız nörolojik bir hastalığı vardı ve doktoru ona günlük tutmasını söylemişti. Ben de o sırada hastanede olduğumdan, nedense bu fikir aklıma yattı ve ben de günlük tutmam gerektiğini düşündüm. Çok uyuşuk olduğum için bu işi yedi ay sonra yapıyorum ve günlük yerine bilgisayara yazıyorum, şaka gibi. Ama nedeni çok basit, yazılacak çok şey var ve yazım o kadar çok kötü ki üst satırlara baktığımda ne yazdığımı zor anlıyorum ve de nedense kalemi tuttuğumda resmen parmaklarım uyuşuyor. O yüzden günlükten çok düz yazı tadında olacak; 31 Ekim tarihine kadar.

22 Mart Öncesi

2018 Mart ayı kanserle tanıştığım ve kanserin de benimle tanıştığı bir aydı.

Tüm hikaye, sağ göğsümde büyüme (jinekomasti) ile başladı. Marttan önceki aylar demek ki bazı şeylerin vücudumda çıkmasına izin vermeye başlamıştım. Sağ göğüs ucu büyümüş ve ağrımaya başlamıştı. Hastaneden de nefret ettiğim için bu durumu herkesten ve kendimden saklamıştım. Ama gördüm ki yaptığım en büyük hata bu olmuş. Ben sakladım, o büyüdü. Durum böyle ilerlerken bir baktım sağ göğsümdeki şişlik azalmaya ve eski haline gelmeye başladı. Bu süreç hemen hemen bir-iki aya yakın sürmüş olmalı, belki daha fazla. Çünkü o zamanları hatırlayamıyorum tam olarak.

Bu konuyu bizimkilere açtığımda kendimi hemen hastanelerin ‘’Genel Cerrahi’’ bölümlerinde buldum. Gören her doktor “bunu ameliyatla çıkarırız” demişlerdi. Ameliyat görmemiş, iğneden korkan bir insan için bu durum kısa süreli nefesini tutma ve karında kelebeklenme olarak geri dönüyordu.

Aslında sorun göğüs ucunda değildi. Çok daha aşağılardaydı. Tehlikedeydim ve bu tehlikeden habersiz yaşıyordum. Bir-iki doktorun aynı sözlerinden sonra şansımızı Gazi Hastanesinde denedik ve Endokrinoloji Bölümüne gittik. Orada kanserin ayak sesleri duyulmaya başladı. Kan-hormon sonuçlarım felaketti. AFP ile Beta-HCG hormonlarının 0-5 arası olması gerekirken bende 320 çıkmıştı. Kesinlikle tehlikedeydim hatta bunu gören doktor beni Üroloji’ye “ACİL’’ olarak sevketmişti. O kağıttaki ACİL yazısı beni korkutuyordu. Gerçekten de bir sıkıntı vardı ve ben o sıkıntıya doğru sevk ediliyordum.

Ultrasondan sonra doktor kontrol edince ’’hemen almamız lazım bunu’’ dedi ve bu cümle karnımda büyük bir kelebeklenmeye yol açtı. Tepki bile veremedim. Söylenebilecek bir şey yoktu zaten.

Acılarla dolu yola yürüdüğüm ilk adım başlamıştı. Vücudumdan bir organ alına-

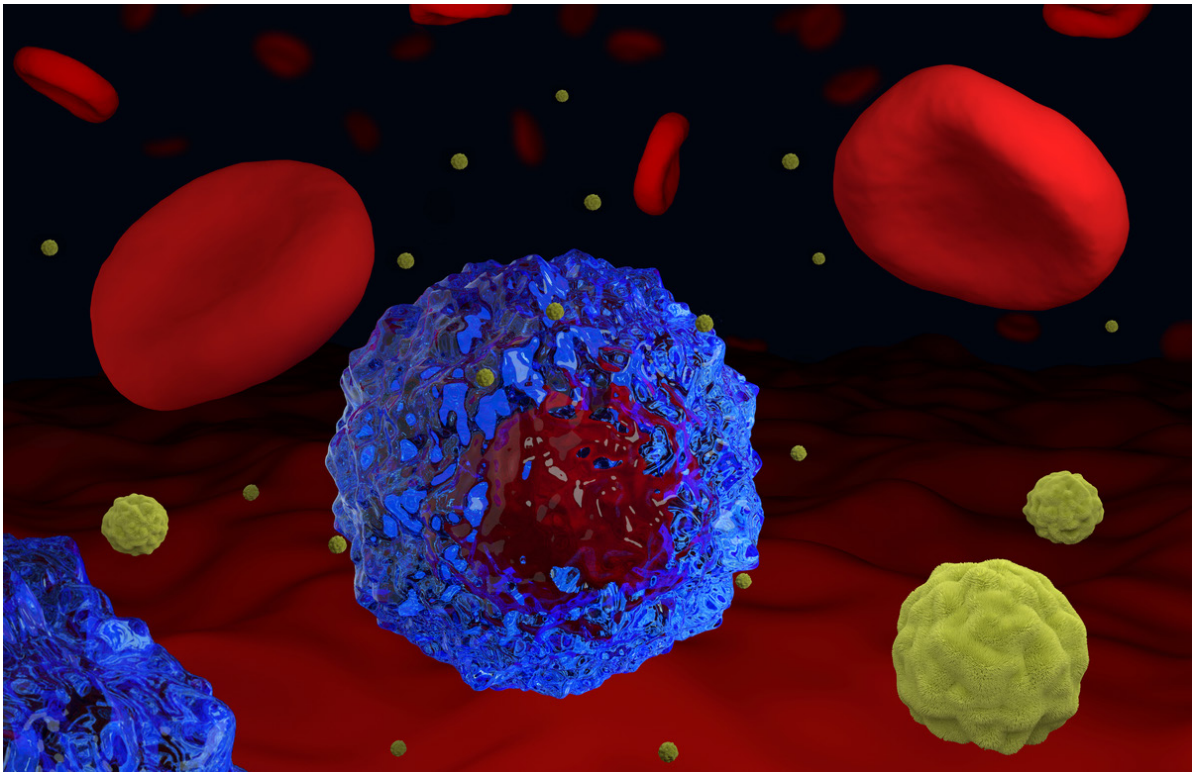

caktı yarın sabah. Çünkü içinde olmaması gereken bir tümör vardı. Tabi ben pek hissiz ve tepkisizdim o zamanlar. Annem ile ablam ağlamıştı bu duruma ama ben hiç oralı bile değildim. En azından ameliyat nasıl bir şeymiş onu görürüm diyordum kendi kendime. Haberi aldığım gün doğum günümdü. Orası başka bir ironi.

Ameliyattan 12 saat önce aç olarak gelmek gerekirdi. O kadar çok cahildim ki ameliyat önlüğünü ters giymiştim banyoda. Sefere hazırlanacak padişah gibi ordum (anam, babam, ablam, Erdo abi) beni hemen kapıda bekliyordu, ha birde ameliyat yatağı.

Ameliyathaneler en alt katta bodrum katındaydı ve kesinlikle ilginç bir havası vardı. Kasvetliydi çünkü güneş ışığı yoktu. Oradaki cerrah ve hemşireler için o kadar normal bir hal almıştı ki bildiğiniz oranın esnafıydılar. Ameliyatımı yapacak genç doktor bile ‘’çay içip geliyorum’’ dedi rahat bir tavırla. Sonra beni içeri aldıklarında sanki karşımda bir esnaf tablosu belirdi. Sağda bir-iki hemşire telefondan mesajlaşıyor, soldaki bir-iki doktor da çay içiyorlardı Kapalıçarşı esnafı gibi. Ondan sonra beni ameliyat sandalyesine aldılar ve hazırladılar. Rahat olmaya çalışıyordum ama aslında içimde meraktan oluşan bir korku vardı; tanımadığım bilmediğim bir şeyle karşılaşma korkusu. Üstüne üstlük dün aksam ameliyat videolarını izledim ve genital bölgenin kesilmesi fikri dehşete kapılmama sebep oldu. Ama gene de vücudum ve her şeyi normal karşılamaya başlayan ruh halim bunun üstesinden geldi.

Tamamen yatış pozisyonundaydım ve başıma toplandılar. Zaten öncesinde akrabalarla yukarıda bekleme, ameliyat sözleşmesini imzalamak gibi süreçler can sıkıcıydı. Neyse ki kansere doğru ilk adımımı atacaktım ve en azından arafta durmaktan ziyade bir yola girmek iyiydi. Sol elimin oradan damar yolu açıldı. Bana bir-iki soru soruldu ve sonra uzaya doğru fırlatılacak sonda gibi sayım yapıldı. Sayım 1’den 4’e kadar sürebildi çünkü dördüncü sayıyı söylediğim anda her şey hissizleşmeye ve kulaklarım duymamaya başladı. Anestezi sizi

gerçekten de bulutların üstünde uçuruyordu. Gözlerim kapandıktan sonra her şey tamamen karanlıktı. Rüya bile yoktu sadece karanlık bir boşlukta idim. Ölümden sonrası gibi. İlginç bir deneyimdi. Bir süre karanlıkta durduktan sonra nazik bir sesle ‘’ Kadir Bey’’ dediklerini duydum ve gözlerimi açtım uykudan uyandırılmış gibi. Tam hatırlamıyorum ama ameliyat 1 saat sürdü sanırım ve 2.5 cm’lik tümör, testisle birlikte çıkarılıp laboratuvara incelenmeye götürülecekti. Ben de on iki kat yukarıdaki dinlenme ve gözlem odasına. Uyandıktan sonra hemen yara izine baktım tamamen sargılıydı ve cinsel organımın sağ tarafı da öyle yani bildiğiniz her şey ortalıktaydı. Belki de ameliyat yaparken eğlenmiş bile olabilirler. Yine de utanç verici bir durum. Gel gelelim uyandıktan sonra yoğun bir acı vardı orada; çünkü sinirler beyine sürekli ileti gönderiyorlardı. 3-4 saat sonra acı dinmeye başladı ve ben hareketsiz yatıyordum. O arada yanımda kim vardı hatırlamıyorum, ama kuzenim Ali Kaan’ın kalmasını istediğimi hatırlıyorum. Anne ve baba refakatçilik olayını abartıyorlar çünkü. Koruma içgüdüleri çok yoğun olduğu için hastayı rahatsız ediyorlar. İyilik yaptıklarını sanıyorlar doğası gereği; ama bir tarafı da kötü oluyor, hastayı bunaltıyor.

Ameliyat gecesi tuvaletim gelmişti ve yavaşça tuvalete gittiğimde dayanamadım, gerçekten de organın alınıp alınmadığını merak ettiğim için elimi götürdüm ama elime boşluk gelmişti. Ve o zaman dayanamayıp gözlerim dolmuştu. Ama bu mecburi bir olaydır. Tümörler bulunduğu dokuyu yavaşça ya da hızlıca sarar onun için tümörlü dokuyu komple çıkarmak gereklidir. Sadece tümörü alırsanız risk almış olursunuz.

Ertesi gün çok hafif bir acı vardı. Geçmiş olsuna gelmeler falan derken üç gün yattıktan sonra 25 Mart’ın yağmurlu bir sabahında taburcu olmuştum. Şimdi yapılması gereken eve hemen bir klozet almak ve patoloji sonucunu beklemekti. Hala kanser olduğumu bilmiyordum çünkü tek düşündüğüm tümörün alındığına göre her şeyin bittiği idi. Meğer, her şey yeni başlıyormuş.

On on iki gün sonra patoloji sonucunu aldık ve üroloğa, doktora gittik. Üroloğum tanınmış bir doktor olduğu için hastaları sürekli gelip gidiyordu. Sürekli ameliyat yapıyordu. Neyse sonuçlar çokta iyi değildi. Çıkarılan tümör kötü huyluydu.

Tümörü şöyle özetlemek istiyorum: Artık talihsizliğimden mi, şanssızlığımdan mı, vücudumun bağışıksızlığı mı ya da Tanrının beni bir şekilde sınaması mı, bir türlü atanamayıp bunu bir dert haline getirmemden mi onu hala bilmiyorum ama vücudumda bir şekilde testis tarafında anormal hızlı oluşan hücreler ortaya çıkmıştı. Maalesef vücudumuza tam olarak hakim olamadığımız için içimizde oluşan yabancı şeyleri öyle kolayca atamıyoruz. Üstüne üstlük vücutta bunu kendinden bir hücre sanıyor. Sanırım kanser dedikleri şeyin açıklaması çok basit. Hücrenin oksijensiz solunumu. Oksijen almayınca hücre mayalanma süreciyle metabolize oluyor ve bu normal hücreden sekiz kat daha büyük oluyor. Bu yüzden vücut, kanseri beslemeye çalışırken kapasitesinin üstünde çalışıyor. Kanser hücresini öldürmemek için vücut oraya proteinden şeker yapıp yolluyor. Bu şekerle beslenen kanser hücresi çoğalıyor ve vücut bunu normal sanıyor. Kısaca vücutta oluşmaya başlayan kontrolsüz hücre bölünmesidir. Vücudumuzdaki 75 milyar hücrenin bazılarının doğasından çıktığını ve kendini yenilemede abarttığını düşünün. Kontrollü yenilenmeyen hücreler demek ki testisimde oluşmuş ve eski ölü hücrelerde orada kalmış ve kontrolsüz çoğala çoğala 2.5 cm’lik bir yabancı bir tümör oluşmuş. Bunu ancak bazı hormon değerlerinin anormalliği ve testiste şişlik sayesinde anlayabi-

lirsiniz. Türlerinin arasında en hızlı yayılan tümör testis tümörüdür ve aynı zamanda tedavisi bulunan ilk tümör de odur. Bu yazıları, 1990'dan önce bulunan "Cisplatin'' adlı ilaç sayesinde yazabiliyorum. Bulunuşundan bugüne 30 yıl geçmiş. Tümör yayılmayı çok sevdiği için ilk uğrak noktası karın içi lenfler olur. Sonra, akciğere geçer ve en son evrede beyne sıçrar. Şu an öldürme oranı çok ama çok az neredeyse yüzde 8 civarındadır. Bu tümörün birçok çeşidi ve yayılma süreleri var. Benimki kötü huylu, tedaviye cevap veren ama biraz uğraştıran bir cins. Beni hemen bir onkoloğa sevk ettiler ve aile içinde ablam tümörü araştırmaya başladı. Onkoloğa gittiğimizde bizi güler yüzlü bir onkolog karşıladı. Tam hatırlamıyorum ama ''seni tedavi edeceğiz, iyileşeceksin'' vs. cümleler söyleyip bana üç kürden oluşan bir kemoterapi programı yazdı.

3 Nisan 2018 – Kemoterapiye giriş

Kemoterapiden bahsetmeden olmaz çünkü her şey kemoterapide bitiyor. En sıkıntılı günlerdir kemoterapi günleri. Ameliyat, oldu bitti derken acısı bir üç gün sürer, ama kemoterapi öyle değildir. İstediğiniz kadar organik yiyin, televizyondan gördüğünüz karman çorman karışımları deneyin çok faydasını görmezsiniz. Tümör ve kanser böyle şeylerle gitmiyor. Güzel sözlerle de gitmiyor. Dua ile de gitmiyor. Bu söylediklerim kemoterapinin yanında gücü olan şeylerdir.

Kemoterapiyi kötü yapan şey içindeki radyoaktif ve kimyasal olan ilaçlardır. Şu an yazarken bile aklıma kokusu geliyor ve midem bulanır gibi oluyor. Üstünden o kadar zaman geçmesine rağmen. Eğer kemoterapi aldığım sırada bahsetseydim büyük ihtimal kusmaya hazır olurdum. Bu içindeki ilaçlar (etoposit, cisplatin, bleomiycn, ifosfamid, taxol vb) gibi ilaçlar aşırı zararlıdır vücuda. O kadar çok zararı ve yan etkisi vardır ki bu programa başlamadan önce 25 sayfalık bir kitapçık dağıtılır. Bu ilaçlar acılı bir şekilde elde veya kolda damar yolu açılarak kana karıştırılır ve yoldaki iyiyi kötüyü ayırt etmeden yok eder, geçer. Bundan en çok kan yapıcı ve kan taşıyıcı hücrelerimiz etkilenir. Her hasta cinsiyetine vücut yapısına, yaşına, boyuna, kilosuna ve iradesine göre yaşar.

Ameliyattan iki hafta sonra ilk kürüm başlıyordu. Kür dedikleri uygulama yirmi bir gün içerisine yerleştirilmiş yedi kez damar yolundan alınan radyoaktif ilaç takviyesiydi. İlk beş gün arka arkaya günde 4-5 saat son iki gün ise günde 45 dakika sürüyordu. İlk günüm ne heyecanlıydı ne de başka bir şey. Sadece ortama yabancıydım ve yeni bir zorlu yola çıkmıştım. Ayaktan kemoterapi ünitesinde tek genç bendim ve herkes yaşlıydı. Kiminin durumu kötüydü, oldukça zayıflamış ve yorgun düşmüşlerdi. Bense bu durumu reddetmek için etrafa neşe saçmaya çalışıyordum. Hal hatır soruyordum. Ya da sadece rol yapıyordum bilemiyordum. İlk iğnenin elime girdiğinde acıyı unutmak için hemşire ile sohbet ettim. Bu işe yaradı. En azından acı çekerken beyin başka bir işe kafa yorduğu için acının etkisi azalıyordu. İlk olarak ilaç vermediler. Vitaminden oluşan bir bardak kokteyl içtim. Zaten hiçbir ilacı asla doğrudan veremezler, mutlaka bir şeylerin içine enjekte edip verirler. 5 saat sonra bittiğinde nihayet tuvalete gittim. Çünkü damardan 1 litreden fazla ilaç almıştım ve vücut zararlı olan ilacı atmak için boşaltım sistemini kullanmıştı. İşimi giderdikten sonraki o ilginç tiksindirici ilaç kokusu tüm tuvaleti sardı. Gerçekten de vücudun ve benim hiç istemediğim bir şey şuan vücudumda dolaşıp tümörle savaşmaya çalışıyordu ama iyi hücrelerle de savaşma gibi bir gaflete kapılmıştı. İlk kür bittiğinde onbeşinci günümdeydim ve kemoterapinin meşhur yan

etkilerini daha hissetmemiştim açıkçası ve üstüne üstlük bugün bir türlü olmayan sözleşmeli öğretmenlik mülakatı vardı. O günün sabahı uyandığımda yastığıma hatırı sayılır miktarda saç teli dökülmüştü. Sonra saçımı çektiğimde bir tutam saç elimde duruyordu. Kötü bir histi gerçekten de. Kemoterapinin acı bir gerçeğiydi bu. Saçlarına elveda demek. Çok umursamadım açıkçası. Dediğim gibi yaşanılan şanssızlıklar, olmayan ve gerçekleşmeyen durumlar beni nötr biri yapmıştı ben de işte mülakattan sonra kazıtırım dedim kendi kendime o kadar. 5 dakika süren mülakattan sonra eve vardığımızda babama saçlarımı kazıttım. Keşke üzerimde değişik saç stilleri deneseydim. Hiç aklıma gelmedi doğrusu.

Neyse artık geldik kemoterapinin acı gerçeklerine. İlk kür bittikten iki hafta sonra ikincisi başlayacaktı. Şimdiden 1-0 yeniktim. Saçlarım yoktu. Mide bulantıları kendini belli etti. Kussam mı kusmasam mı düşünceleri. Ne zaman mutlu olacağım soruları, tavana boş boş bakmalar, sudan nefret etmeye başlamam (su ile ilacın aynı renkte olmasından dolayı) gibi düşünceli ve ağrılı ifadeler takındım bu kürde.

Nisan Sonları 2018

Sanırım ikinci kür için ilaç protokolü hazırlık zamanıydı. Ne olmuştu? İlk giden saçlarımdı sonra hafif bulantılar ve bıkmışlıkların başlangıçları. Ama en azından iyi şeyler de oluyordu. Kan değerlerim normale doğru gidiyordu. Tümörüm biraz büyüktü 5-6 cm civarıydı. Ama cevap veriyordu tedaviye en azından. Zaten aldığım ilk dört kür başlangıçtır. 1. Seviyedir. İşler sarpa sardığında daha zoruna geçilir ki öyle de olacaktı Ekim ayında…

Bu kür de ilki gibiydi. Aynı yan etkiler vardı. Çok etkilenmemiştim. Keşke hatırlasam tam olarak neler oldu ama unutmuşum. Sanırım bu kürde yavaştan mide bulantılarının üstüne az da olsa kusma olayı eklendiğiydi.

Haziran Başları 2018

Bu zamanlarda ise ikinci kür bitmiş ve üçüncü küre doğru adım atmıştım. Çok şükür normale dönmeye az kalmıştı. Bir onkoloğun söylediğine göre okyanusu aşmak üzereydim. Üçüncü kürü almak için kan değerlerimin (beyaz, kırmızı kan hücrelerinin) düzelmesi gerekiyor yoksa kemoterapi verilmiyordu. Zaten damardan aldığım kadar zehri alıyordum, ayrıca üstüne haftada 1 kan veriyordum. Ayaktan kemoterapi ünitesinde insanlarla konuşamıyordum. Zaten neredeyse hepsi konuşamayacak kadar yorgundular. Tek konuşma cümlesi “Geçmiş olsun, ne zaman oldu bu olay’’ cümleleriydi. Gerisi gelmiyordu. Kemoterapi uyku getirdiği için herkes uyukluyordu ben de uyukladım. Yapacak bir şey yok. Bir de su içmeye çalışıyordum ama çok zordu. Su, kemoterapi ilacının vücuttan atılması için gerekli bir şeydi. İçilmesi gerekiyordu ama içesim yoktu onun yerine meyve suları, ayran gibi içeceklerle idare ediyordum.

Neyse güç bela bu kür de bitince yan etkiler iyice belli olmuştu vücudumda:

1) Kaş ve kirpiklerde azalma, 2) Deride oluşan koyu çizgiler (ilaç yanıkları) 3) Aşırı yorgunluk ve usanmışlık 4.) Üreme sisteminin çalışmaması ve Sperm üretilememesi 5) Zaman kavramının yitirilmesi ve aşırı sıkılmışlık; yani herhangi bir olay için kılını kıpırdatmama durumu 6) El ve ayak tırnağımdaki yamulmalar ve renginin kızıl renge dönüşmesi. 7) Ağızda zaman zaman oluşan yaralar, Boşaltım sisteminde oluşan yaralar. 8) Sürekli uyuma isteği ve son olarak kan hücrelerinin düşük olması (nötropeni).

Kanserin komik bir yan etkisi vardı. Ablamın araştırmacı kişiliği sağ olsun onu bir onkoloğa dönüştürmüştü. Gerekli tüm bilgilere, tezlere ve bu hastalığa yakalanan kişilere ulaşmış ve bizi daha iyi bilgi sahibi yapmıştı.

En azından neye karşı savaş verildiğini az çok biliyorduk. Tabi bazen bu evde tartışmalara neden olsa da.

Kemoterapinin olmazsa olması mide bulantısı, halsizlik ve kusma genelde kemoterapi bittikten sonra yani 6-9. gün arasında üç dört gün süren bir durumdu. Şükür devamlı değildi. Zaten yukarıdaki bahsettiğim tüm ruhsal ve fizyolojik durumlar elbette geçecekti. Elbet bir gün yeni bir güne uyanacaktım. Belki de insanlar yaşamak için kanser oluyorlardı. Ya da tekrar yaşamı bulmak için.

Bu kemoterapi biter bitmez çok güzel bir haber aldık ve çok sevindik. Umarım her şey bitecekti ve son vuruşu da ürolog karnımdaki kitleyi alınca yapacaktı. Çünkü o sıkıntılı BETA-HCG ve AFP normale dönmüştü tamamen. Ama tomografide kitle 7-9 cm idi. Bu, ürolog için çok önemli değildi; çünkü asıl önemli olan içinde yaşayan bir hücre olup olmadığıydı ve vücudumda buna inanmış olacaktı ki kemoterapinin kötü izleri yavaş yavaş üzerimden silinmeye başladı. Saçlarım, sakallarım ve eski formum geri gelmişti. Kendimi normal sıradan biri gibi hissediyordum. Zaten içimde kötü huylu biri olsa bile hiçbir zararı dokunmamıştı bana. Sanki ne olur ne olmaz gibi hastaneye gidip kan tahlili yaptırıp ve kemoterapi alıp geliyordum. Buraya kadar umudumu kaybetmemiştim ve 3 ay sonunda düzelmeyi başardım. Bu bir rekor olmalı diye düşünüp durdum ve mutlu oldum. Tüm kitlenin ölüp orada kuruması gerekiyordu. En azından durum böyle gözüküyordu. Ürologla konuşup 24 Temmuz'a ameliyat tarihi aldık. Ancak aptalca bir düşünmeyle, o gün KPSS var diye ameliyat tarihini bir hafta sonrasına erteledik. Ama bu hayatımda yaptığım en büyük hatalardan biriydi. Çünkü o bir hafta içerisinde tümörüm kendisinin ciddiye alınmadığını fark etmiş olacak ki kemoterapiye bağışıklık kazanıp geri saldırmıştı. Kan değerlerinde ani AFP artışı bunu gösteriyordu ve her şey başa döndü hem de beş ay süre içinde. Sonra 4. Kürü de aldım ama aynı ilaç ve aynı protokol verilmişti. Bu bana göre yanlıştı çünkü zaten tümör evrim geçirmiş geri saldırmıştı. Aynı protokolü sürdürmek doğru muydu?

Bu durum yüzünden onkoloğumdan iyice soğumaya başlamıştım. O da zaten uzaktan bana bakıp ilaç reçetesine imza atıp geri yolluyordu. Yaptığı bir iş yoktu açıkçası ve başka doktorlarla da çelişiyordu. Kafam karmakarışıktı. Artık kendi derdimi başka hocalara anlatıyordum. Neyin ne olduğunu yolun neresinde olduğumu bir türlü bilmiyordum. Sanki dalgasına alıyordum bu ilaçları. Yani lay lay lom gibi bir şeydi. İlacı al, kan ver, onkoloğa imza attır ve gene başa sarsın her şey… Bu yüzden onkologumu değiştirme kararı aldım ki iyi ki de almışım. Doktoru odasında bulamayınca yıllık izne bile ayrıldığını öğrenmiştim. Bu olaydan sonra hemen başka doktor aradık. Hastalarına özel muayenehanesinde 10-15 dakika bakan ve karşılığında yüksek ücret isteyen doktorlara hiç bulaşmadık.

Aradan zaman geçmişti ve durum iyiye gitmiyordu. Ölüme terkedilmiş hissediyordum. Doktorum yoktu başımda ve tümör her an saldırıya geçebilirdi. Hemen ürolog bize Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden doçent hoca buldu. Arkadaştılar.

Özsözler Günlüğü (11) Ağustos 2020

Yusuf ÇOTUKSÖKEN*

1 Ağustos

"Marazi sevgi, insanlık düşmanıdır: Sevileni de öldürür."

2 Ağustos

"Yalnızlık, sorunlardan, umutlardan, kaygılardan uzak durmak demek değildir."

3 Ağustos

"Dünya tarihine bir bakın: Hemen bütün devrimci girişimler, zaman içinde karşıt/egemen sınıflarca sulandırılıp yok edilirken, ardında iğrenç bir bürokrasi çamuru oluşur. İşte çirkin politikaları ve politikacıları yetiştiren de bu çamurdur."

4 Ağustos

"Çağdaş bilim, kültür ve sanatla barışamayan siyasetçiler, devlet adamı olamazlar."

5 Ağustos

"Başarısızlığa doyamayan kişilerin sürekli sığınağıdır hırslar."

6 Ağustos

"Hırs, en akıllı kişiyi bile zamanla, köle durumuna getirecek güce sahiptir."

7 Ağustos

"Hırsınızı dinginleyemezseniz, doymak bilmeyen insanlar gibi, temel yaşama ilkelerinizi ve sevincinizi de yitirirsiniz."

8 Ağustos

"Çocuklarımız savaşı tanımasın, görmesin, yaşamasın! Gelin her gün Dünya Barış Günü olarak kutlayalım. Her zaman barış. Her yerde barış. Dünya kardeşliği için barış."

9 Ağustos

"Savaş öldürür, barış yaşatır çünkü… Savaş için harcanan paralar barış için harcansaydı, barışa özlem son bulur, Dünya barış gezegeni olurdu. Savaş barış getirmez, savaş getirir; barış da savaş getirmez, barış getirir.

Barış istiyorsanız, savaşa değil, barışa hazır olun!"

10 Ağustos

"Halkın özgür ortamlarda, gerçekleri dile getirme, haksızlıkları yargılama, yolsuzlukları eleştirme hakkını yasaklayan siyaset anlayışı, er geç, tarihin çöp tenekesine atılır."

11 Ağustos

"Kendi kabuğumuzdan çıkıp, başkalarıyla değişik toplumsal düzeylerde sıkı ve yoğun ilişkiler yaşarken, kendimizi daha iyi tanırız."

12 Ağustos

"Eğitim, çağdaş demokrasi anlayışını, insanlığı, temel insan haklarını öğretmedikçe, çağdaş toplum yaratılamaz."

13 Ağustos

"Demokratik parlamenter düzende bir zayıflık oluşunca, boşluğu otoriter ve totaliter rejimler doldurur; muhalefet de, halk da bütün yönetim ve denetim süreçlerinden soyutlanır, demokrasi de boğulur."

14 Ağustos

"Diplomasi, uluslararası satranç turnuvasına benzer. Alan bilgisi ve deneyimi yanında, iyi bir genel kültür (tarih, siyaset, felsefe, sosyoloji, mantık, edebiyat vb), kıvrak akıl ve zekâ, güçlü bellek, tartışmacı ve ikna edici konuşma yeteneği, nükte yapma becerisi... ister."

15 Ağustos

"İnsana dokunan şiir, her şeye dokunmuş sayılır..."

16 Ağustos

"Düşler ve umutlar: yapışık ikizler…"

17 Ağustos

"İnsan yaşamını düzene koyarken, yasa, kural, ölçüt, ilke vb yaratıp uygulayan bir varlıktır. Zaman zaman da koşulların değişmesine koşut olarak değiştirir bunları da... Adalet ve dürüstlük gözetildiği sürece sorun yok... Bunlarsız bir yaşam nasıl olur bilemiyorum..."

18 Ağustos

"Savaşlar kahraman çıkarmaz; kahramanlar savaşları zaferle taçlandırır."

19 Ağustos

"Öğretmen; dindar ve kindar bir kuşak yetiştirmez; o, yalnızca, 'insan' yetiştirme sürecinin onurlu bir kolaylaştırıcısıdır."

20 Ağustos

"Öğretmenlere yapılacak yatırım, çocuklarımızın ve dolayısıyla ülkemizin geleceğinin güvencesi olmak durumundadır."

21 Ağustos

"Yaşamda kimileri gerçek düşmanlarından çok, düşsel düşmanlarını seviyor ve abartıyor; onlardan yardım umuyor."

22 Ağustos

"Anlaşılmış olmak, sevilmiş olmak kadar anlamlı ve işlevsel…"

23 Ağustos

"güven
ayna gibidir;
kırılırsa
seni de, beni de
dünyayı da,
paramparça eder..."

24 Ağustos

"Kimi aydınların, eylemleri ve eylemsizlikleriyle, bilgisizleşmek ve bilgisizleştirmek, duyarsızlaşmak ve duyarsızlaştırmak için çaba harcadıklarını gördükçe kan beynime sıçrıyor..."

25 Ağustos

"Aydınlanma genelde kırılgandır, narindir; dogmatizme yenik düştüğü ülkeyi, toplumu terk eder. Geri gelmesi gelecek kuşakların bilgi, bilinç ve becerisine bağlıdır."

26 Ağustos

"Bir toplum atalarına haksızlık yapıldığında sessiz kalıyorsa, bozulmaya, çürümeye, yok olmaya başlamış demektir."

27 Ağustos

"Tarihi, siyasetçiler ve devlet adamları, ideolojik gerekçelerle, halkın olanaklarını kullanıp amaçlarına uygun olarak yapmak isterler. Ancak istediklerini ne ölçüde başarabilirler? Bu konu onların dışında değerlendirilir: İşte tarihçiler, değişik kuramlar eşliğinde bu yapılanları, (yazılı ve sözlü) belgelere göre, neden-sonuç ilişkileri içinde açıklar, yorumlar; bugün ve gelecekteki gelişmelere ilişkin uyarı niteliğinde ipuçları sunarlar..."

28 Ağustos

"Bilgisizlik gerçekten, en büyük sorunumuz, dahası en büyük suçumuz. Çözümü de elimizde: Çağdaş eğitimle, tutarlı ve gerçekçi çabalarımızla bilgisizlikten ve yanlış bilgilenmişliklerden (her tür dogmadan) kurtulup, dünyayı insanca yorumlayabilecek düzeye gelmedikçe, insanlaşamayız, yaşamı insancıllaştıramayız, yaşamın tadına varamayız..."

29 Ağustos

"Nükte, yüksek zekâ ürünü olmalıdır; bağlamı ve zamanı uygun değilse, nükteden uzak durulmalıdır. Yakar…"

30 Ağustos

"Çalıştığımız işyerlerinde, kendilerini olduğundan bilgili ve deneyimli, dahası üstün nitelikli, bu yüzden de vazgeçilmez olarak görenlerin zavallılığı beni gerçekten üzüyor..."

Birkaç kısa şiir

Açık

Kapınızı açık bırakmışsınız
Ne olursa olsun!
Kendinizi açık bırakmayın!

Yeter ki

Yeter ki sizi görmeyelim
Görmesek de olur denizi!

Açmış Güller

Açmış güller
Göz olur gözlerinize

Açmış sözler
Söz olur sözlerinize

Geçmiş günler
İçinize dert olur

Gelecek günler
Umut olur dertlerinize.

Gül Gel

Güldür güldür gel
Gül gel
Güldür gel
Gel de
Nasıl gelirsen gel!

Hasan AKARSU

Hep Yolda

Berrin TAŞ

8 Ekim 2020

Erkek sorunu…

Sabah gazeteleri açıyorum. Öldüren öldürene. Birbirleriyle yarışıyorlar sanki. Yaşatmakta yarışamayanlar öldürmekte yarışıyor. Kim daha ilginç öldürecek diye yarışma yapılsa bu erkekler birinciliği kazanır.

Okuduğum haberler *Hürriyet*'in bugünkü haberi. Hepsi aynı sayfada.

- 5 gün boyunca barakaya kapatılıp zincirle dövülmüş, kerpetenle tırnakları çekilmiş bir kadın. Kafatasında kırıklar, vücudunda ezikler.

- Maske takması için kendisini uyaran bir kadının telefonunu zorla elinden almış, itiş kakış yaşanmış. Kades'i (Kadın Destek Uygulaması) aramış. Görevli benzinlik durağında inin, polis gelecek yanınıza demiş. Otobüs şöförü kadını o durakta indirmemiş. Polisin durdurmasıyla birkaç durak sonra indirmiş. Neyse 6 yıla dek hapis talebiyle dava açılmış. Sonuç ne olur bilinmez yine de.

- Evli, iki çocuk babası bir adam tartıştığı sevgilisini öldürüp bavula koymuş. Kapıda bulduğu parke taşıyla kafasına vurmuş. Yetmemiş perdenin zinciriyle boğarak öldürmüş. İki gün sonra polise gidip cinayetini itiraf etmiş.

- İki çocuk annesi kadın, 23 yaşında. Bu da ilginç. Bıçağı ısıtıp ısıtıp vücuduna bastırıyormuş. Acıdan bayılmış. İşkenceci kocayı yakalamışlar.

Okurken bile yoruluyor insan. İçim eziliyor. Bu erkekler dünya kendi avuçlarında sanıyor. Canları ne isterse onu yapabileceklerine inandırılmışlar. Bir kadına canları ne isterse onu yapabileceklerini sanıyorlar. Bu adamları yalnızca hapisanelere tıkmak yetmiyor. Çıkınca kaldıkları yerden devam ediyorlar. Bu katillere, işkencecilere insan olmayı öğretmek gerekiyor. Özel bir eğitimden geçirilmeliler. Bu süreçte insan içine çıkmaları engellenmeli. Hiç kimsenin uğramadığı adalara mı kapatırsınız. Saatlerce kitap mı okutursunuz. Ne yaparsınız bilemem. Bildiğim tek şey şu. Bu böyle gitmez. Kadınlar bu adamların şiddetinden korunmalı.

16 Ekim 2020

Fazıl Say - Serenad Bağcan

Bu sabah *Fox* haberi izlerken konuklarım var dedi *İsmail Küçükkaya*.

Fazıl Say ve *Serenad Bağcan*'ı severek izledik, severek dinledik. Şimdi de *İnsancıl*'da odamda yeniden dinliyorum. Politikacıların atışmaları, memleketimin bitmeyen

sorunları. Geçmişten bugüne aktarılan sorunlar. Hep aynı sözlerin yinelenip yinelenip önümüze konması ne kadar da yorucu. Neyse ki şiir var, müzik var. Okuyacağımız kitaplar, yazacağımız yazılar bizi bekler. Korona'nın yaşamımıza getirdiği sınırlılığı yaratıcılık için ayrılan öznel zamana döndürebilmek için çalışıyoruz *C.G*.'yle birlikte.

*Fazıl Say'*ın yeni albümü bugün çıkmış. Adı "*Şu Dünyanın Sırrı*". *Ömer Hayyam*'ın şiirinden alınmış albümün adı. Sözler güzel olunca müzik dinlemek de güzel. Günümüz müziğinde anlam bütünlüğünü yakalamanın kolay olmadığını görüyorum. Söz ve müzik uyumunu yakalamak her zaman sorun olabiliyor. Kimileyin müzik ağır basıyor. Kimileyin sözler ağır basabiliyor. "*Şu Dünyanın Sırrı*" söz-müzik birlikteliğini yakalamış. *Fazıl Say - Serenad Bağcan* ortak çalışması çok güzel olmuş. Dinlerken duygularım altüst oldu. Stüdyodaki heyecan bana da geçti. *İsmail Küçükkaya* heyecanlıydı. *Fazıl Say'* ın heyecanını da gözlemledim. O pek fazla konuşmak istemiyor. Müziğiyle konuşuyor nasılsa. *Serenad Bağcan*'ın yorumu, sesi de etkileyici. O güzel sözleri aktarabilmek, ordaki duyguyu dinleyiciye geçirebilmek önemli. "*İlk Şarkılar*"ı da defalarca dinlemiştik evde. Halk şiirinden seçilmiş, yıllara direnen örnekler vardı çalışmada. *Muhyiddin Abdal*'dan *İnsan İnsan*'ı kaç kez dinlediğimi unuttum. Bugün dinlediklerimiz arasında *Yunus Emre* de vardı. Bir de *Aziz Nesin*'in bir şiirini bestelemiş *Fazıl Say*. *Sivas Acısı.* Sözler o kadar güzel ki *Fazıl Say*'ın bestesiyle o denli hoş bir bütünlük yakalanmış ki… ne diyeyim. Güzel bir sabahtı. Az önce baktım. Sabah izlediklerimizin videosunu paylaşmışlar. Ne güzel. Bir daha dinliyorum.

Turgut Özakman

Prof. Dr. Coşkun ÖZDEMİR

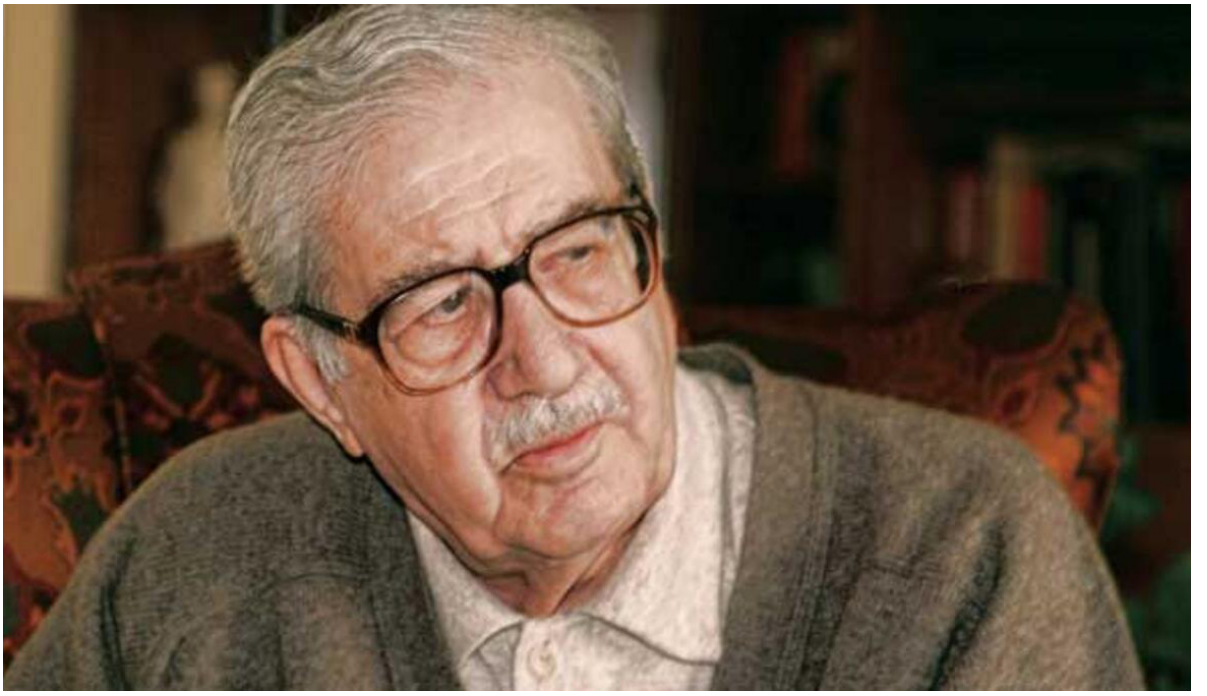

Daha söyleyeceği, yazacağı ne kadar çok şey vardı. *Özakman* gibi insanları yitirişimiz hangi yaşta olursa olsun erkendir. Büyük bir yurtsever, büyük bir yazar. Onu kimlerle kıyaslayabileceğimi düşündüm. *Muhsin Ertuğrul, Muazzez İlmiye, Halet Çambel, Hıfzı Topuz, Doğan Kuban, Talat Halman, Türkan Saylan* geliyor aklıma. Yaratıcı, üretici, aydınlanmacı insanlar. Bu topluma büyük, paha biçilmez miras bırakanlar. Burada sayamadığım daha kimler var. *Turgut Özakman* hukuk okuyan ama tiyatroya gönül veren bir insan O nedenle *Muhsin Ertuğrul*'un ruhunu şad etmiştir diye düşünüp önce onun adını anımsadım. Almanya'da tiyatro eğitimi gördü. Onu bir tiyatro adamı olarak tanıdım, bu alanda sayısız eser verdiği iyi biliniyor. Onun yakın dostları bizim de iki sevgili dostumuz aracılığı ile tanıştık. Merhum *Doğan Soylu*'nun eşi *Altın Soylu*'nun evinde. Dünyanın en güzel badem ezmelerini yapan *Sevim İşgüder*'in eşliğinde. Onun ardından görüşmelerimiz, telefon sohbetlerimiz süregeldi Tüyap'ta karşılaşıyorduk. Tarif edilmez bir çalışkanlığı var *Özakman*'ın. Bu kadar çalışkan insanlarla yaşayanların işi zordur. Eşi *Ayla Özakman*'ı bu nedenle her türlü övgüyü hak ediyor. Bir milyonu aşan satış yaparak

rekorlar kıran "Şu Çılgın Türkler" (2005) kitabının nasıl hazırlandığına dikkat ederseniz, yüzlerce kaynaktan yararlandığını, onları didik didik ettiğini görürsünüz. Kitaplarına da aydınlatıcı notlar eklemiştir. Belge ve bilgi toplamaya 18 yaşında arkadaşları ile Polatlı'dan Dumlupınar Zafer Tepe'ye 10 gün süren yürüyüş sırasında başlıyor. Bu ısrarlı çaba kitabın yayınlandığı 2005 yılına kadar devam ediyor. Halktan övünülesi bir ilgi gören bu kitap böyle benzersiz bir çalışma ile yazılmıştır. Gerçekten kitap okuyan yurttaşlar sayısı ve yüzdesi ile dünya ülkeleri arasında gerilerde yer alan ülkemizde bir kitabın bir milyon satış yapması umut vericidir. Aynı zamanda bu ilgiyi yaratan yazarın büyük başarısıdır. *Turgut* bey daha sonra "*kitaba sığmayanlar"* adı altında *Hürriyet* gazetesinde bir dizi yazı yayınladı. Bu kitabın ardından *Özakman* "*Diriliş Çanakkale 1915'i"* yazdı (2008). Bu kitabında *Çanakkale Destanı*'nı öncesi ve sonrası ile geniş bir şekilde anlattı. Tıpkı önceki kitabında olduğu gibi bu da çok önemli bilgi ve belge içeriyordu. Bu serinin üçüncü kitabı "*Cumhuriyet"* öncekiler kadar değerli ve öğretici bir kitaptır. Onun da milyonlarca insan tarafından okunmasını dilemeliyiz Çanakkale'den başlayarak. *Kurtuluş* savaşımız ve onu izleyen cumhuriyetin kuruluşu, devrimler, 15 yıl içinde gerçekleştirilen mucizevi kalkınma bütün detayları ile bu ülkenin yurttaşları ve özellikle gençleri tarafından iyi çok iyi bilinmelidir. Burada ciddi bir eksiğimiz olduğu, ayrıca inanılmaz çarpıtmalarla karşılaştığımız, yadsınamaz. Yakın tarihimiz İstiklal Savaşı, Cumhuriyet Devrimleri öğrenilmeden bugünü, bugünün sorunlarını anlamak ve tartışmak mümkün değildir. Çanakkale Savaşları'nda *Mustafa Kemal*'i göz ardı ederek zaferi ilahi güçlere mal eden, destansı antiemperyalist Kurtuluş Savaşı ile birlikte yerel istiklal, bağımsızlık mücadelelerini küçümseyerek "bunlar için kutlama törenleri yapmaya değmez" değerlendirmesi yapan şaşkınların aymazlığını ve bu tarif edilmez utanmazlığını iyi anlamak için benzerleri ile birlikte bu 3 kitap okunmalı. Yurtsever ve duyarlı her insan eminim bu kitaplarda sergilenen kahramanlıkları, özveriyi, Cumhuriyet Devrimlerinin yılmaz savunucularını, o gerçekten mucizevi, top yekun kalkınma çağdaşlaşma hamlelerini heyecanla takdirle ve göz yaşları içinde izlemiştir, izleyecektir. Bu kitaplar aynı zamanda benim gibi onu çocukluğundan beri iyi tanıyan piri fanilere bile *Mustafa Kemal Atatürk*'ün büyüklüğünü, benzersizliğini ve eşsizliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Özakman'ın bir ünlü kitabı da "*Vahdettin M. Kemal ve Milli Mücadele"* adını taşıyor. Bu da son derece önemli bir kitap. Yakın tarihimizi hiç sıkılmadan, utanmadan sözde dini duyarlıklarla çarpıtan gafillere karşı belge ve kanıtlara dayanan bir cevap niteliğinde. "*Mustafa Kemal'i Anadolu'ya Vahdettin gönderdi*" masalını işleyenler var. 1919, 19 Ağustos'ta *Mustafa Kemal*'in ordudan çıkarıldığı, nişanlarının ve fahri yaverlik ünvanlarının geri alındığı ve 24 mayıs 1920 de *Atatürk*'ün arkadaşları ile birlikte idama mahkum edildiği gerçeklerini görmezden gelerek.

Sayısız kitap ve tiyatro eseri verdi *Turgut Özakman.* 20'den fazla oyunun senaryosu ona ait. *Kurtuluş* dizisinin senaryosu *Ziya Öztan'*ın yönetmenliğinde *Şu Çılgın Türkler*'den perdeye aktarılmıştır. Eskişehir de bir vefakarlık örneği olarak bir sahne onun adını taşıyor. Bu satırları yazdığım günlerde onun *Bir Şehnaz Oyun* adlı müzikli oyunu Ordu Belediyesi Karadeniz Tiyatrosunda sahneleniyor. İlk kitabı 16 yaşında. 21'inde *Pembe Evin Kaderi*. İlk romanı "*Korkma İnsancık Korkma* (1994). Çok ilgi uyandıran değişik dramatik bir aşk hikayesi. Onu aşkın en güzel anlatıldığı bir roman diye ananlar var o yıllarda. Duygusal bir anlatım ve bolca Rumca kelime içeriyor. Eşinden bu üretken insanın yarıda kalan bir kitabı olduğunu ve onun da bu hali ile Bilgi Yayınevi tarafından basıldığını öğreniyorum. Onu saygı ile bıraktığı büyük miras nedeni ile minnettarlıkla ve özlemle anacağız.

Sinema Büyüsü (ve Büyücüleri) - 2

Temel DEMİRER

Sonra da *Ferit Edgü*'nün, "*Öyle kişiler vardır ki, onların orada olduğunu bilmek bile, size umut ve erinç verir. Telefonu çevirdiğinizde sesini duymanız, içinizi ısıtır... İşte Onat o insanlardan biridir*"; *Demir Özlü*'nün, "*Onunki kadar zengin bir hayat yaşamak, insanın ancak kendi iç zenginliğiyle mümkündür*"; *Zeynep Oral*'ın, "*Onat'ı yitirdiğimiz gün 11 Ocak'tı. Ama sanki dünya, dünyamız buz kesti... Ne çok, ne çok üşüdük onsuz*," ifadeleriyle müsemma *Onat Kutlar*…

Edebiyatın pek çok alanında ürün veren, sinema sanatı ile ilişkisi eleştiriden uygulamaya (senaryo yazarlığı, belgesel yapımcılığı) uzanan O, "*Bir sinema eylemcisi, düşünürü ve sanatçısı*"ydı.[15]

Vecdi Sayar'ın anılarındaki *Onat Kutlar "Bir Rönesans insanıydı, bugün örnekleri pek az olan… Ve gene bugün çok ihtiyaç duyduğumuz bir başka özelliği: sorumlu aydın tavrı… 'Pinochet ve öteki köpekler!' diye sesleniyordu Şili'nin faşist generallerine, bir TİP gecesinde…"*[16]

Evet, sadece bir sinemacı değil; militan bir cesarettir sözünü ettiğimiz… Kolay mı? "*Değerli sinema eleştirmenlerinden biriydi O. Hem derin bir sinema birikimi vardı, hem de edebiyatçı, şair, filozof kimliğini de kattığı eleştiri yazıları bilgi ve lezzet yüklüydü.*"[17]

Çünkü 1975'te Sinematek Derneğinde asistanı olan *Hülya Uçansu*'nun, "*Benzersiz bir cömertlik ve duyarlılık. Çok özel bir zekâ ve ihata yeteneği... Edebiyattan sinemaya, klasik müzikten fotoğrafa, sanatın çeşitli alanlarında derin bir bilgi birikimi ve yetenek... En zor zamanlarda dahi yaşamın sevinçlerini çoğaltmak için hiç vazgeçmediği güzel olanı paylaşma tutkusu... Aydınlık bir gelecek için inançla mücadele ve bütün bu anlattığım kişilik özelliklerinin yanı sıra inanılmaz bir alçakgönüllü tavır*," betimlemesindeki O şunları haykıran bir duruştu:

"*Para, ün ve iktidar hırsının gözleri bürüdüğü, ortaçağ karanlığının her gün biraz daha koyulaştığı, köylerin, kasabaların, kentlerin etnik boğuşmalarla kan gölüne döndürüldüğü, gerçeğin mafya liderlerinden sorulduğu, hapishanede yazarların, bilim adamlarının çürütüldüğü, devletin ve halkın iliklerine kadar soyulduğu, soygunun soyana kâr kaldığı, goygoycuların minareye kılıf hazırladığı, eğitimin ve yönetimin şeriatçılara teslim edildiği, politikacıların çoğunun iktidar labirentlerinde kaybolduğu ya da çıkar peşine düştüğü, erdemin, dürüstlüğün, onurun unutulduğu, kültürün, kültürfizikle karıştırıldığı bu şiddet, bu soygun ve ikiyüzlülük toplumunda (...), acaba ün ve çıkar hırsı ile gözleri kararmış olanlar yeterince farkında mı? Böyle bir toplumda kültürün yeri ne?*"[18]

"*Bu gördüklerimiz, görmekte olduklarımız mı düş, yoksa geçmiş yıllarda yaşadıklarımız mı? Biri doğruysa öbürü nasıl doğru olabilir? Nasıl bir alacakaranlık… Geceyle gündüzün arasına sıkışmış uzun bir kör saat. Geçmişle geleceğin, doğuyla batının, ölüm-*

le yaşamın arasına sıkışmış. Alacakaranlık görünmez bir çevrintiyle yutup götürüyor her şeyi. Bu noktada onurla alçaklığın sınırı birbirine karışır."[19]

Evet yine, yeniden kendi dizeleriyle, "*Kıyımlar acılar kanlar içinde / Savrulurken yaşadığımız günler / Bu soruyu mutlaka soracaksın: / Ne kaldı,... ne kaldı bizden geriye?*" diyen *Onat Kutlar* yol gösteriyor hâlâ...

Bir de "*Tutku Emekçisi*,"[20] diye anılan *Atillâ Dorsay*; hani "*Emek (Sineması) yoksa ben de yokum*" diyerek aktif gazeteciliği bıraktıktan sonra sinemaya dair '*100 Yılın 100 Türk Filmi*'ni[21] yayınlayan…

Ve işçi sınıfı ile emekçilere seslenen önemli filmlere imza atan, 77 yaşında kaybettiğimiz senarist, yönetmen *Yavuz Özkan…*

Onun önemli bir yönetmen olduğunu vurgulayan *Atillâ Dorsay, "1970 sonrasındaki o müthiş siyasal sinema hızlanmasındaki dönemde o da politik sinemaya atıldı. Üst üste yaptığı 'Maden' ve 'Demiryolu' filmleriyle bu türün Türkiye'de yapılmış en iyi örneklerini verdi. 1980 sonrasında askeri yönetimin hışmına uğrayarak 7-8 yıl Paris'te geçirdi. Döndü ve yine iyi filmler yaptı,*" derken; "*Bol ödüllü filmlerin yönetmeni"* olarak bilinirdi; 1978 ve 1979'da Türkiye işçi sınıfının mücadelesini beyaz perdeye taşıyıp, toplam 44 filme imza atan *Yavuz Özkan*…

Nihayet "*Yıldız değil, sinema emekçisiyim." "Sinema politiktir. Halka filmlerle toplumsal gerçekler anlatılır. Bu filmler düşünmeye davet eder,*"[22] diyen "S*inemanın Sultan*"ı *Türkan Şoray…*

O, "*Starlık tanımlamasını kabul etmiyorum. Hayatımın hiçbir döneminde starlık cübbesini üzerime giymedim. Ben sinemaya gönül vermiş, sinemaya âşık, bunun için bu işe yıllarca emek vermiş, bir emekçi olarak görüyorum kendimi,*"[23] derken; "*Sinema Benim Aşkım*" vurgusuyla eklerdi:

"*Elimizdekiyle yetinmeyecek hâle geldik de o yüzden. Hep daha ilerisi, daha fazlası isteniyor. Yıllar önce mütevazı bir yaşam önemliyken, şimdi daha pahalı arabalar, evler, elbiseler peşinde insanlar. Hızlı bir yaşam akıyor. Rekabet ve tüketim de körüklüyor bunu. İnsanlar artık mutluluğu daha az buluyor.*

Her insanın egosu vardır. Önemli olan onu bastırabilmek ve yönlendirebilmek. İyi ki böyle bir duruma düşmedim. Bunu da yıllar öncesinden olgunlaşmaya başlamama bağlıyorum. Hayat şartları, çok küçük yaşlarda yaşanılan aile mutsuzluğu insanı hayata karşı hazırlıyor, gard aldırıyor. Sinemadaki mücadelem de çok genç yaşlarda başladı. Bu süreç birdenbire olmadığı için çok şeyi hazmedebildim. Bunlar hep doğal ve normaldi. Şöhret duygusuna hiçbir zaman kapılmadım. Hayatımda en önemli şey sinema ve seyirciydi benim için. Hayata bağlayan sevgiydi onlar. Hâlâ da seyircimle karşılaştığımda gözlerim dolar."[24]

Evet *Fatih Özgüven*'in, "*1950'lerden itibaren hangi yılda doğmuş olursanız olun, Türkan Şoray insanın hayatını kaplar*"; *Selim İleri*'nin, "*Sinemamızın Dostoyevski'si Türkân Şoray'dır*"; *Cemal Süreya*'nın, "*Sinemanın, oyunculuğun ötesinde de bir konum kazanmıştır Türkan Şoray. Halk özlemiyle oluşmuş bir mitostur"; Server Tanilli'nin, "Türkan Şoray 'halkın bağrından' doğdu. Mesleği ve mesleği dışında sosyal dayanışmanın hep içinde olmasının; ayrıca insanlarımızın 'daha güzel, daha aydın bir Türkiye' adına yaptıkları kavgada, sanatçımızı da yanı başlarında bulmalarının anlattığı bir şey var,*"[25] diye tanımladıklarıydı O…

Özetle yaklaşık 200 filmde rol alan *Türkan Şoray*'ın dokunmadığı hayat yokken; "*O sinemamızın en büyük yıldızı. Bu topraklarda yaşayıp da onun gözlerini tanımayan, o gözlerde sonsuz aşk rüyaları görmeyen var mıdır? Sinemamızın ondan daha çok sevilen, daha çok özlenen bir yıldızı oldu mu?*"[26]

Bir de "*Yeşilçam filmleri bugün hâlâ ilgiyle tekrar tekrar izleniyor. Bence bugünün Türk filmleriyle Yeşilçam'ı ayıran bu. Genelleme yaptığınızda hiçbir Türk filmi defalarca izlenmiyor. Nedir bu Yeşilçam'ın sırrı, büyü-*

sü?" vurgusuyla, "*Ben Yeşilçam döneminin artık bittiğini görerek kendim film teklifi kabul etmeyeceğimi ve oynamayacağımı ilan ettim,*"[27] diyen tutarlığıyla *Filiz Akın*…

Sonra *Rutkay Aziz*'in, "*Duruşundan ödün vermedi*" betimlemesiyle "*Tarık Akan, yansımasıdır tohuma durmuş kan çiçeklerinin*,"[28] diye tanımlanan O: "*Yakışıklıydı, bebek yüzlüydü, gözleri pek çok şey ifade ederdi; hani bazen o gözlerle âşık olur, acı çeker, neşelenir hatta o gözlerle öfkelenirdi... Yani gözleriyle oynardı daha çok. Film bu ya, kötülük barınamazdı o gözlerde. Omuzlarını düşürerek, hatta boyunu gizlemeye çalışarak yürüse de o hepimizden uzundu...*"[29] "*Bebek yüzlü bir yakışıklıdan sinema için en güzel işleri yapma sorumluluğu almış bir kahramandır benim için.*"[30]

1970'lerin ikinci yarısından başlayarak, *Şerif Gören, Atıf Yılmaz, Yavuz Özkan, Zeki Ökten* gibi yönetmenlerin, toplumsal sorunların ağırlıkta olduğu nitelikli filmlerinde oynadı…

Bunlar arasında '*Maden*' (1978), '*Pehlivan*' (1984), '*Sürü*' (1978), '*Adak*' (1979), '*Yol*' (1982), '*Çözülmeler*' (1993), '*Yolcu*' (1993), '*Eylül Fırtınası'* (1999), '*Hayal Kurma Dersleri*' (1999), '*Gülüm*' (2003) sayılabilirken; salon filmlerinin yakışıklı ve parlak çocuğu *Tarık Akan*'ın romantik komedi ve melodramlardan kopup politik filmlerde oynayarak nasıl bir dönüşüm yaşadığı ve devrimci bir sinemacı olduğunun hikâyesi, 1970'lerin ortalarında *Vasıf Öngören* ile tanışmasıyla başlar.

Tiyatro yazarı ve yönetmeni, tiyatro kuramcısı *Vasıf Öngören, Tarık Akan*'ın hayatına yön veren hocası ve arkadaşıdır. Yıllarca ona oyunculuk dersi vermiş, kitaplar önermiş, *Akan'*ın hayatında ve kariyerinde kırılma noktaları yaratacak konuşmalar yapmıştır. Kartpostal yakışıklısı bir jönden muhalif bir sanatçı yaratmıştır *Öngören*. Ona kartpostal çocuğu *Tarık Akan* isminin 40'lı yaşlarına geldiğinde, genç kızlar büyüdüğünde biteceğini söylemiştir. Anlatsın O:

"*Hayatımda ufkumu açan hocaların en önemlisidir Vasıf Öngören... O, hayatıma girmeseydi ben belki aysbergleri kırmakta zorlanabilirdim. Oyunculuğun 'o'sunu bilmeden, fizik farkıyla sinemaya girmiştim. Halk beni bir yere getirmişti. Tramplenden atlar gibi atlamıştım sinemanın ortasına... Ama bir süre sonra eksiklerimi fark etmeye başlamıştım. İşte o aşamada teslim ettim kendimi Vasıf Hoca'ya... O, bana kitap okumanın disiplinini öğretti önce. Oradakileri tartıştı benimle...*"

Akan'ın ilk dönemlerinde oynadığı filmlerden artık memnun olmadığı da bir gerçektir, oynadığı rollerden rahatsızdır. "*Gerçek hayat"* bu değildir. Her şey güllük gülistan değildir ki… Sorgulamaya başlar, düşünmeye, kitaplar okumaya. İşte böyle bir dönemde tanışır *Öngören*'le. Ustası ve dostu *Öngören*'in oyunculuğuna katkısını da şöyle anlatır *Akan*:

"*Bana oyunculuğu anlattı. Mesela Beyoğlu'na çıkardık, yolda yürüyen bir kişinin hâli, tavrı, kıyafeti, mimiklerinden yöresini, sosyal sınıfını, mesleğini tahmin etmeye çalışırdık. Senaryoda bir karakteri tahlil etmeyi, Brechtyen oyunculuğu böyle öğrendim.*"

Yeşilçam'a başkaldırması da bu dönemde olur *Tarık Akan*'ın. Filmleri para basan, neredeyse ayda bir salon filmi çeken *Akan, Ertem Eğilmez*'in karşısına çıkar ve "*Beni bırak*" der. Bırakmaz *Ertem Eğilmez*, tehdit eder, "*Seni mahvederim, aç bırakırım seni*" der ona. Dediğini de yapar, 2 yıl hiçbir filmde oynayamaz *Akan*. Çünkü diğer film şirketlerinden de ambargo yemiştir, aralarında anlaşmış ve *Akan*'a kapıları kapatmışlardır. *Maden* filmine kadar böyle gider.

Cüneyt Arkın ile oynadıkları ve ikisinin de beş kuruş para almadıkları *Maden*, o dönemde ilk sendikal haklarını elde etmiş işçilerin hak savaşını konu edinen bir filmdir. Yeşilçam'ın "*cici çocuğu*" olarak bilinen *Tarık Akan*'ın yerinde artık çok daha farklı bir *Tarık Akan* vardır izleyicinin karşısında.

Maden filmiyle *Yılmaz Güney*'in de dikkatini çeker. Tanışırlar, dost olurlar. *Maden* filminden sonra gelen ve *Güney*'in hapishaneden direktiflerle yürüttüğü bir filmdir *Sürü*. Filmde *Akan*'ın babasını *Tuncel Kurtiz* oynar. *Güney, Akan* ve *Kurtiz*...

Tarık Akan'ın *Yılmaz Güney* ile tanışması, artık toplumsal içerikli filmlerde oynamaya başlamasının da önünü açar. *Sürü*'den sonra *Adak, Yol, Pehlivan, Ses* ve daha nicesi... Onlarca politik filmde oynamış ve birçok ödül almıştır *Akan*. 12 Eylül darbesinde 12 yıl hapis cezası ile yargılanır, iki buçuk ay hücre hapsinde kalır, işkenceler görür... *Tarık Akan*'ın geçirdiği dönüşüm, hem hayata ve sanata bakışı ve durduğu yeri daha da netleştirmiş hem de oyunculuğunu üst seviyelere taşımıştır.

Ve de geçenlerde yitirdiğimiz *Süleyman Turan…*

Gazeteci *Barış Yarkadaş*'ın politik kimliğine ilişkin olarak, "*Yılmaz Güney'in yakın dostu, sinema sanatçısı Süleyman Turan, ATV'de hazırlayıp sunduğu Kayıp Aranıyor programında, gözaltında kaybedilen Ali-Ayhan Efeoğlu kardeşlerin öyküsüne de yer vermiş, bu yüzden programı kaldırılmıştı"*[31] notunu düştüğü O, "*Çizgi benim ilk göz ağrımdır, bu yüzden yeri hep ayrı olmuştur. Çizgi roman bir yandan sinemaya benzer. Aslında kâğıt üzerinde film çekersin,*" diyen bir karikatüristti de…

Onun için *Anıl Yurdakul, "Gizli kahramanlar hiçbir zaman hak ettikleri yeri alamaz. Gizlilikleri mütevazı olmaktan gelir ve bu asla ellerinde olan bir şey değildir. Karşımıza baş kahramana yardımcı veya pek de bilinmeyen süper kahraman olarak çıkarlar: Sancho Panza, Robin, Gambit, Spawn, The Green Hornet... Ya da Süleyman Turan'ın oynadığı filmlerde karşımıza çıkan İsmail, Komiser Süleyman, Rıza gibi karakterlerdir. Turan çok yönlü bir sanatçıydı ama biz onu sinemacı olarak biliyoruz. Peki ya çizgi romancılığı?*"[32] *derken; Salih Bolat da şunları ekliyordu:*

Bir filmde işler çıkmaza girmişse, çatışma bir düğümle kilitlenmişse, Süleyman Turan yardıma koşar, çözerdi onu. O bizim için bir çözüm, yazlık sinemalardaki çocukluğumuzun güven veren karakteriydi. Esas oğlan karamsarlık ve umutsuzluk içinde kıvranırken, biz de tahta sandalyelerimizde aynı duyguları yaşarken, Süleyman Turan bizi de esas oğlanla birlikte yüreklendirir, ertesi sabah yaşama sevinciyle uyanmamızı sağlardı."[33]

Bir de köy öğretmenliğinden oyunculuğa, figüranlıktan zirveye büyülü bir yolculuk. Yeşilçam'ın unutulmaz oyuncularından *Ali Şen*'in oğlu *Şener Şen*. Sinema tarihinin 50 yılına damgasını vuran bir oyunculuk.

Hababam Sınıfı'nın *Badi Ekrem*'i, *Süt Kardeşler*'in Kumandan Hüsamettin'i, *Tosun Paşa*'nın Tellioğlu Lütfü'sü, *Gülen Gözler*'in Vecihi'si, *Kibar Feyzo*'nun Maho Ağa'sı, *Çiçek Abbas*'ın Şakir Serengil'i, *Şekerpare*'nin Ziver'i, *Namuslu*'nun Mutemet Ali Rıza'sı, *Züğürt Ağa*'nın Ağası, *Çıplak Vatandaş*'ın İbrahim'i, *Değirmen*'in Kaymakam Hilmi'si, *Milyarder*'in Mesudiyeli Mesut'u, *Selamsız Bandosu*'nun Latif Şahin'i, *Arabesk*'in Şener'i, *Zengin Mutfağı*'nın Lütfü Usta'sı. *Gölge Oyunu*'nun Abidin'i, *Aşk Filmlerinin Unutulmaz Yönetmeni*'nin Haşmet Asilkan'ı, *Amerikalı*'nın Şeref'i, *Eşkıya*'nın Baran'ı, *Gönül Yarası*'nın Nazım'ı, *Kabadayı*'nın Ali Osman'ı, *Av Mevsimi*'nin Ferman'ı, avcısı…

Yani can verdiği, canlandırdığı unutulmaz karakterleriyle sinemanın önemli ve değerli usta oyuncusu *Şener Şen.*

Kabul edilmelidir ki sinemamızın tartışmasız en önemli oyuncularından biri o. Canlandırdığı karakterlerle unutulmazlar arasına adını yazdıran, milyonların ezbere bildiği repliklere ses veren ve toplumsal bilinçaltımıza sanki yakın bir akrabamızmış gibi tanıdık gelen simasını nakşeden özel bir figürdür... *Şener Şen* bu ülkenin ortak değerleri arasında akla ilk gelenlerdendir.[34]

'*Yedinci Sanatın Şövalyesi*' *Rekin Teksoy*'un ardından bir şeyler söylemek lâzım-

dı, çok zor da olsa... Onun söyleyeceklerinin sınırı yoktu, oysa bizimkilerin kifayetsiz kaldığı, kalacağı aşikârdı...

Ahmet Cemal'in, "*Rekin Teksoy, Dante'yi, Boccaccio'yu ve onların ektiği Rönesans tohumlarını insanın ayağına getirmiş olan düşünürün ve sanatçının adıdır. Onun için bu nitelikleri kasten vurgulayarak kullanıyorum ve böyle birine yalnızca 'çevirmen' deyip geçmekten bilinçli olarak kaçınıyorum, zira böyle eserleri dilimize taşıyanların edimleri, çoğu kez sadece teknik yanıyla değerlendirilen bir çeviri yapmakla sınırlı değildir; onlar, Türkçede dilsel düzlemdeki yeni sanat eserlerinin yaratıcılarıdırlar,*"[35] diye betimlediği O, sadece sinema kitaplarıyla, incelemeleriyle, araştırmalarıyla değil, sinema kültürünün yerleşmesi, tanınması için de çalıştı. Sinema üzerine yazdıkları, yönettiği ansiklopediler bugün de saygın başvuru kaynakları arasında yer alıyor. Yarın da alacakları gibi...

Rekin Teksoy, kararlı ve çalışkan yolculuğunu sürdürmekten bir an bile vazgeçmeyen bir ustaydı. Ve en önemlisi O bir sosyalistti, İtalyanca yazılmamış olsa da, iyi bildiği Fransızca ve İtalyancadan karşılaştırmalı olarak "*Komünist Manifesto*"yu çevirdi. Adının anılmasını istediği kitaplardan birisiydi.[36]

Ayrıca unutulmazlardan, "*Dünyanın En Güzel Gülen Kahramanı"* tanımını hak edip, yaşamı boyunca 82 filmde rol alan tiyatro ve sinema oyuncusu *Kemal Sunal*…

O filmlerini hangi yönetmenin çektiği, hangi senaristin yazdığı üzerinden değerlendirmekte fayda var. Bazıları ona "*eşşoğlueşşek*" dedirtip ona sakarlık yaptırmıştı, bazıları onun âlâmeti farikası olan gülüşü ve saf bir kimliğe bürünebilen yüzünü toplumsal ve sınıfsal çatışmaların tam ortasına koymuştu, bazıları ise yaş aldıkça sertleşen ve değişen yüz hatlarını güçlü bir dramatik yapıyla birlikte değerlendirmeyi uygun görmüştü. Bazıları ise bunların hepsini birden farklı filmlerde yaptırmıştı ona…

Ama unutmamak gerekir ki, filmlerinde 1 Mayıs Marşı da duymak mümkündü; feodalizm, devlet eleştirisi görmek de…

İş cinayetleri de beyazperdeye taşınabilirdi onun filmlerinde, reklam sektörü üzerinden liberal ekonominin çarpıklıkları da…

Nihayetinde çok basit, tanıdık hikâyeler ve sakarlıklar sürüp gitse de filmlerinin bir bölümünde bürokrasinin yarattığı sorunlar, yoksulluk, zamlar, grevler görülürdü. Tabii çoğu filminde göstermekle yetinilirdi, filmlerinde bir mücadele çağrısı çok enderdi.

Filmlerini izlediğinizde kendi döneminin ekonomik şartlarını, halkın yoksulluğunu, umutsuzluğunu ya da her şeye rağmen neşesini görmek mümkündü. "*Hangi Kemal Sunal?*" ve "*Kimle Kemal Sunal?*" sorularını sormadan onu ve filmlerini değerlendirmek pek mümkün görünmüyor. Ama her durumda toplumsal bir değer ürettiği, filmlerinin birçoğu ilerici sayılmasa bile mevcut koşullar göz önüne alındığında artık ileride kaldığı bir gerçek. En az gülüşü kadar etkileyici bir gerçek hem de…[37]

Genco Erkal'ın, "*Onu gören insan kucaklaşmak isterdi. Gözleri pırıl pırıl her zaman çok doğaldı. Oyunculuğun er meydanı tiyatrodur. Onu Güdük Necmi olarak tanıyanlar o tarafını bilmeyecekler. Tiyatromuzun temel direklerinden biriydi. Asıl onun oyunculuk gücünün orda görüldüğüne şahit oldum. Sadece güldürüde değil, her türde çok başarılıydı. Çok ciddi politik oyunlarda oynadık. Çok bilinçli, çok açıktı. Her zaman onun mesleğine olan tutkusunu, disiplinine hayran olmuşumdur. Hiçbir gün provaya geç kalmadı, işini hep güzel yaptı*."[38] diye tanımladığı bir unutulmazdı O.

Kime sorsanız "*Halit Akçatepe kimdir?*" diye kesinlikle aynı yanıtı alırdınız: *Hababam Sınıfı*'nın Güdük Necmi'sidir! Bu sevimli ve içten tanımlama doğru ama eksik bir *Akçatepe*'yi anlatır.

Toparlarsak!

"*Asıl hapishane insanın kafasında yarattığı hapishanedir. Hayatı sınırlayan hapishane odur ki, ilk fırsatta yıkılmalıdır. Dünyayı daha iyi kavrayabilmek için…*"

"*Bizim kimseye; eğecek başımız yok! Umudumuzun bittiği yerde, inadımız başlar...*"

"*Gerçek bildiğin yolda tek başına kalsan da. Mücadeleye devam etmelisin…*"

"*Zulme dayalı tüm saltanatlar yıkılacaktır,*" uyarılarıyla müsemma ve "*Devrimci sinema yol gösteren değil düşünmeye sevk eden filmlerdir,"* diyen *Yılmaz Güney*'in özeti belki de *Mahmut Tali Öngören*'in, "*Ben onu yalnız bir sanatçı olarak görmüyorum. Sinema yoluyla ve sinemanın da ötesinde geniş kitleleri, ezilmiş insanları, sorunları olan insanları etkileyen bir sinemacı"* ya da *Yusuf Çetin*'in, "*Yılmaz'ı Yılmaz yapan emekten yana olan tavrıdır*," tanımlamalarındaki vurgudur.

O hâlde *Henri Barbusse*'ün, "*İnsanlık ölüyor ve bu can çekişmenin tanığı da, çağdaş zaman,*" tasvirindeki koordinatlarda anımsanması gereken ("büyücü") *Yılmaz Güney*'in "*büyüsü*" ile *Ingeborg Bachmann*'ın umudunu çoğaltmaktır:

"*Bir gün gelecek, insanların siyah ama altın gibi parlayan gözleri olacak; onlar, güzelliği görecekler, pisliklerden arınmış ve tüm yüklerden kurtulmuş olacaklar, havalara yükselecekler, suların dibine inecekler, sıkıntılarını ve ellerinin nasır bağlamış olduğunu unutacaklar. Bir gün gelecek, insanlar özgür olacaklar, bütün insanlar özgür kalacaklar, kendi özgürlük kavramları karşısında da özgür olacaklar. Bu, daha büyük bir özgürlük olacak, ölçüsüz olacak, bütün bir yaşam boyunca sürecek…*"

Dipnotlar

15- Aydın Engin, "Önce Bir İtiraf", Cumhuriyet Kitap, No:1392, 20 Ekim 2016, s. 11.
16- Vecdi Sayar, "Onat'ı Özlüyorum…", Birgün, 11 Ocak 2020, s. 15.
17- Ayşe Emel Mesci, "Sanırım Dönmeyeceğim...", Cumhuriyet, 11 Ocak 2019, s. 14.
18- Onat Kutlar, aktaran: Zeynep Oral, "Canım Arkadaşım Onat Kutlar...", Cumhuriyet, 12 Ocak 2020, s. 13.
19- Onat Kutlar, aktaran: Ahmet Cemal, "Onat Kutlar'ı Düşündürdükleri", Cumhuriyet, 6 Şubat 2017, s. 13.
20- Zeynep Oral, "Tutku Emekçisi Atillâ Dorsay", Cumhuriyet, 14 Mart 2014, s.19.
21- Atillâ Dorsay, *100 Yılın 100 Türk Film*i, Remzi Kitabevi, 2014.
22- Öznur Oğraş Çolak, "Türkan Şoray: Sinemada Oyun Oynamadım Yaşadım", Cumhuriyet, 29 Mayıs 2020, s.11.
23- Olkan Özyurt, "Türkan Şoray: Star Değilim", Radikal, 25 Kasım 2006, s.22.
24- Zuhal Aytolun, "Gönlüm Hep Müzikte...", Cumhuriyet Pazar, No:1248, 21 Şubat 2010, s. 7.
25- Türkan Şoray, *Sinemam ve Ben*, İş Bankası Kültür Yay., 2017.
26- Emrah Kolukısa, "Türkan Şoray: Sinemaya Kırgınım", Cumhuriyet, 25 Mart 2017, s.16.
27- Öznur Oğraş Çolak, "Ağır İşçi Gibi Çalıştık", Cumhuriyet, 1 Ağustos 2020, s.13.
28- "Milyonlarca Kalpte Yaşıyor", Cumhuriyet, 17 Eylül 2017, s.17.
29- Ayça Han, "Yakışıklı Dosta Özlem", Cumhuriyet, 18 Eylül 2019, s.14.
30- "Tarık Akan'ı Yitireli 2 Yıl Oldu: Farksızdı Yanardağdan", Cumhuriyet, 16 Eylül 2018, s.12.
31- "Süleyman Turan: Yeşilçam'dan Bir Yıldız Daha Kaydı", Birgün, 11 Eylül 2019, s.15.
32- Anıl Yurdakul, "Süleyman Turan ile Bir Gün", Evrensel, 16 Eylül 2019, s.12.
33- Salih Bolat, "Sinemanın İhtiyarlamayan Delikanlısı: Süleyman Turan"… https://www.gazeteduvar.com.tr/sinema/2019/09/22/sinemanin-ihtiyarlamayan-delikanlisi-suleyman-turan/
34- Emrah Kolukısa, "Şener Şen: Her Dönemi Yaşadım", Cumhuriyet Pazar, 31 Mart 2019, s. 5.
35- Ahmet Cemal, "Rekin Teksoy", Cumhuriyet, 8 Haziran 2012, s.17.
36- Zahit Atam, "Rekin Teksoy Anısına", Birgün, 3 Haziran 2012, s.9.
37- Hakan Güngör, "8 Maddede Kemal Sunal: Her Şey 'Oğlum Sen de Gül' ile Başladı", Evrensel, 3 Temmuz 2018, s.12.
38- "Halit Akçatepe'ye Veda", Cumhuriyet, 3 Nisan 2017, s.15.

(Bitti)

Karanlığı Yontanlar

Yılmaz GRUDA

Hasan İzzettin DİNAMO

Halkı'nın ekmeğiyle büyüdü: Yetimler Yurdu'nda-
Ondan bu kunt gövde, bu Eyûb sabrı, bu sevdâ
Mum ışığında öğrendi, yaratıcı gücünü elektriğin
Öğretmen Okulu'nda Sivas'ın,
Öğrendi:
"Göğsünün altında çarpa çarpa yüreği"
En güzel şeyi öğrendi. "Öğrendi: vatanın anlamını"
Öğrendi sevdâlısı halk için
Nasıl ehlileştirilir, kayaları yırtarak inen çavlanlar
Dağlar nasıl alınır düze, nasıl tınaza alınır rüzgâr
Gömüsü nasıl dağıtılır toprağın: buğdaya, arpaya, pamuğa
Bir tezhip gibi işledi belleklerine öğrencilerinin-
Akça denilen, yedi kollu ejderhanın çıkar-çerçileri
Horon vurup, kıran koyarken adım başı
Dönmedi sırtını halkına-
Özgür ve bağımsız yaşasın diye
Ne ki gördü, ne ki duydu, ne ki bildi
Dönüştürdü şiir denen çan seslerine-
"Yıllarca bir paçavra, bir paspas gibi çiğnendi
Ayakları altında toplumun"
Kentten kente, köyden köye
Saz damlı kulübelerden, tezek sıvalı ağıllara
"Eski, silik bir çil para gibi"
Bir fiskeyle savrulması rağmına-
Hangi pencereye döndüyse ya demir parmaklıklar
Ya da yüreğini yırtan tek başınalığın ağusu-
Tabutluk'ta pekişti elektriğin gücü / hüneri
Paralanırken gövdesi, patladı-patlayacakken orası
Daha bir tanıdı betonu, kafası yere çarpılırken-
Gömütlük'lerde saklandı yıllarca pençesinden Azrail'in
"Yiyip bitirdi ağulu örümcekler gibi insan gözleri"
Yılmadı, yüksünmedi
Alfabe'yi öğretti dağ başlarında çobanlara
Anlattı:
"Bin bir yamalı göynekle yola vuranlara
Dönen çarkını kentlerin"
El verip, ip attı:
"Uçmasın diye uçuruma
Ağaçlara bağlayıp öküzüyle kendini,
Sarp yamaçlarda çift süren köylülere"
"İnsanlar olmadı farkında, en küçük hünerinin
Ne bir kişinin oldu haberi, varlığıyla yokluğundan"
Ülkeye sinmiş nankörlüğün acısını duya duya-
"Yetmiş tonluk tankları tutup yularından
Tarlaları sürme" özlemiyle,
Yürüdü yıldızlara…

Rıfat ILGAZ

"Yoklama defteri'nden öğrenmedi
Çocuklarını:
Sınıfın en devamsızını
Bir sinema dönüşü tanıdı
Koltuğunda satılmamış gazeteler-
Götürmek istedi arka sepetinde
Elindeki ıspanak demetini
En dalgını sınıfın-
Çoğu semtine bile uğramadı mektebin
Palto'suzluk, ayakkabı'sızlık yüzünden…

İçi kan ağlarken
Karanlık geleceklerine çocuklarının
Bir de dayandı mı kapısına memleketin
Kan döke, kemik kıra, ölüm indire indire
Güttüğü orduları akçanın…
"Gelecekse" dedi "ayakta bulsun dimdik
Açılan bir sorumsuz ateş
Bir top karanfildir göğsümüzde"
Yazdı iti, kurdu, kargayı
Sarakaya aldı devleri: cüce etti!
Deşti gücünü Kadıoğulları'nın
Sürecek dedi, kaldıkça bu- sen
Sürecek bu talan, bu parçalanma
"Gece yarıları alınıp götürüldü…"
Yaşadı
"Ölümle burun buruna bir gençlik boyu
Sıtmasında, vereminde Anadolu'nun
Dönülmez bekleme kamplarında…"
Yatakta değil
Ak kağıt önünde
"Bir kurşun kalem daha yontarken"
Ve karanlık basarken sınıfa
Çaldı Son-Zil'i!

A. KADİR

En iyi o biliyordu:
Vur dipçiği omza
Gez, göz, arpacık:
Tetik!
O yürüyen, gülen
O yaratan, yaratacak
O dünya
Birden yok!
En iyi o biliyordu:
Sür mermiyi
88'lik Flak top'a
Geri çekil, çek tetiği:
Yok kentler
Çocuk parkları
Okullar yok
Yok yarınları ülkenin!
En iyi o biliyordu:
Çocukluğunun sevdâsıyla
sarmalandığı
Mekteb-i Harbiye'den:
Kimbilir kaç kez
Dayadı dipçikleri omzuna
Çekti tetiğini topların
Nasıl Tiger'le Panzer'le yan yana
Süngüler ardında bölük, tabur
Akar et, savrulur kemik, kan patlar
Ölüm bir su gibi akar…

En iyi o biliyordu:
Nasıl yürüyecek
"Halil İbrahim'lerin
Mülkiyetine oturmuş
Hacı Nafi'lerle elele!"

En iyi o biliyordu:
İnecek cehennemleri!
Vurdu uyarı borularını:
Tetik bırakıp
Mısra düşürdü mermi gücünde…
Söktüler apoletlerini!
Çileleri kesişti o Büyük Usta'yla
Birlikte çarptılar çelik duvarlarına
Sintine altı'nın!
Öğrendi direnci Usta'dan
Umudu öğrendi
Pekişti insanın, yaşamın anlamı
"Nice akşamlar indi
Demir parmaklıklara
Basa basa sırtına karanlıkların
Doğdu yine gün ışığına"

Sürdüler yine dağ, bayır, mezra
O sürdü durmadan
Ak kağıtlara mermilerini…
Tekmil verip bir sabah
Çekildi bağrına halkının!

Suat TAŞER

İndi sahne'den:
"Ayakların olsun da / Yürüme
Gözlerin olsun da / Görme
Dilin olsun da / Söyleme
Elin olsun da / Vurma
Ne farkı var senden
Dağın, taşın!" diyerek indi…
İndi Shakespeare'den kalkarak
O nice krallara neşter vurup
Ufunetlerini sergileyen cerrah'tan-
El tersi ederek rızkını
Haykırdı o tannan sesiyle
Geliyor, diye haykırdı:
O çağcıl
O savaşla, artık değerle beslenen
O kazanlarında çelik ve barut karıp
Ölüm üreten "cadı"ların
Sök al, diyerek
İktidar âsâsını, o soylu, o eskimiş askerin-
"Urbası bol gelen krallığı
Bir cücenin, bir devden çaldığı kaftan gibi"
Sırtına giydirip, fırlattıkları o ucûbe
O tabelâcı, o onbaşı artığı geliyor!
Geliyor çağcıl Macbeth:
Hiçbir engeli yok, diye haykırdı
Geliyor dağılmış kafatasları
Kan ve kemik ırmaklarıyla
İşbirlikçileriyle işleyerek
Nifakı, yılgıyı
Bir kurt gibi kemirecek ülkeyi
Yok hiçbir engeli, diye haykırdı:
"Öldürdü uykuyu!"
Öldürdü uykusunu dünyanın
O Macbeth müsveddesi-
Haykırdı halkının sevdâsıyla
Hiçbir ödül beklemeden
Umursamadan işkenceyi, sürgünü…
Hâlâ sürüyor haykırısı:
"Öldürdü uykuyu Macbeth!"
Öldürdü uykusunu dünyanın!

Enver GÖKÇE

Çıktı geldi:
Har'talarda imi-timi yok
Bir uzak dağ köyünden-
Çıktı geldi: Akarı yok, tutarı yok
Bozkır'dan / Kıraç'tan

Çile değildi yazısı alnının
İşkence hiç / hiç falaka, hiç demir kapı
Hücrede kaptığı ölümcül sayrı hiç
Hiç be hiç, hiç be hiç, sürgün hiç
Yazdılar / Kazıdılar alnına
Çün' yazdı:
Hırt kim, kurt kim
Emek kimin, akça kime
Kime dönüyor çark
Çün' yazdı:
Eti yarıla, kemiği kırıla
Dönecek elbet devran:
"Döne döne esir, gaz, atom
Döne döne madde
Döne döne hey, döne döne
Gökler yarıla, devrile
Dağlar savrula, evrile
Çün' istedi:
Ne ayak bassın it suratlı gâvur
Ne yesin yılan, kırkan
Sütümüzü, ekmeğimizi"
Kâr etmedi:
Demir parmaklık, kerpiç duvar
Kâr etmedi kırbaç, bukağı
"Yaşadı tulû arzda
Yaşadı İslâm içinde, gâvur içinde
Yüreği vura vura polka, kazaska
Mülhit ve mümin
Ve Vatansever"
Yüreği vura vura zeybek, tamzara
Yaşadı halkının emrinde
"Kolunda, safında halkının
Kendisi için hiçbir şey istemedi!"

Attila İLHAN

…ve girer cümle kapısından attilâ ilhan
üstüne üstüne yürür çürümelerin
görüntüler lenfatik
bir zincirlemeler
geriye dönüşler ile.
geriye dönüşler kalır hep
-kısa kesmeler ile:
birden
komitacılar
iner
kürt mustafa sehbâlarından
boyunlarında ipleri
kimi râ bıyıklı
kimi elif çekmiş
o kırbaç misillû adamlar…
ki, kasarak ölüme istanbul'u
mim-mim'de görünürler bir ara
Anadolu'da kesin.
Alıp abdestlerini kan göllerinden
düvel-i muazzama'nın
leşine
basarak
halk olarak yürürler…
ve dönüşürler şiirden al yakutlara

ne var ki kırılır zeman
o komitacılar gider
iner
karanlıklar
düşte kalır Fikret'in "Ferdâ"sı-

O bîdar, o diğerkâm,
O serdarî, o semender
O büyük Önder
Hani o…
Kırarak mührünü dayatılmış kaderin
Alıp bırakılmışlığını,
Savrulmuşluğunu halkının
Silerek aşağılanmanın ve ölümün dehşetini
Havsalasından-
Birlikte savaşıp ve birlikte ölmek sevdâsıyla
Kucaklayıp kaldıran çökerttikleri yerden
Adım adım zaptederek toprağı
Birlikte Doğu'nun tan yerine ulaştıkları an…
Heyhat!... Vakt eriştikte
Bırakarak ardında halkını, yürüdü yalnızına…

ve attilâ ilhan da çöktü bir derin acıya
kendi âteşiyle bir zâviye ördü
birazı komitacı: ittihâd ü tarakkı'yden
ve hepten Mustafa Kâmal: '923 Ankara-
yazdı… yandı
kül savurup yazdı yeniden
hep yazdı
ölümüne anka ve münfek
hükmederek nefs-i cânına
kıyâmı sermaye gibi biriktirip
aktardı kitaplarına
dehşetli bir depremi bekler iken- heyhat
evcil bir efsanedir artık
o râ bıyıklı yiğitlerin indirdiği komitacılık
bir durma nihâvent bağıçelere bakarcasına
bakarak paslı kahrına divârdaki tüfengin
çıktı gitti attilâ ilhan da
yorgun bir kederle
birlikte nice 'haydut akşamlar' yaşadığı
can-dost'larının arasına.

2018-2019

Tiyatro sezonundan süren seçme oyunlar (7)

A. Didem USLU*

Komediyi çok seven *Akla Kara*'dan *Robin Howden*'ın yazdığı *Suit* oyunu bir komedi. Düğüne gelenler, seyirciler. Yatakta bir erkek (Bill) ve çarşafın altında bir kadın. Erkek evleniyormuş. Otelin balayı suitindeymiş. Rachel'la evlenecekmiş. Tom gelir, organizasyon ona bağlıdır. Bill, Tom'a bir kadınla uyandığını anlatır. Ben bu kızı nereden buldum diye sorar. Tipik bir komedide olduğu gibi iki arkadaş itişirler. Rachel gelir, ön odada oturur. Bundan sonra da iki erkekle birlikte dolantıya başlar. Durum ve dolantı komedisi. Hikaye üstüne hikaye anlatırlar. İki erkek Rachel'i aptal yerine koyup aldatmaya çalışırlar. Çok komik durum ve konuşmalar olur. Oyuncular da mizaha çok yatkın. Olaylar ve karakterler birbirine karışır. Oyuncular hepimizi kırıp geçirdiler. Öyle güzel oynadılar ki… Banyodaki güzel kızın Tom'un sevgilisi olduğu ortaya çıkar. Oda hizmetçisiyle karıştırılan kızdan başka bir de gelin adayı olayları karıştırır. İki çapkın erkeğin üç kadınla karışıklığı pek tatlıydı. Yalan üstüne yalan iyice komik oldu. Oyuncular bile gülmemek için kendilerini zor tutuyorlardı. Ömrünüze bereket valla, çok güldük gençler. Sahnedeki dekor çok iyi kullanıldı. Oyunculuk çok hareketli ve komik taklitlerle mükemmeldi. Bu kadar iyi oyuncular, kendi mizah oyunlarını mutlaka kendileri yazmalılar. Yeteneklerini ortaya koymamakla yazık ediyorlar valla…

Can Yeleği oyununu *Gönül Kıvılcım* yazmış. Tek kişilik oyun. Kadın eviymiş. Balkon yemek, tek tek kelimeler. Sıkıcı. Giriş kah iyi Türkçe, kah kötü. İki oğul. Bebek ve boya yapan. İnsan olmak eziyetli iş diye olumsuz başlıyor oyun. Sonrasında da komik rahatlama yok. Oyuncu iyi de, metin hemen içine almıyor. Tek tek kelimeler. Hanım öğretmenmiş, kocası mühendis. Her şeyleri varmış, mutlularmış. Masada dört tabak. Sükunet bitti. Sirenler, gürültüler, koşuşturmalar. Müzik güzel, sahne iyi ama metin kötü. Hep aynı sözler. Herkes beni tanıdı ülkemde. Böyle dünyaya çocuk getirilir mi? Keskin zıtlık iyi ama birden geçiş oluyor. Tek kişinin dikenler daraltıldıkça kendisini yerden yere atması. Daha hala mantıklı bir hikaye yok. Tek boyutlu oyun çünkü tüm metin bir tek çatışma çevresinde gelişir: Savaş ve göçmen sorunu. Ancak oyunculuk ve sahne plastiği mükemmel. Ev sahibi gelip kira istediğinde işsiz koca zor durumda kalır. Ancak iş bulur. Öğretmen hanım temizlik yaptı diye yüksünür. Oyun metninde olay yok, memleket yok. Kadınlar fahişelik yaptı klişesi. Öğretmen anne küçük oğlunu dostum dediği sert kadına bırakır. Kocası ve büyük oğluyla birlikte denize açılır. Keşke tüm bu karakterler arası çatışmalar anlatılsaymış, bir de mekan tasvirleri olsaymış.

Süper İyi Günler oyununu *Mark Haddon* yazmış, *Özen Yula* yönetmiş. Otistik gibi bir genç. Christopher Francis Boone. Öğretme-

ni onu anlatır çünkü günlüğünü okur, yorumlar. Uzay hakkında çok bilgili genç. Yalan söylemez ama en kötüsü metafor ve ironileri anlamaz. Köpeği öldürmemiştir ama polis ondan kuşkulanır. Annesinin ölümünü anlatır. Okuldan geldiği gün mikrodalga seyreder. Annesi hastanededir ama süper iyi bir gün geçirecektir. Sarı balonlar uçuşuyor. Rahiple cenneti tartışır ama ikna olmaz. Babası Chris'e özel bir sınıf açtırır çünkü özel bir çocuktur. Üç haneli sayıları akıldan çarpar, hem de kolaylıkla. Astronot olmak ister, makineleri sever. Grup halinde dans eden veya Chris'i taşıyanlar hoş kareografilerle hareket ederler. Babasıyla arasındaki büyük olayda itiraf işiten Chris aklını kaçıracak gibi olur.

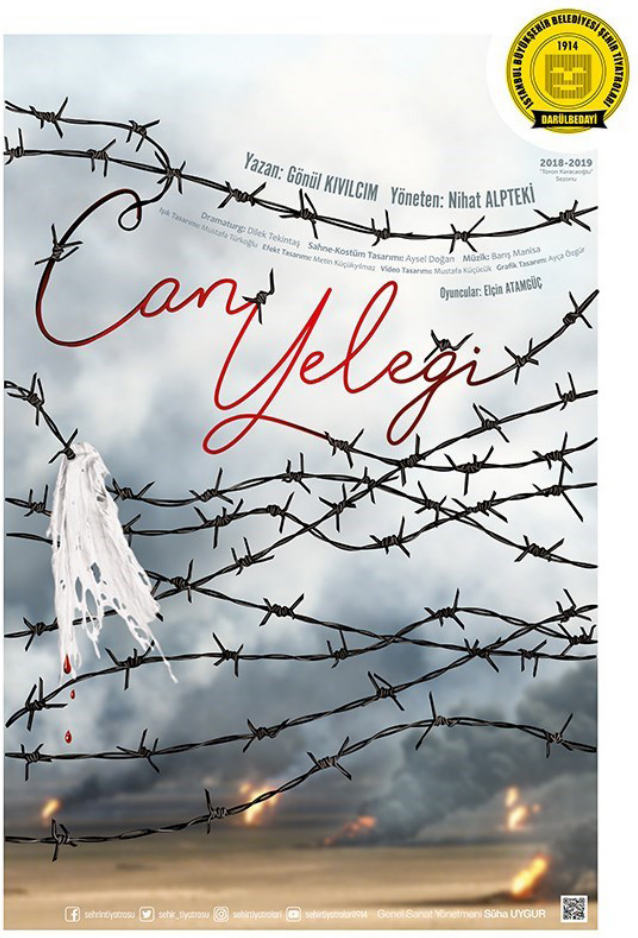

Chris trende gidiyor. Evden kaçmıştır. Londra'ya annesine gitmektedir. Herkesin bir ağızdan konuştuğu tren sahnesi hoştu. Babasıyla gitmez, onun kötü olduğunu anlar. Otistik Chris'in dünyası ilginçleştirilmiş. Türkiye ithali ve çeviriyi çok sever çünkü ikisini de satmak kolay ve zahmetsizdir. Bir romandan uyarlanan oyun iyice renklendirilmiş. Tek karakter üzerine odaklanan kurguda, 16 yaşındaki otistik Christopher Francis Bone anlatılır. Basit ve sade konuyu sahnede iyice güzelleştirmişler.

Tatar Çölü oyunu çeşitli jürilerden epey ödül aldı. Bir saat yirmibeş dakikalık oyunu broşürde *Betül Odabaşı Törk* yazmış deniyor ama kaynak eser diye de *Dino Buzzati*'nin Tatar Çölü eserinin adı verilmiş. Bundan hiçbir şey anlamadım. Betül hanım bu eseri neden seçmiş ve ele almış? İtalyan bir romancının romanı neden tiyatro oyunu olmuş? Ne dereceye kadar İtalyan eser kullanılmış? Tiyatro oyununun hangi kısmı yüzde yüz özgün? Ödül verirken yazar olarak kimi göreceğiz? Yabancı bir edebiyatı kullanmak yerine Türk yazarlar kendi toplumları hakkında yazsalar ya…

Aslında İtalya'daki yazarın da neden Tatar Çölünü kullandığı anlaşılır gibi değil. Metnin konusunda genç teğmen Giovanni bir kaleye gönderilir. Annesiyle Sevgilisi Maria'yı arkada bırakıp kaleye gider ama orada yıllarca kalacak, zaman içinde değerleri değişecektir. Oyun yanılsamacı (illüzyon) ama aynı zamanda teması itibariyle de yabancılaştırmalı temsili. Başka deyişle bir askerin hapishaneye dönüşen hayatı izleniyor. Görevlerin monoton ritmi. Tiyatro oyunu sıkıcı olmamış. Mesela zaman felsefesi ve alışkanlıklar konuşması çok iyiydi. Bu romandan mı, yoksa özgün mü? Dört geyik kadın, dikişçi kadın, orman perisi, kalenin hemen dibinden başlayan Tatar Çölü ilginç noktalardı. Oyunun her yanı felsefi ama bunu

romancı mı yapmış, yoksa *Betül Hanım* mı? Kalabalık oyuncu kadrosuna uygun bir metin olmuş. Durmadan tek kişilik oyunlardan sonra bu iyi geldi. Şarkılar da güzeldi. Bayağı *Shakespeare* gibi oldu ama sondaki sürpriz en güzeliydi.

Sonunda bizden bir tiyatro oyununa geldik: *Ahmet Mithat Efendi*'nin romanından *Felatun Bey ile Rakım Efendi* müzikli oyunu çok güzeldi de, iki saat kırk dakika sürmeseymiş… Ne var ki oyun çok uzun ama hızlı ve hareketli geçiyor. Yirmi kişilik kalabalık kadro çok iyi. Danslar, kareografi güzel. Kostümler çok güzel, Arda çok iyi. Doktor Numan Efendi de, Meraki Efendi de, Rum da. Rakım Efendi'nin seyirciyi selamlama yabancılaştırması çok güzel oldu. Müzikli oyun çok güzel. Çok güzel bir prodüksiyon. Ancak oyuncular vals yapamıyorlar, sadece bir çift iyiydi. Felatun ve Rakım zıtlığı çok güzel verilmiş. Acaba romanda Annabelli var mıydı? Josephina'nın yabancı memleket, Rakım'ın da anne konuşması güzel. Zenne'nin dansı çok güzeldi. Şemsiyeli gösteri de harikaydı. Arda'nın alafranga dansı ve şarkısı çok hoştu. Sona doğru "gelgel canım gel, baharım gel" şarkısı da çok güzeldi. İki kız öğrenci, anneleri, hizmetlileri ve Josephina. Seyirciye takılmaları da hoştu.

Yine bir çeviri. Savaş ve ölüm anlatılıyormuş yine. *Bir Avuç Kül* oyununu *Laurent Gaude* yazmış. Sokakta iki genç torbaları taşıyorlar. Neşeli evsizler. Fransızlar. Bir ağızdan konuşuyorlar. Durmadan kaşınıyorlar. Sık sık öksürük. Anlamsız konuşmalar geçiyor ama absürd oyunun bir mantığı olacaktır. *Samuell Beckett* gibi. Hayat tekrar ve alışkanlıktır. Birden evsizler donarla, torbanın içinden kadın çıkar. Yok edilen köyleri radyodan dinliyorlarmış, köyü terk etmeleri gerekiyormuş. Kadın yerde torbaya dolanırken savaş anlatıyor gibi. Evini terk etmiş. "Benden büyük adımlarla bana yetişiyor, bizi yan yana diziyor öldürüyor" diyor. Kadını kulağına fısıldıyorlarmış "seninle işim bitmedi diyerek. Kadın yere kapaklanınca, iki erkek hareketlenir. Erkekler fırtına anlatır, fırtına tasviri. Kız çöpün içinde yuvarlanınca, kucaklarına alıp sallarlar. Kızı tepetaklak sürüklerler. Cansız gibidir. Yüzünü açınca kadın olduğunu fark eder, ayağa dikerler. Kız canlanır. Kıza ne soracaklarını tartışırlar. Kızın sağır ve dilsiz olduğuna karar verirler. Kızdan yararlanmaya kalkarlar. Erkekler kaşınırken, kız koşturur. Erkeklerin biri gitmek ister, öteki kızdan etkilenmiştir, o yüzden kalmak ister. Erkekler işlerini geliştirmek istemişler. Bizi küçümsüyorlar, dinlemek istemiyorlar diye konuşurlar. Grev yapacaklar, keşke sendikalı olsaymışız diye tartışırlar.

Acaba Fransız yazar bu oyunu Fransa'daki güncel işçi ayaklanmaları için mi yazmış diye düşünüyorum. Erkekler ölülerden söz ederler. Ölü veya canlı olma felsefesi. Artık rüzgarı da hissetmezler. İklim değişikliği. Biz suçluyuz diye çevrecilik yaparlar. Erkekler kaşınmaktadırlar. Bedenleri öğrendiklerini söyler, cinsellik konusuna girerler. Böyle uzayan bir oyun ama absürd tiyatro etkisi altında. Aslında bütün absürd oyunların temelinde *Godot'u Beklerken* vardır, hatta mutlaka olmalıdır.

Tiyatroda oyuncu rolü öyle önemli ki, yıllar önce Ankara'da rahmetli *Nisa Serezli*'den izlediğim bir oyunu unutmam mümkün değil ve bu oyunu kim oynarsa oynasın, asla beğenemem. *Tatlı Kaçık Nisa Serezli*'nin muhteşem oyunculuğuyla metin olarak bize mal edilmiş ve bizden olmuştu. Trajikomik oyunun sonunda biriktirdiği o paraları havaya atarken *Nisa* Hanım bizi bir ağlatmıştı ki… Bir de odanın ortasında ipe astığı poşet çayların isteğe göre sınıflandırılması vardı ki... Meğer oyunu *John Patrick* diye birisi yazmış. Metin de çok güzel olduğu için ortada sadece yeni yorum kalıyor: Kimi değişimler hoş olmuş. Mesela parantez içlerine kullanmak fikri. Sahne tasarımı hoş. *Nisa* Hanım'ın oyununda çay poşetleri çamaşır gibi boydan boya ipe asılıydı. Aklımda kalan en önemli sahne odur. İki kadın ve iki erkek oyuncu oyuna emek vermişler. Yaşlı yoksul

Sefiller Müzikli oyuncuları

kadın hikayesini sonu çok duygu doludur. *Nisa Hanım* oyuna can vermişti, oyun da *Nisa Serezli*'yi unutulmazlık.

Müzikli oyun *Sefiller* 1815 yılındaki Paris'i anlatır. Oyunda dekor yok, dönen sahnede oyunculuk, müzik, kostüm güzel. Jan Valjan'ın sakalı kötü. Saçları pırıl pırıl ama sakalı tiftik, tiftik. Takma sakal herhalde. Bilindiği üzere, Jan Valjan forsalıktan kurtulur. Sekiz yıl sonra işten kovulan kadın işçi, geneleve düşer, sonra haksızlığa uğrar. Büyük prodüksiyon olur diyordum ama bu daha güzel oldu. Yalnız playback gibi olan kısmında bazı oyuncuların sesi boğuktu. Kimi sesler güzeldi. Mösyö Javer/Jan Valjan ve polis şefi/belediye başkanı. Fahişelerle denizcilerin dansı hoştu. Az ve kullanışlı dekorlar gelir, gider. Tablolar çok güzel. Hanın meyhanesindeki danslar, donmalar gibi. Kalabalıktaki oyunculuk ayrıntılı. Kozet'in analığıyla babalığı çok tatlı. Javer'in sesi çok güzel. Uzun saçlı tenor da çok iyiydi. General Lamarck olayı da Jan Valjan'la paralel süren devrin kalabalığını anlatıyordu. Marius/Ebony/Kozet aşk üçgeni de iyi sahnelendi.

Javert devrimdeki halka katılır. Halk hareketleriyle özel dünya farkı iyi gösterilmiş. "Özgür bir halk kaderine kendi karar verir" pek alkışlandı nedense ama acaba biz özgür halk mıyız, yoksa her dönemde kuzuların sessizliğini mi yaşıyoruz diye merak ettim doğrusu. Ebony ortadan kalkınca aşk üçgeni bozuldu, Javert de devrimle yok oldu. Barikattan gelen mektup Jan Valjan'ı şaşırtır ama damat adayını korur. Aslına bakılacak olursa Fransız Devrimi diye anılan toplumsal olay yüzyıllardır yapılan reklamına rağmen başarısızdır. Halk ülkeyi sömüren krallara karşı burjuva devrimi yapmıştır ama hemen arkasından Napolyon'un diktatörlüğü gelir. Fransız modeli özgürlük tutmamıştır. Ancak Fransız ideolojisi Osmanlıyı nedense çok etkilemiştir. Osmanlı'da ne soylu, ne burjuva sınıfı vardır, ne de kral ama "hürriyet, hürriyet" diye çığlıklar atan aydınlar (münevverler) padişahlığı sloganları ve isyanlarıyla iyice yıpratıp yıkılmasında yardımcı olmuşlardır.

(Bitti)

* Prof. Dr. A. Didem Uslu
Gelişim Üniversitesi Öğretim Üyesidir.

Kara Katran

Gri bir örtünün altında oturuyorum
oturmak mı
ne oturması
gri bir örtünün altında yaşıyorum
gri bir örtünün…

gri belirsiz bir renktir
karakteri yoktur
bir yanı aydınlığa
bir yanı karanlığa bakar
ben ışığı arıyorum
didiniyorum
bir damla ışık için…
son soluğunda ışık ışık diyen
Goethe'yi unutmadım

her sabah uyandığımda
ölümden kara bir ses ulaşıyor
odama evime sokaklara
denize ovalara ağaçlara
çiçeklere böceklere ulaşıyor

kıpırdama diyor
sağa sola bakma
ben ne dersem onu yapacaksın
parmaklarını şaklatıyor
gözlerinden nefret taşarken
bas bas bağırıyor

gri örtünün altında
ölümden kara bir ses
sevinçlerime özlemlerime
geleceğime çöküyor

gri bir örtünün altında oturuyorum
katran karası ses
gecelerime çöküyor
akşam haberlerine
izlediğim filmlere
okuduğum kitaplara çöküyor

her yerden duyuluyor
nefretin kötülüğün dili
kulaklarını kapatsan
gözlerine ulaşıyor
gözlerini yumsan
kapıdan bacadan
havadan sudan giriyor
ellerine kollarına bulaşıyor
umutlarına düşlerine
yerleştiriyor
sudan ucuz cehaletini

her sabah katran karası sesi
soluk aldığım odalardan
dışarı atmak için didiniyorum
bir kavga bu
kulaklarımın işgal edilmesine
izin vermiyorum

gri bir örtünün altında yaşıyorum
aydınlık geleceği düşlerken
şarkılar söylüyorum
sabaha
insana
cıvıl cıvıl neşeli günlere
şarkılar söylüyorum

gri bir örtünün altında oturuyorum
bir damla ışık sızıyor
geçirgen duvarlardan
ışığı kirletmesin
ölümden kara ses diye
ışığı umutla aşkla
kavgayla besliyorum

Bir zamanlar
göklerde oturan Zeus
kendini evrenin hakimi sanırdı
dağları ovaları çiçekleri
insanları gözetleyip dururdu
yalnız tanrıları değil
kahramanları da yönetirdi
Hephaistos'u Olympos'un tepesinden
yuvarladı mı
tıngır mıngır
tanrıların sofrasından
yeryüzüne düşüverirdi
tanrılara içki sunan
demirci, yontucu, taş işçisi
ateş tanrısı Hephaistos bile
çok acı çekti Zeus yüzünden
tanrılar tanrısı Zeus'un
hiç acıması yoktu.

Agamemnon
Akhilleus
Hektor bilirlerdi
Zeus'un kendilerini gözlediğini
şimşek savuran gürledi mi
toprağı titretirdi
bilirlerdi göklerin hakimi
başlarına bir iş açacak
bilirlerdi
o savaşkan kahramanlar
tanrılar tanrısına
karşı gelirlerse neler olacağını
birdenbire
söz dinleyen uslu bir
çocuk oluverirlerdi.

göklerin hakimi
bir gün yıkılacağını bilen
Prometheus'u da cezalandırmıştı
her gün bir kartal
ciğerini yiyordu
Prometheus'a ölüm yoktu
tanrılar ölümsüzdü
sonsuz bir acıydı yazgısı
her sabah
yeniden başlayan acı
Prometheus'un direncini biledi
bugün değilse yarın
tanrılar tanrısı da yıkılacaktı
bunu bilmek
dayanma gücü verdi Prometheus'a
günümüz Prometheus'larına yol açıldı
bugün Prometheus
direnmenin simgesi oldu
kara katran
kapkara katran
bilmiyor bunu
bir zamanlar
göklerde oturan
Zeus'a özendi
tepelerin tepesi yükseklerden
bakıyor aşağıya
bakıyor insanlara
ağaca kuşa çimene
heykellere
şarkılara
şiirlere bakıyor
bilgiye
bilime
felsefeye bakıyor yükseklerden
yok etmek istiyor

kendine benzemeyen ne varsa
parmağını şaklattı mı
haberciler, yazarlar
dam altında korumaya alınıyor
koruma dedikse
bu bildiğiniz korumalardan değil
ellerinden kalemlerini alıyor
ne kadar istese de
susturamıyor
vicdanın sesini
bilmiyor
kalemsiz de yazar onlar
ağaca kuşa bırakır
Prometheus'ların belleğine bırakır
kanayan kanatan doğruları
gerçek acır
gerçek acıtır
insanlığın bağrında
solumayı sürdürür Prometheus
bunu bilmiyor kara katran

Aiskhylos biliyordu
bir gün
Zeus'un da sonu gelecekti
o tanrılar tanrısının da
devrilecekti tahtı
"Zincire Vurulmuş Prometheus'u"
yazabilir miydi
görmeseydi doğruları

parmağını şaklatıyor
kara katran
konuşuyor
ekmeğime aşıma
soluğuma bırakıyor
ölümden kara varlığını
yükseklerden izliyor
acıyla kıvranan insanları
aldırmıyor anlamak istemiyor
içinde yaprak kıpırdamıyor
taş kesilmiş kara katran
bilir bilmez konuşuyor

bilir bilmez konuşuyor
kendini bir bilen sanıyor
şöyle bir bakarsan
yapıp ettiklerine
ağzın açık kalır
dudağın uçuklar
kara katran neler bilirmiş de
bizim haberimiz yokmuş

mimarlığı o bilir
mühendisliği o bilir
öğretmenliği o bilir
doktorluğu o bilir
avukatlığı o bilir
kimileyin savcı olur
kimileyin asker olur
savaşmayı o bilir
nerelere yol yapılacağını
nerelere köprü yapılacağını
o bilir
o bilir kadınlar nasıl doğurur
her konuda konuşur
bilmem diyemez
bilir bilmez
konuşur da konuşur
yakında bütün meslekleri
gereksiz ilan ederse
şaşırmayın
değil mi ki
her meslekten
her yaştan
insanların yerine konuşuyor

e o zaman
ne gerek var
bunları eğitmek için
para harcamaya diyebilir
yeri gelir
öğretim üyesi olur
yeri gelir
yazar olur
kendi yazamadığı
yazıları okur
çok bilen görüntüsü
cahilleri etkiler yalnızca
kara katran bilmez bunu
bilir bilmez konuşur.

geçenlerde
düğme dikme yarışması
vardı fındıkkıran üniversitesinde
aa… bir de ne görelim
kara katran bir numara çekmiş
bir kıvırmış
bir dönmüş fırdolayı
bütün düğmeler kırılmış
en hızlı düğme dikenler bile
dışarda kalmış
birinciliği
hiç düğme dikmemiş
kara katran kazanmış

bir başka gün
fastiri fiston üniversitesine
öğretenler alınacakmış
en yüksek puanı olanların
dosyalarına kaynar su dökmüş
görünmüyormuş öğretenlerin
başarısı, niteliği
adı bile görünmüyormuş
ne yapalım ne edelim diye
kıvranıp durmuşlar
sağa bakmışlar olmamış
sola bakmışlar olmamış
bizim kara katran
sırtına bir cüppe geçirmiş
eline de bir asa almış
ben öğretenlerin başıyım
ben bilirim her şeyi deyip
akraba eş dost kim varsa
hepsini
fastiri fiston üniversitesine
baş düdüklü tencere atamış
düdük kimin elindeyse
o konuşur deyip
konuşuyor üniversitelerde

bu kadarla kalsa iyi
insanların hakkını arayan
doğru hak adalet diyen
savunuculara da pek kızmış
kim ya onlar
burda ben varken
en iyisini ben bilirken
bu kadar çok avukat mavukat
ne işe yarar
hepsini bir çuvala koyar
adalara süreriz
emmimin oğlunu da
baş kadı atarım
o zaman
önüne gelen
demokrasi
hak adalet diye konuşamaz
ben varken burda
bu ne ya
böyle saçmalık olur mu
diye başlamış konuşmaya

önceleri
kendi kendine konuşuyormuş
kimse dinlemiyormuş onu
sonra usul usul
sesinin ayarını açmış
ölüm karalığını kuşanmış
kin, nefret yerleşmiş bakışlarını
fırlatmış insanların üzerine
korkanlar
önünde
yerlere kapanmaya başlamış
haşmetli efendimiz
bir kusur ettikse affola
ayağının altını öpeyim
tükürdüğüm mendili yalayayım
sen bilirsin her şeyi
ben kimim ki
senin kulun
senin büyüklüğün karşısında
ben bir hiçim
kudretli efendim
uğrunda
ölmeye razıyım
demeye başlamışlar.

Zeus'a özenen
tanrılar tanrısı
çok bileni alkışlayan
popülist parmaklar
bilmeden onaylar
kendi cehaletiyle
buluşturduğu
kara katranın ilkel sesini
bilmez ki alkışladığı
kendi yoksulluğudur
sırtına bindirilen yüklerdir
bilmez halk
alkışların kendinden aldığını
inim inim inildiler de
sesi çıkmaz ovalarda
dağlarda duyulmaz çığlığı

bildiği tek şey
korkudur
korkar halk
Zeus'a özenenin
neler yapacağını
deneylerinden öğrenmiştir
okumamıştır
Eleştiri'de Cengiz Gündoğdu
alkışlayan sorumludur demişti
bunu da bilmez halk
gerçeğin sütünü içmemiştir
kendi gücünü bilmez
uslu bir kul olmanın
çıkarcı kollarında
savrulur ordan oraya

böyle başa
böyle tarak dedikse de
bu böyle gitmez
başlar değişince
taraklar da değişir
değişir halk

Berrin TAŞ

Öykü

Meçhul

Pınar ÖZTÜRK

Gülizar bu sokakların en deli kızıydı. Diyarbakırlı Rıza'nın barında akşam sekizden gece dörde kadar garsonluk yapardı. Yalvar yakar, araya tanıdıklar sokarak bulmuştu bu işi kendisine. Birkaç suçtan sabıkası vardı. Hırsızlıktı hepsi de. Tövbe etmişti. Temiz temiz çalışmak, şeytana uymamak istiyordu. Uzun siyah saçları, parlak pürüzsüz bir yüzü, bembeyaz dişleri vardı Gülizar'ın. Bazen kulağına büyük bir halka, bazen de burnuna kadar uzanan bir hızma takardı. Hızmanın burnuna yakın bir yerinde küçük bir kuru kafa sallandırır, diliyle kurukafaya dokunmaya çalışırdı. İçim sızlardı, ürperirdim onu böyle görünce. Göğüs uçlarında ve tüm bedeninde daha ne çeşit metal parçalarla dolaştığını merak ederdim. Kulaklarında adi taşlardan yapılmış ışıltılı küpeler diziliydi. Bir de cezaevinden kalma bir alışkanlıkla sabır çekerdi ara sıra.

Uzaktan bakınca ne renk olduğu bir türlü seçilemeyen gözleri iri iri gülümserdi. Henüz üzerine tek bir boya fırçası bile değmemiş boş bir tuval gibi geniş ve parlak yüzünü özenle boyar, bulup buluşturduğu, sağdan soldan arakladığı makyaj malzemeleriyle kendini meşhur birilerine benzetirdi bazen. Bukalemun diyorlardı ona. Hep bir başkası olmak istermiş, tek bir beden tek bir yüz ona yetmezmiş gibi bir hali vardı. Evlense kocası hiç sıkılmazdı ondan herhalde. Tırnaklarını farklı renklere boyar, üzerlerine küçük parlak taşlar yapıştırırdı. Terle karışık adi bir parfüm kokusu yayılırdı yaklaştığında bedeninden. Ona bakınca kime benzettiğimi çıkaramaz düşünürdüm. Yüzlerce kadının ifadesini taşıyan bir yüzdü bu. Fakat bunlar uzaktan görünüşüydü. Yüzünde gülümsemesiyle bile saklayamadığı bir hüzün görürdüm. Bu dünya, hele bu sokaktaki basit hayatı çok dar geliyordu ona belli ki.

Patronuna nicedir sevdalıydı Gülizar. Bir iki kez beraber olmuşlardı. Hemen arka sokakların birinde iki odalı küçük bir dairede kalıyordu. Odayı ona patronu bulmuştu. Geç saatlerde beraber çıkıp birkaç kez bu evde etmişlerdi sabahı. Yakışıklı adamdı doğrusu patronu. Adı Rıza'ydı. Rıza'ya da danışıp evinin diğer odasını kiraya veriyordu bazen Gülizar.

Müşterilerle çabucak senli benli oluyor, iş bitip gece olunca ne yapıp edip onlardan kurtuluyor, tek başına ayrılıyordu bardan. Burada oturup bir şeyler içen, sarhoş gevezeliği eden adamların, çalışanların, arkadaşlarının ilgisi her zaman üstündeydi. Böyle olmasını seviyordu. İyi bir eğitim alamamış genç yaşından itibaren çalışmak zorunda kalmıştı, ne iş olsa yapmıştı, temizlikçilik, bulaşıkçılık, birkaç yıldır da garsonluk. Karanfil Yokuşu'ndan inerken her an rastlayabilirdiniz ona. İş başı yapmadan önce genellikle bir yerlerde bir arkadaşıyla takılır, zaman öldürürdü.

Makyaj yapmak yüzünü boyamak güzel şeyler giymek tutkusuydu. Yeterince parası olmadığı halde sürüp sürüştürmekten başka bir şey için yaşamıyordu sanki. Hepsi de şatafata düşkünlükten ve belki de sevdiği adama güzel görünmek arzusundandı. Güzel görünmeliydi elbette çünkü buradan başka gidebileceği bir yer, bir iş ve bir ev yoktu. Kadın olmak zordu, parasız olmak ise çok daha zor. Kötü yerlere düşmek istemiyordu. Polislerle uğraşmak istemiyordu. Arkadaşlarının başına gelenleri izliyordu uzaktan. Yaşlılığı da vardı bugünlerin. Sabıkası yakasına yapışmıştı bir kere. Patronunu elde edip parasızlıktan kurtulmayı düşlüyordu. O niyetle yatağına girmiyor muydu nicedir?

Patronun bir de erkek kardeşi vardı. Hatta barın asıl sahibi oydu. Lakabı Deli Cuma'ydı. Birkaç yıl önce bir adamı öldürmekten hapse girmiş diyorlardı Deli Cuma için. Hakkında anlatılmayan şey yoktu. Adı vardı ama kendisi ortalarda yoktu. İnsanları korkutmak için anlatılan bir cin hikâyesi gibi. Herhangi bir gece birden gelebilirdi. Gülizar ise korkmuyordu yanında çalıştığı bu adamlardan. Patronunu mert, dürüst, güçlü bir adam olarak görüyordu. Bir tutsa ellerinden bu hayattan çekip çıkarabilirdi kendisini, sultanlar gibi yaşatabilirdi. O, barın kapısından girdiğinde davranışları değişiyordu Gülizar'ın. Oysa patron çapkın adamın biriydi, bir sevgilisi var diyorlardı.

Bir gün patronun yanında mekâna genç ve güzel bir kadın geldi. İstenmeyen, beklenmeyen bir misafirdi bu. Elinde kocaman bir çanta vardı kadının. İçeri girdiklerinde patron bir göz işaretiyle birilerini yanına çağırıp konuştu ayaküstü. Kadın kendisine gösterilen köşedeki bir masaya oturdu, çantasını kucağına koydu ve çevreyi süzdü bir süre. Gündüz saatleri için abartılı bir elbisesi, apartman topuk ayakkabıları, altın bileziklerle dolu bilekleri vardı. Işıl ışıl parlayan bukleli uzun sarı saçlarını sağ omuzuna atmış etrafa biraz kuşkuyla bakıyordu. Ne güzel saçlardı bunlar. Gülizar hep böyle sarı saçları olsun istemişti.

Göz göze geldiler bir süre sonra. Sessiz ve endişe veren gözlerle bakıyordu çevresine kadın. Halinden memnun bir havası yoktu. Bir yerden taşınmış, oraya fırlatılmış bir paket gibiydi. Bir süre sonra patronu bardakları raflara yerleştiren Gülizar'ın yanına geldi.

"Gelsene, seni biriyle tanıştıracağım."

Beraberce merak uyandıran kadının olduğu masaya yöneldiler.

"Bu Hanım, benim memleketten arkadaşım." dedi patron, kadını işaret edip.

"Adı Fatma. Bir süre İstanbul'da kalması gerekiyor, birkaç işi var. Sonra memlekete dönecek. Birkaç gün senin evinde misafir edelim onu. Senin kiraya verdiğin oda boştu hem. Kirasını ben veririm sana. Güvenli bir yerde rahat etmiş olur."

Gülizar göz ucuyla kadına baktı önce tekrar göz göze geldiler. Kadın hafifçe gülümseyerek selam verdi. İtici, soğuk bir şey vardı bu kadının ifadesinde. İncecik kemikli parmaklarıyla sigara paketinden bir dal çıkarıp yaktı. Dumanını savururken baştan aşağı süzdü Gülizar'ı. Hiç de memleketten gelmiş birine benzemiyordu. Patronun nicedir adı geçen sevgilisi bu muydu acaba? Hayallerinin üzerine kuma getirilmiş bir kadın gibi içi burkuldu Gülizar'ın, incindi. Kalbini tuhaf bir kıskançlık kapladı. Karşısındaki bu davetsiz misafirin güzelliğini tarttı. Saçlarını, kıyafetini çaktırmadan izledi. Kendisinden daha güzeldi kuşkusuz.

Gülizar'ın patronuna hayır deme şansı yoktu. Evini, işini ona bulan, kaybetmek istemediği, üzerine hayaller kurduğu, hatta yatağına girdiği patronundan gelmişti bu istek. Kadını evine almak zorunda kaldı, hiçbir şeyi soramadan, sorgulayamadan.

Aynı günün akşamı patron, arabasıyla Gülizar'ın evine götürdü onları. Eve gir-

diklerinde hızlıca ortalığı toparladı Gülizar. Kadına kalacağı odayı gösterdi. Kadın pek konuşmuyordu nedense. İlk karşılaştıkları andaki endişeli havasını sürdürüyordu. Sigara üstüne sigara yakıyordu. Ketum bir şey bu diye düşündü Gülizar. Kadın odaya şöyle bir göz gezdirdikten sonra karşısındakini küçümser bakışlarla süzdü. Gülizar daha önce de pek çok kez odasına kiracı bulduğu için evde bir yabancının olmasına alışıktı ama kiracıları onun çevresinden kızlar olurdu genelde. Böyle emrivakiyle, isteksizce, anlaşmadan, konuşmadan, tanımadan ilk kez birini alıyordu evine. O sabah tuhaf bir can sıkıntısıyla uyandı bu yüzden, doğru dürüst uyuyamamıştı zaten. Davetsiz gelen misafir canını sıkıyordu. Saat on ikiye doğru kalkmıştı. Kadının, evdeki ilk sabahıydı. Uyanmış mıydı acaba? Evde miydi? Fazla ses yapmadan mutfağa gitti. Kahvaltı hazırlayacaktı. Salona bir baktı önce, kimse yoktu. Kadın hâlâ odasında mıydı acaba? Kapısını çalmak istedi ama çekiniyordu. Kahvaltıyı ise tek kişilik hazırlamak ayıp olacaktı.

Ufak bir cesaretle kadının kapısını çaldı. Ses gelmeyince bir kez daha... Sonra çekinerek de olsa kapıyı açtı. İçerde kimse yoktu. Odaya şöyle bir göz gezdirdi Gülizar. Kadın eşyalarını yatağın üzerine yaymış, aynalı ceviz komodinin üzerine makyaj malzemelerini doldurmuştu. Yatağın kenarına bırakılmış sarı şey dikkatini çekti Gülizar'ın. Emin olmak için yaklaştı. Elleriyle kavradığı şey sarı uzun bir peruktu. İnsan saçından yapılmış kaliteli bir şeydi. Demek sarı saçlar aslında peruktu. Dün ne de çok özenmişti o saçlara oysaki. Odaya kokusu sinmişti kadının. Kendisine ait olmayan tüm bu eşya çok çekici duruyordu. Ama kendini kaptırmadan kapıyı kapattı Gülizar, içeri geçip tek başına kahvaltısını yaptı.

Kadınla karşılaşmadan böyle iki gün geçti. Gülizar saat üç gibi evden işe gidiyor, sabah beş gibi dönüyordu. Çalışanlar misafir hakkında ona gizliden sorular soruyor, o da bilmiyorum deyip geçiştiriyordu. Gerçekten ne olduğunu, evinin kapısını kime açtığını bilse anlatacaktı. İçi içini yediğinden patronuyla bir köşede konuşup ona soracaktı. Her akşam uğrayan patron kadın geldiğinden beri ortalarda görünmemeye başlamıştı. Aralarında bir şeyler vardı demek. Gülizar'ın içi merak ve kıskançlıkla doluydu.

Nereden çıktığı belli olmayan, bir gece ansızın gelen, odasına eşyalarını fırlatıp hayatını işgal eden, sevdiği adamı yanından alan bu kadının gizemini çözmek istiyordu kuşkusuz. Bir an önce bilmediği ne varsa öğrenip tekrar eski düzenine dönmek istiyordu. Hem bu kadın hırlı mıydı hırsız mıydı? Taşıdığı o ağır valizde ne vardı acaba? Gerçi patronu onun başını bile isteye belaya sokmazdı.

Aradan geçen üçüncü gün kadın hâlâ görünürlerde yoktu. Belki sadece eşyalarını bu eve bırakmak istemişti. Ama onunla konuşan, ona herhangi bir haber veren yoktu sonuçta. Yine kadının eşyalarının olduğu o odaya girdi Gülizar. Aynalı ceviz komodindeki görüntüsüne yaklaştı yavaş yavaş. Kendini seyretti. O da kendisini küçümsedi. Aslında ilk anda amacı kadının kimliğine ait bir şeyler bulmaktı orada. Çekmeceleri açtı, ona ait ne varsa aramaya koyuldu. Yatağın üzerinde hâlâ birkaç giysi duruyordu. Çantayı açmaya ise cesareti yoktu. Sadece makyaj malzemeleri, bir parfüm şişesi duruyordu komodinin üzerinde. Kaliteli şeyler kullandığı belliydi. Rimeller, rujlar, allıklar, on beş renkten oluşan aynalı bir far kutusu, özensizce silinip atılmış rujlu bir peçete... Memleketten falan gelmiyordu bu kadın, mutlaka İstanbul'dan bir yerdendi diye düşündü. Bu kadar pahalı makyaj malzemelerini alabilmek için iyi para kazanmak gerektiğini düşündü. Gardıroba baktı. Sadece bir iki elbise asılıydı. Elbiselerden birini çıkardı askıdan, şöyle bir üzerine tuttu. Aynanın

karşısına geçti. Güzel görünüyordu. Işıltılı taşlarla süslü yeşil kumaşı başını döndürdü. Bir an orada durup o elbiseyi giymek, köşeye bırakılmış apartman topuklularla yürümek istedi. Sonunda kendini engelleyemeden kıyafeti ve ayakkabıları giyiniverdi. Böyle ne de şuh ve alımlı görünüyordu. Aynı beden giyiniyorlardı üstelik. Bu gizlice yaptığı şey heyecan vericiydi kuşkusuz. Fakat aklının bir köşesinde kapının her an açılabileceğine dair bir korku da vardı. Kadına evin anahtarını verdiklerini hatırladı birden. Her şeyi eski yerine koyup kıyafeti de hızla çıkarıp yerine asarak sessizce çıktı oradan. Bu, o odaya ikinci girişiydi.

Gülizar kadınla bir karşılaşabilse ona kim olduğunu, patronuyla ilişkisinin ne olduğunu sorabilseydi keşke. Kadın, sanki eşyalarını emaneten bırakmış, yok olmuştu ortadan. Epeydir görünmeyen patronla Gülizar'ın ilişkisini bilen herkes sanki dudak ucundan gülüp ona sorular soruyordu. O ise olanlardan bihaberdi.

Ertesi gece Gülizar eve sabaha karşı döndü. Üstünde başında ne varsa çıkardı, kendini yatağa attı. Çok geçmeden dışarıda bir arabanın fren sesini duydu. Merakla hemen cama yapıştı. Patronunun arabasıydı gelen. Araba park ettikten birkaç dakika sonra indi kadın. Kendisine verilen anahtarla kapıyı açtı. Salona girdiğinde merakla bekleyen Gülizar'ı buldu karşısında. İlk karşılaşmalarının üzerinden günler geçtikten sonra yüz yüze gelmişlerdi. Kadın yine o tepeden bakışlarıyla karşıladı Gülizar'ı. Sanki misafir olduğu evde ev sahibini görmek istemiyormuş gibiydi.

"Uyandırmadım umarım seni", dedi.

"Hayır", dedi Gülizar.

Hiç uyuyamıyordu zaten artık. "Bir bardak su içip yatacağım ben de" dedi kadın.

"Seninle hiç konuşamadık. Yarın beraber kahvaltı yapalım."

Gülizar bu daveti beklemiyordu. Şaşkınlıkla başını sallayarak onayladı onu. İkisi de odalarına girdiler ardından. Gülizar soracağı onca soruyla yine kalakalmıştı. Kadın belki de sabah anlatacaktı kendisi hakkındaki her şeyi.

Uyandıklarında Gülizar kapıyı çalmadan mutfağa yönelip kahvaltı hazırlamaya başladı. Üzerinde göğüsleri transparan bir gecelikle mutfak kapısında belirdi kadın birden. Kahvaltı masasını salona taşıdı Gülizar. Beraber sofraya oturdular. Çok geçmeden kadın konuşmaya başladı.

"Bugün sana kiramı vereyim, dedi. Pat diye geldik ayıp oldu sana. Hem belki üstüne başına da bir şeyler alırsın."

Yine o bakışlar, Gülizar çok bozulmuştu bu son lafa. Bu kadın kendisini aşağıladıkça hem içini büyük bir nefret kaplıyor hem de kıskançlıkla karışık bir özenti duyuyordu ona. İçinden sessizce sabır çekti. Sonra birden endişeye kapıldı. Acaba kadın onun odasına girdiğini, eşyalarını karıştırdığını mı anlamıştı? Gerçi anlayacağı bir şey yapmamıştı. Bir elbiseyi gardıroptan almış ve denemişti sadece.

Gülizar hiçbir şey söyleyemedi. Kirada falan gözü yoktu. Sadece konuşmak, sorular sormak, patronuyla ilişkisinin ne olduğunu, kadının nereden geldiğini ve ne iş yaptığını öğrenmek istiyordu. Ne zaman gideceğini de merak ediyordu ama bunu soramazdı elbette. Kelimeleri yutmuştu sanki. Başkası olsa saçını başını yolacak bir nefret vardı içinde. İncinmiş, aşağılanmış, hor görülmüştü. Bu kadının kendisinde uyandırdığı duygu tam olarak buydu.

Kahvaltıdan sonra onu odasına çağırdı kadın. İkidir gizlice girdiği odaya bu sefer sıkılarak girdi Gülizar. Sanki dün gece odasında eşyalarının kurcalandığını biliyormuş gibi dudaklarında tuhaf bir gülümseme vardı kadının. Valizini açtı, içinden birkaç parça kıyafeti avuçlayıp yatağa götürdü. Aralarından birini seçti. Sonra Gülizar'a yaklaşıp elbiseyi üzerine tuttu.

“Evet, dedi, bu elbise yakışır sana.”

Böyle birkaç kıyafet denedi Gülizar’ın üzerinde.

“Bunları almak ister misin?” diye sordu.

Kadın ona kıyafetlerini bonkörce verirken onlardan kurtulmaya, çantasını hafifletmeye çalışıyor gibiydi. Oysa hepsi de pahalı şeylerdi. Sanki kimliğini parçalara bölmüş dağıtır gibi bir hali vardı bu meçhul kadının. Gülizar elinde kadının verdiği birkaç parça elbiseyle odasına dönerken içinde büyük bir öfke duyuyordu. Neden kendisini küçümseyen bu kadına özeniyor, elbiseleri kabul ediyor, ağzının payını veremiyordu bir türlü? Neden böylesine kötü bir zaafı vardı sanki; makyaj malzemeleri çalmaktan hapse düşen, onun bunun eskilerine bile talip olan kendisi değil miydi? Bu özenti nedendi? Kadının evden çıktığını duyana kadar odasına kapandı.

Kadınla konuşup öğrenemediği şeyleri ertesi gün barda çalışanların ağzından duydu nihayet. Söylenenlere göre meçhul kadın, Gülizar’ın patronuyla ilişkisini öğrenen eski belalısından kaçıyordu köşe bucak. Üstelik kaçtığı adam oldukça nüfuzlu biriydi.

Gülizar, kadınla ilgili anlatılandan çok etkilenmiş olacaktı ki o gece evine dönerken birilerinin onu takip ettiklerini düşündü. Karanlık ve dar sokakta birilerinin ayak seslerini duyuyor ama ara sıra arkasına dönüp baktığında kimseyi göremiyordu. Yol kilometrelerce uzadı gözünde. Hızlı adımlarla eve attı sonunda kendisini. İçeri girdiğinde meçhul kadını salonda buldu. Kapıyı hızla açtığı için olacak kadın birden telaşa düşmüştü. Gülizar, hikâyesi hakkında barda duyduklarını onun ağzından da öğrenmek istiyordu. En çok da patronuyla ilişkisinin ne olduğuyla ilgileniyordu.

Üzerini bile değiştirmeden iki fincan kahveyle döndü salona. Lafa nereden başlayacağını düşünüyordu. Loş ışığın altında kadın çok gergin görünüyordu. Sigara üstüne sigara yakıyordu. Ortalığı duman kaplamıştı. Sık sık saatine bakıyor, arada bir de cama yaklaşıp dışarıyı seyrediyordu. Gülizar’dan önce kadın başladı konuşmaya.

“Yarın sabah ayrılacağım yanından. Bana evini açtığın için çok teşekkür ederim.”

Onca soru bir anda anlamsızlaşmıştı tabii Gülizar için. Ama yine de patronuyla ilişkisinin ne olduğunu öğrenebilseydi... O anda bir telefon geldi ve kadın konuşmak için odasına koştu. Neler dönüyordu acaba karanlık hayatında? Kadın bir süre daha dönmeyince odasına çekildi Gülizar kahvesini alıp. Küçücük odasında hapishane günlerindeki gibi volta atmaya başladı.

Sabah uyandığında ilk iş onun kapısını çalmak oldu Gülizar’ın. Acaba dün gece söylediği gibi yapmış ve ayrılmış mıydı evden? İçerden ses gelmeyince kapıyı yavaşça araladı. Kadının eşyaları ortalıktaydı. Belki de gidememişti. Sonra emin olmak için hızla tüm evi dolaştı. Ortalıkta kimse yoktu. Odaya geri döndü, ortalığa sinen sigara dumanından kurtulmak için pencereleri açtı teker teker. Eşyalarını evde bırakıp gitmesi çok tuhaftı. Sanki her şeyi terk etmek istemiş gibiydi. Geçmişini, kimliğini, sarı saçlarını… Başından beridir bu odada bir şey onu çağırıyormuş gibiydi. İyi de kadın gittiyse neden parfümü, çantası, makyaj malzemeleri, elbiseleri hâlâ oradaydı ki? Tuhaf bir durumdu bu. Eşyalar ortada olduğuna göre onları almak için her an dönebilirdi meçhul kadın. Emin olmak için bir süre beklemek istedi Gülizar. Hem bugün izinliydi. Evden gün boyunca çıkmadı. Kadının odası hariç, ortalığı baştan sona temizledi. Böylelikle kadını siliyordu sanki evden.

Kapı hiç çalınmadan koca gün geçmiş, akşam olmuştu. Önce güzel bir banyo yaptı, sonra da bir fincan kahve koydu kendine. Kadından ses seda yoktu. Gerçekten gitmişti demek ki. Gülizar tüm gün girmemek için kendini tuttuğu odaya, kadına kiraladı-

ğı o odaya, girdi nihayet. Çantasının içinde başka bir şeyler de var mıydı acaba?

Yatağın kenarına oturdu yavaşça. Kahve fincanını komodinin üzerine bıraktı. Yatağa saçılmış kıyafetlerinden birini seçti. Yerlere kadar sürünen mavi ipek bir abiyeydi bu. Göğüs kısmında ışıltılı zincirler vardı. Ayağa kalkıp üzerine tuttu elbiseyi. En çirkin kadını bile güzelleştirebilirdi bu giysi. Üzerindekileri çıkarıp aynadaki çırılçıplak görüntüsünü hayranlıkla seyretti bir süre, sonra ayaklarına kadının apartman topuklu ayakkabıları da geçirdi. Bir karış daha uzayan çıplak bedeniyle aynı boya gelmişlerdi meçhul kadınla. Sonra eteğini sıyırdığı elbiseyi başından aşağıya doğru giyindi usulca. O ne ihtişamlı bir görünüştü. Komodinin koltuğuna oturdu. Makyaj malzemelerini düzenli bir şekilde dizdi önüne.

O her bir fırça darbesini yüzüne sürdüğünde zaman uzadıkça uzuyordu. Göz kapaklarına sürdüğü kahverengi kalemle tıpkı kadının yaptığı gibi iki uzun kuyruk çizdi önce. Rimelle kirpiklerini uzatabildiğince uzattı, kan kırmızısı ruju kendinden geçercesine sürerken sağında solunda görünmeyen meleklere küçümsercesine bakıyordu. Ufak bir öpücük gönderdi kendisine. Yavaş ve özenliydi süslenirken. Tüm makyaj malzemelerini deniyordu. Beğenmezse peçeteyle silip farklı bir renk sürüyordu. Boş bir tuval gibi görünen yüzünü özenle boyadı. Bir şey eksikti ama bu görüntüde. Peruğu aradı meraklı gözlerle. Gardırobu hırsla karıştırıp kendisini tamamlayacak son parçayı da orada buldu. Islak saçlarını tepesinde toplayıp peruğu başına taktı. Aynanın karşısına geçti tekrar. İşte şimdi oradaydı. Tıpkı meçhul kadın gibi görünüyordu.

Gülizar aynanın karşısında kendini seyrederken birden kalbinin ortasına bir yumruk indi sanki. Biri o anda kapıyı çalmaya başladı. Ne yapacağını şaşırmış bir halde orada öylece kalakaldı. Demek ki kadın henüz buralardaydı, gitmemişti. Eşyalarını almak için döneceğini nasıl da tahmin etmemişti. Hızla ayağa kalktı, ne yapacağını düşündü. Mum gibi dikili duruyordu aynayla kapının arasında. Kadın sanki onun hayatını kurcaladığını biliyormuş gibi öfkeyle vuruyordu kapıya. Açılmadığı sürece daha çok artıyordu vuruşlar, Gülizar'ın kalp atışıyla karışıyordu ses. Ya gelen patronsa diye düşündü bu kez. Onu böyle görse kadına özendiğini düşünecekti üstelik. Hem ona güvenip misafir etmişti kadını bu evde. Hızlıca soyunmayı düşündü önce ama kapı daha da şiddetli yumruklanmaya başlamıştı şimdi, kırılacaktı neredeyse. Mecburdu artık açmaya.

Loş salonda, ışıkları bile yakamadan eli kalbinde yaklaştı. Kapının kilidini çevirip açmasıyla birilerinin içeri dalması bir oldu. Açık pencerelerden esen rüzgâr, tülleri havalandırıyordu, abiyesinin içinde üşüyordu Gülizar. İçerinin loşluğunda gelenlerin yüzlerini göremedi. Biri Gülizar'ın karşısına geçip onu itelerken kapıyı kapattı diğeri. Adamlardan biri kollarını kavradı, diğeri de ağzını kapattı Gülizar'ın.

"Bizden kaçıyordun demek ki orospu! Nereye kadar gizlenebileceğini sandın?"

"Namusumuzu on paralık ettin!" dedi diğeri.

Rüzgâr eteklerini oynatıyordu abiyenin, çırpındı Gülizar. Bir tabanca alnına dayandı. İçinden bir ürperti geçti, o anda sokakta korkunç bir ses yükseldi. Bir çığlık yankılandı duvarlarda.

"Ben…", dedi sadece. Ben o değilim, diyemedi. Kana bulanmış sarı peruk başından alnına doğru düştü. Ölü birine benziyordu artık. Nicedir yaşadığını sanan, çoktan ölmüş birine.

İhtiyar Serçe

rengini unutan gözlerin belleği
iki yüzlü aynanın şeytani hallerine kandı
kandı ak saçın yorgun telleri
yanaklar boyun eğerse yerin dost yüzüne
ah'da kalır ağzın kilitli hazinesi
dudaklar işlevsizliğine yanar
söz yol bulup çıkamayınca

göze çukur kazıyan yılların zorba elleri
gök çatıya merdiven dayar alın yazgısıyla

zaman zafer çığlığına yol ararken
dur dedi, sırasını bekleyen söz
incinen insani yanlarını dillendir
yaşamın gergefine sıkışan soluğunla
sanal aşkta seğiriyorken dil

puslu gözlerden hapsolan ömür
geçmişini sorgular kaybolan varsıllığında
sağaltmayı bekler kanamalı hayaller
sorguladı, küçük sesiyle, bu ne hal !
ne göz baktı, ne kulak işitti
yaşam sıcak soluğuyla kamaşırken bedende
artık yatıda her biri

bu da geçer diyen küçük ömür yürürlükte
tirşe bir çağ, umarsız, sanrı sevdalı
çok tasa, çok gam yükünden yorgun beden
'ihtiyar serçe' helallik ister yarende

bir ömür kaç mevsim, bilinmedi
kış, karakış, zemheri, büyük kış…
nerede nilüfer mevsimi

bak usta! şu yüzün kaportasına
göz kapakları garanti dışı
ağız Midas'ın kuyusu
kulak Midas'ın kulakları
yap usta… çekiç darbesi olmadan
dönüşü yok mu ? usta
saklı durur özenç yıllar…

Nilüfer UÇAR

İnsancıl'a Mektup

14 Eylül 2020

Merhaba, Berrin hoca,

Umarım iyisinizdir! İnsancıl'ın yalnızca 360. sayısını almıştım. Pandemi sürecinde çıkması beni sevindirdi. İnsancıl, birkaç yıldır, düzenli ulaşmadı. Epey sayısı yok. Ama boşlukları bazen Nurşen'den isteyerek gidermeye çalıştım. Ona da (Nurşen) sıkıntı vermek istemiyorum. Sonuçta, içinde bulunduğumuz koşullar belli.

Cengiz hocaya bir şey olmamasına çok sevindim! İnsancıl'a ulaşmam, yıllardır baltalanmaya çalışıldı, karanlığın nazlı ellerince ama hocanın bana kattığı değerle İnsancıl'a olan bağım, bu bağın bana kattığı öğreti her zaman, her koşulda beni geleceğe taşıyacak durumdadır.

Pandemi sürecinde, Cengiz hoca hep aklımdaydı. Yaşı değil de yaşadığı sayrılıklar beni korkutmuştu; bir şey olmamasına ne kadar sevindiğimi bilemezsin. Çünkü Cengiz hoca gibi ömrünü, insanı insanlıktan çıkarmak, yok etmek için değil, insanı insan yapabilmek için ince eleyip sık dokuyan, onu estetize ederek bir yudum su gibi insana sunan böylesi düşün emekçileri ne kadar var ki? Umarım (cezam az kaldı) kendisiyle karşılaşma, çalışma şansını bulabileyim! Yine de değinmeden geçmeyeyim: Bana kattığı değerler, benim üretme edimimde başat olacaktır! Kendisine teşekkürü borç bilirim.

Devletin yeni kararları, yayınları almama yönündedir! Ancak abone olmak ve abonelik bedelini kendimizin ödemesi koşuluyla dergi ya da dergilere ulaşma olanaklı olabilecektir. Aslında burada bir ilkesizlik var. Tamamen tutsak insanın dergilere ulaşımını engellemek ve karşısına engellerle ekonomik, iletişim vb. zorluklarıyla, dergi okumayı engellemeye çalışılmaktadır. Yani "Almıyoruz, yasak" dense, daha doğru olur; tam tersi, yasak vb. değil ama başkası yollamadan sen buradan parasını öde. Peki, parası olmayan, kimsesi olamayan ne yapacak? Böyle bir anlayış nasıl olur da insanlık değerlerinden söz edebilir? Hapiste eli kolu bağlı bir insana çıkarılan zorluğun tek anlamı var, "Düşünme, okuma, yazma". Olabildiğince saçma, antidemokratik uygulama, yasaklasa bunu anlar insan, yasak değil ama kulağını öyle değil benim gibi tutacaksın.

Karar belgesini yolluyorum. Abone olma formu vb. ne ise onlarla abone olmak, İnsancıl'ı okumak istiyorum! Abonelik bedelini yıllık (şimdi sona geliyor yıl) olursa sorun çıkmaz. Ödemeyi buradan yapar, hesabınıza parası yatırılır. Yine de bu konuda hapishanenin sitesinden

(internet) neyi nasıl yapacağınızı öğrenirseniz, ben de ona göre hareket ederim. (İtirazda bulundum.) Umarım derdimi anlatabilmişimdir.

Daha önce şiir kitabını almıştım. Ama "Çavuşkuşunun Türküsü" yoktu. Bununla beraber Cengiz hocanın "Eleştiri"nin son hali ile Estetiğin Kategorileri'ni yollama olanağınız olursa sevinirim.

Gülay, Güldane ve Cengiz hocanın eserleri ile senin şiir kitabını çalışmıştım; öbürlerine çalışma olanağım olmadı, çalışırsam yollarım.

(Nurşen'in bana yolladığı Goethe'nin eserlerini, buralarda onların hakkını verecek kimse göremedim ama geleceğin aydını olacak torunum Asya Berfin'e yolladım, Necati Cumalı'nın eserleriyle beraber. Nurşen, bu duruma çok sevinir!) Kendisine selamlarımı, sevgilerimi yolluyorum. Umarım iyidir.

İnsancıl ailesine yürek dolusu selamlarımı, sevgilerimi yolluyorum.

Cengiz hocaya ayrıca saygılarımı yolluyorum. Her akşam karanlığında, seher yıldızı karşımda bakınca, Cengiz hocanın yıldızlarla ilgili konuşmasını anımsıyorum. Böylece evrenin içinde gezinip duruyorum. İşte iyi insanlar güzel duygularla, düşüncelerle, insanı karanlığın içinde aydınlatarak insana güzel duygular yaşatıyor. Aristoteles boşuna dememiş, "Güzeli" iyinin emrine bırakarak "Güzel, iyinin içinden çıkar".

Kendine iyi bakman dileğiyle.

Saygılarımla.
Recep ÇİTİKBEL

Not: Benim kendi kitabımdan yok yanımda, bir tane yollayabilirseniz iyi olur.

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

24 Eylül Perşembe

İnsancıl'da akşamın alacası… dostlardan uzakta. Öldürücü gribin sonu görünmüyormuş… daha yıllarca egemenliğini sürdürecek… Bunun anlamı şu… dostlarla yüzyüze gelemeyeceğiz… tokalaşma hiç yok.

Birlikte gülemeyeceğiz… birlikte üzülemeyeceğiz… hep uzakta olacak bunlar… uzak yaşayacağız hep.

Ruhi Su, "*Geçti Dost Kervanı / eyleme beni*" der.

Helalleşmek gerekiyor mu… İşte *Ahmet Say*… Yoğun bakımda olduğu söyleniyor. Bunu duydukta kalakaldım.

İnsanoğlu, dev uçaklar yapan, uzayda dolaşan insanoğlu bu virüsle baş edemedi…

Virüs, darma duman etti her şeyi… İnsanlar korkudan *İnsancıl*'a gelemiyor.

26 Eylül Cumartesi

BirGün'de *L. Doğan Kılıç* yazdı, şöyle, "*provokatif paylaşımlar*" yaptı diye 24 kişi de gözaltına alınmış. *Temel Demirer*'i de bu nedenle gözaltına almışlar.

Hemen *Sibel Özbudun*'u aradım. Doğruymuş, gözaltına alınmış *Temel Demirer*.

Ne güzel… ne rahat değil mi, silahlı hiçbir gücü olmayan bir insanı gözaltına almak…

Sabah saat beşte kapısını çalıyorsun. "*provokatif paylaşımı*" nedeniyle gözaltına alıyorsun bir düşünürü… bir yazarı *Temel Demirer*'i…

L. Doğan Kılıç şöyle diyor, "*Eh, dünyada ifade özgürlüğü konusunda namımız almış yürümüş. Özbudun söylemese de, hep sosyal medya paylaşımından gözaltı haberi zaten öyle anlaşılıyor!*"

Sabah sabah insanın yaşama sevincini yok eden bir eylem.

29 Eylül Salı

Sabah… kahvaltıdan sonra yağmur başladı. Çoktandır bekliyordum yağmuru. Yatağa uzandım, yağmurun sesini dinledim.

Güzeldi…

Temel Demirer, dün salıverildi. Suçu yokmuş…

Tam sevinemezsin *Türkiye*'de…

Halk TV, beş gün kapalı. Ceza vermişler.

Kaç yıldır dilimizde tüy bitti. Düşünceyi söylemenin cezası olmaz.

Kaç kuşak düşünce özgürlüğünü savuna savuna öldü gitti. Bitmeyen bir bayrak yarışı gibi düşünce özgürlüğünü savunma bir başka kuşağa kaldı.

Düşünce özgürlüğü mücadelesi boşa verilmedi. En azından *Nazım Hikmet*'in şiirlerini okudu bu halk. Ama ne pahasına.

Cumhuriyet'e yaraşır modern bir yaşam kuramadık.

30 Eylül Çarşamba

Stefan Zweig'ın *Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar* adlı yapıtı… (Çev. Gülperi Sert, Türkiye İş Bankası - Kültür Yayınları İstanbul 2012)

Zweig, bu yapıtında üç kişiyi inceler. *Casanova, Stendhal, Tolstoy*.

Tolstoy'la ilgili bir saptaması var, şöyle, "*İnsanların tasvirinde de Tolstoy, sakat ve patolojik doğaları gözlemlemek ya da Shakespeare ve Dostoveyski'nin yaptığı gibi onların da ötesinde Tanrı ile hayvan ve Ariel'ler ve Alyoşa'lar, Caliban'lar ve Karamazov'lar arasında gizem dolu ara basamaklar yaratmak istememiştir (…) Onun sanatı gerçeğin tek bir dilini konuşur. -bu da onun sınırlarıdır- fakat bu dili de bir şairden daha mükemmel kullanır, bu da onun büyüklüğüdür. Tolstoy için güzellik ve hakikat bir bütündür, ikisi de aynı şeydir.*"

Tolstoy'un gerçekçiliğinin gizi işte burda.

1 Ekim Perşembe

Salı günü yağmur yağdı ya, yağmur daha sonra doluya çevirmiş, ceviz büyüklüğünde dolu yağmış. Bu bilgi beni kaygılandırdı. *İnsancıl* çatı katında ya, çatıdan hemen sular akıyor.

İki günü bu sıkıntıyla geçirdim.

Neyse, bugün geldikte baktım, çatı akmamış.

Daha önce söylemiştim. *İnsancıl*'a aşıkım ya ben. Ama aşkımın nesnesini bir türlü rahat ettiremedim.

Hep bunun üzüntüsünü yaşıyorum.

Gerçi, şimdiki yerimiz pek fena değil. Ama işte çatı sorunu var. Bir de kışın ısınma sorunu.

Sorunlu olmayan bir yeri olmadı *İnsancıl*'ın.

Kitap deposuyla *İnsancıl*'ın aynı yerde olması da sorun.

Bir başka sorun yer darlığı… bu yüzden kitap dizini de karmakarışık…

Sözgelimi, *Ahmedi*'nin *İskender*'le ilgili kitabını bulamıyorum.

Hep böyle…

2 Ekim Cuma

Az sonra *İnsancıl*'ın Ekim sayısı gelecek. Ekim sayısının anlamı şu. *Berrin Taş*'la birlikte yürüttüğümüz mücadelenin 30. yılı bitiyor.

Dile kolay, bu şekilde 30 yıldır bir dergi çıkıyor. Sırtını burjuvaziye dayayan küçük burjuva yazarların, dergi yöneticilerinin umurunda değil bu.

Umurunda olmamaları bir yana bir de için için küçümsüyorlar *İnsancıl*'ı.

Bu suskunluk karşısında *İnsancıl* susmayacak.

Lenin, bakın ne diyor, "*Sayın burjuva bireyciler, mutlak özgürlük üstüne çektiğiniz söylevlerin ikiyüzlülükten başka bir şey olmadığını söyleyeceğiz sizlere (…) Burjuva yazarın, sanatçının, oyuncunun özgürlüğü, para kesesine, çürümeye, satılık olmaya gizlice (ya da ikiyüzlü biçimde gizlice) bağımlılıktan başka bir şey değildir.*

31. yıla girerken bizi de destekleyen bütün yol arkadaşlarımıza söz veriyoruz. Kavgamız sürecektir.

3 Ekim Cumartesi

Nazım Hikmet'in *Memleketim*'ini *Fazıl Say* şarkı yapmış. Şimdi *Serenad Bağcan*'dan dinliyorum. Memleket özlemi dile getiriliyor bu şarkıda.

Serenad Bağcan'ın sesi, şarkıyı söyleyiş biçimi, *Memleketim*'e tam uygun.

Bu şarkıyı dinlerken düşündüm. *Nazım Hikmet*'i, bu ülkede kimi insanlar, zindanlarda çürütmeye kalktılar.

Yeri geldiğinde de belki öldürülecekti.

Devlet gücüne, devlet yetkisine dayanılarak yapıldı *Nazım Hikmet*'e yapılanlar.

Nazım Hikmet'i zindanlara atanlar, bundan zevk duyanlar, hiç kuşku yok ölüp gittiler. Bu kişilerin çocukları, torunları hiç kuşkusuz sağ…

Ben şunu soruyorum. Bu kişiler, *Nazım Hikmet* dendikte ne düşünüyor acaba.

Burdan faşist 12 Eylül geliyor. Her şey bir yana, elli insanı asan babaları için, çocukları ne düşünüyor.

5 Ekim Pazartesi

Dün güzel bir gündü.

Neriman'la *Şermin*, *Berrin Taş*'la beni gezmeye götürdüler… Önce *Emirgan*'a gittik. *Emirgan*'da oturacak yer yoktu. Ordan *Belgrad Ormanı'*na gittik. Bir gazinoya yerleştik…

Önce yorgunluk kahvesi içtik… Ardından öğle yemeği için masa değiştirdik.

Ben böyle yerlerde yemek oldu mu, sakıncalı davranıyorum. Izgaralar, salatalar söylendi ama ben menemende karar kıldım.

Bu yaşlılıkta genç insanlardan gördüğüm sevgi saygılı ağırlayış sevindirdi beni.

Pazar günleri bile *Berrin Taş*'ın semineri var. Bu yüzden erken kalktık…

Hava çok sıcaktı. Ormanda da serinlik yoktu.

Neriman'la *Şermin* bizi istedikleri gibi ağırlayamadıklarını söylediler. *Berrin Taş*'la ben "*Nasıl, ağırladınız işte, daha ne olacak"* dedikse de bir kez daha kıra götüreceklerini söylediler.

7 Ekim Çarşamba

İzmir Marşı'nı dinliyorum *Haluk Levent*'ten… *İstanbul*'un emperyalistlerin elinden alınışının 97. yılı.

97 yıl önce emperyalistlerin donanması İstanbul'u kuşatmıştı. Çanakkale'de bir milim ilerleyemeyen emperyalistler, Birinci Paylaşım Savaşı sonucu, İstanbul'a girmişlerdi.

Bu, Türkiye için trajik bir durumdu.

Emperyalistlerin askerleri, Türk halkını her köşede dövüyordu. "Adam" etmeye girişiyordu.

Türk halkı bezgin, umutsuz, karamsardı.

Gazi, emperyalistlerin donanmalarını gördükte şöyle dedi,

- *Geldikleri gibi giderler.*

İşte 97 yıl önce bugün, gitmeye başladıkları gündür. İstanbul, emperyalistlerin elinden alınmış, kurtulmuştur.

Emperyalistler geldikleri gibi gideceklerdi… Gitmişlerdir de.

8 Ekim Perşembe

Berrin Taş'ta ritm bozukluğu var. Altı ay önce çıktı bu sorun.

İlaçlarla düzeltilmeye çalışıldı ritm bozukluğu. Ama düzelmedi. Arada kötü oluyordu.

Geçende bir doktora gitti. Bedenine aygıtlar takıldı.

Sonuç, ritm bozukluğu için kullanılan ilaçlar bu kez nabızı düşürüyormuş…

Berrin Taş bir süre ilacı sürdürecek, olmazsa pil takılması gerekiyormuş.

Söylenecek söz yok…

Şimdi beklemedeyiz.

Pili öğrendiğimiz gün evde ağır bir sessizlik başladı.

Bizi avutacak insanımız da yok… iki kişiyiz… Ben, bir de o.

Yağmurlu bir günde yazıyorum bunları… Yağmur içime işliyor…

Direnmek gerekiyor… Sabır gerekiyor. Bütün bunlara karşın bir köşeye sinmedi… Yılgınlığa düşmedi.

Bunları yazdım ya iyi oldum. İçimin acısını döktüm.

Şimşekler çakıyor, gök gürlüyor. Belki bir yerlere yıldırımlar düşüyor.

Ben *İnsancıl*'da masamın başındayım.

9 Ekim Cuma

Sözcü'nün Hafta Sonu ekinde *Aytunç Erkin*'in yazısı, şöyle "*9 Ekim 1962 Che Guevera… Arjantinli devrimci. Küba devriminin lideri… Bolivya'da 39 yaşında öldürüldü.*"

Daha sonra şöyle sürdürüyor *Aytunç Erkin* "*9 Ekim 1971. 1966 kuşağının öğrenci gençlik hareketinin liderlerinden Deniz Gezmiş ve 17 arkadaşı idama mahkum edildi. 6 Mayıs 1972'de Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan idam edildiler.*"

Saat 20.30

17.00 sularında *Hüseyin Şahin* geldi… Koyu bir söyleşiye başladık… Aylardır görmüyordum, nasıl özlemişim *Hüseyin Şahin*'i.

Bir süre sonra kalkmak istedi, bıraktım. Akşam yemeğini birlikte yedik. Kahve içtik. Az önce gitti…

Öbür arkadaşlar da olabilseydi ne güzel olurdu.

10 Ekim Cumartesi

Türkiye… güzel ülke… senin güzel bir ülke olmana karşın ne çok acı çektik… Kanlı 1 Mayıs, Kahramanmaraş, Çorum, Sivas kırımları… idamlar… Baş edemedik bunlarla…

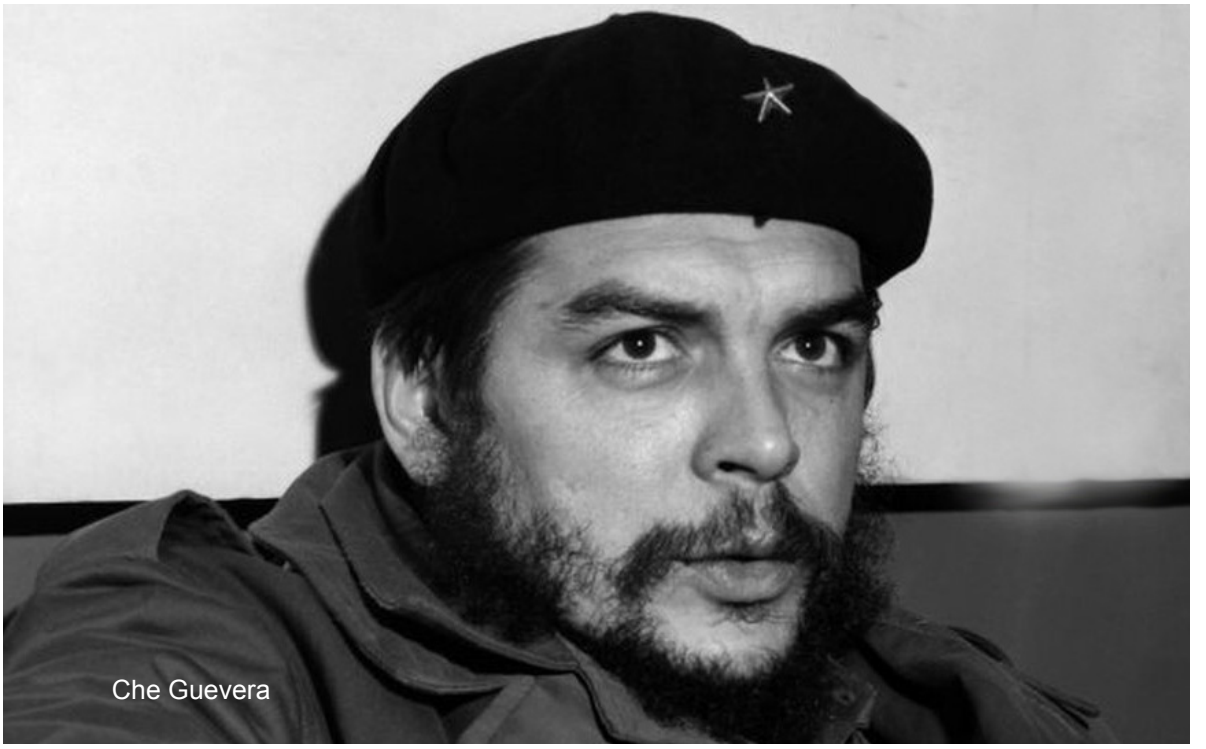

Che Guevera

Aytunç Erkin devrimci karakteri insanlara acı veren unutulması olanaksız olayları yazıyor.

Devrimci karakterde olmayanlar hem *Che*' nin hem de *Deniz Gezmiş*'le arkadaşlarının ölümüne üzülmediler. Buna karşın devrimci karakterli insanlar bu devrimcileri unutmadı… Unutulmayacak.

Bugün bir kırım günü daha. Ankara Garı…

Burcu Cansu yazıyor *BirGün*'de "*İŞİD'in başkentin göbeğinde gerçekleştirdiği Gar Katliamı'nın üzerinden 5 yıl geçti. 105 yurttaşı yaşamdan koparan katliamdan bugüne geçen 825 günde adalet tecelli etmedi. Katliamda yakınlarını kaybedenlerin acıları*

hala taze. Katliamda sorumluluğu olan hiçbir kamu görevlisi yargılanmadı. Avukatlar 'Emniyet sorumluluğunu yerine getirmedi' diyor. Katliamın tanıkları da 'Sorumlular yargılanana dek ruhumuz sızlayacak' ifadesini kullanıyor."

Bu kırımda 103 kişi öldü. 500'den fazla kişi yaralandı.

13 Ekim Salı

Antisthenes – Diogenes - Kinik Felsefe Fragmanları (Yunan ve Latince Aslından derleyen ve çeviren C. Cengiz Çevik)

Yapıt beş bölümden oluşuyor.

1- Sunuş

2- Antisthenes

3- Diogenes

4- Yazar ve İsim Kısaltmalar Kaynaklar ve Fragmanlar Dizini

5- Kaynakça

Sunuşta kinik felsefenin tanımı yapılıyor. "*Kinik felsefe (veya Kinizm) belki de Yunan felsefe tarihinin en sıra dışı düşünce sistemidir*" diyor *Çevik*. Daha sonra bu felsefenin niteliğini şöyle açıklıyor, "*Bu felsefi düşünce sistemi, sadece teorik bir etkinlik olarak var olmaz aynı zamanda teorinin pratiğe aktarılmasını gerekli kılar.*"

Bu felsefenin kurucusu kimdi, bunun da tartışmalı olduğunu söylüyor *Çevik*.

Kökenini *Sokrates*'e kadar götürülebiliyor. Buna karşılık *Antisthenes* ile *Diogenes*'in kurucusu olduğu en fazla düşünülen filozoflar.

Bu felsefenin adı için şöyle der *Cengiz Çevik*, "*Bu noktada öğretinin adıyla ilgili bir parantez açmak gerekirse bu ad Antisthenes'in örneklediği yaşam tarzıyla ilgili olabilir. Nitekim Yunancada "Köpeksi" anlamındaki kyön isminden türemiş olan kynikos sıfatı "Köpek gibi, köpeğe özgü anlamında olup daha sonra Antisthenes ve öğrencileri için kullanılmış. Türkçeye de "Kinik" olarak geçmiştir.*"

Antisthenes'le *Diogenes*'in yaşamları anlatılır. Daha sonra onlardan kalan parçalar gösterilir.

Antisthenes

Atinalılara eşekleri ata dönüştürerek seçim yapmalarını öneriyordu. Bunu saçma buldukları zaman da şöyle karşılık veriyordu, "*Tamam ama sizin içinizde eğilim olmadığı halde şiiri seçildiği için komutan olanlar yok mu?"*

Tiran *Dionysos* ölümlü olduğu için ağıt yaktığında aynı adam şöyle dedi. "*Zaman geçtikçe ölmediğim için ağıt yakacaksın*."

Antisthenes'in bir sözü "*İyilik yapıp kötü söz işitmek krala özgüdür",*

*Antisthenes'*e göre *"Halkın bir çok tanrısı, buna karşın doğanın bir tek tanrısı vardır.*"

Bir dostu notlarını kaybettiğini söyleyerek hayıflanınca "*Onları tablete değil zihnine yazmalıydın*" dedi.

En güzel tacın hangisi olduğu sorulan "*Sokrates*" filozof *Antisthene*s "*Eğitim sayesinde edinilen taç*" cevabını verdi.

Diogenes

Gündüz vakti kandilini yaktı ve 'Bir insan arıyorum' diye yürüdü.

Olimpiyat oyunlarından dönünce orada büyük bir kalabalıkla karşılaşıp karşılaşmadığını sordular. O da 'Büyük kalabalıklar vardı ama insan göremedim' diye cevap verdi.

En acı olan nedir? diye sorulduğunda Diogenes şöyle cevap verdi. Kendini bilmek. Zira benliğimize duyduğumuz sevgiden ötürü kendimize çok önem veriyoruz.

İskender onu güneşin altında otururken yanında dikildi ve ona bir şey isteyip istemediğini sordu. Diogenes güneşinden biraz çekilmesini söyleyince onun cesaretinden etkilenerek suratlarına "İskender olmasaydım, Diogenes olurdum" dedi.

Cengiz Çevik özenle hazırlamış yapıtı. Dili güzel. Kendisi şöyle diyor, "*Senelerce süren bir çalışmanın ürünü olan derlemeyi toplumsal ve politik sınırların ötesinde tüm canlılar için daha iyi bir gelecek inşa etmeye çalışan tüm dünya vatandaşlarına armağan ediyorum.*"

Yapıtın girişinde de Sunuş'ta *Antisthenes'*in şu sözü var "*Nereli olduğu sorulunca Dünya vatandaşıyım"* dedi.

15 Ekim Perşembe

Friedrich Schiller'in *Wilhem Tell* adlı oyununu okudum. (Almanca Aslından Çev. Barış Cenülşen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; İstanbul 2020)

En başta şu. Çeviri güzel. *Cenülşen*, özenle çevirmiş yapıtı.

Yapıta geldikte, yapıt alt yapı üst yapı çelişkisinin canlı bir örneği. Olay feodal dönemde geçiyor. Tarih sahnesinde halkın da sözü geçecekti.

Oyunda feodal değerlere saygı gösterilir. Kale kumandanı evli kadınla ilişkiye girmek ister. Kadın bu durumu kocasına bildirir. Adam komutanı öldürür.

Vali, çiftçilerin kendi başlarına ev yapmasını, özgürce yaşamalarını istemez.

Kentin ortasında bir direğe şapka konur. Şapkaya saygı gösterilecektir.

Kentte bir kule yapılmaktadır. İşçiler ölesiye çalıştırılır. Bir işçi de ölür.

Feodal yapı bütün zalimliğiyle egemendir. Ama halkın gücü unutulmuştur.

Schiller Fransız ayaklanmasını, feodal sınıfın devrilişini görmüştür. Görmekle kalmamış halkın gücüne de inanmıştır.

Baron'la yeğeni Rudenz tartışırlar. Rudenz halka inanmaz. Baron "*Kendi yurduna yabancılaştın*" der. Yazıklanır.

Barona göre özgürlük için kan dökülecekse dökülmelidir. Rudenz şöyle der, "*Ço-*

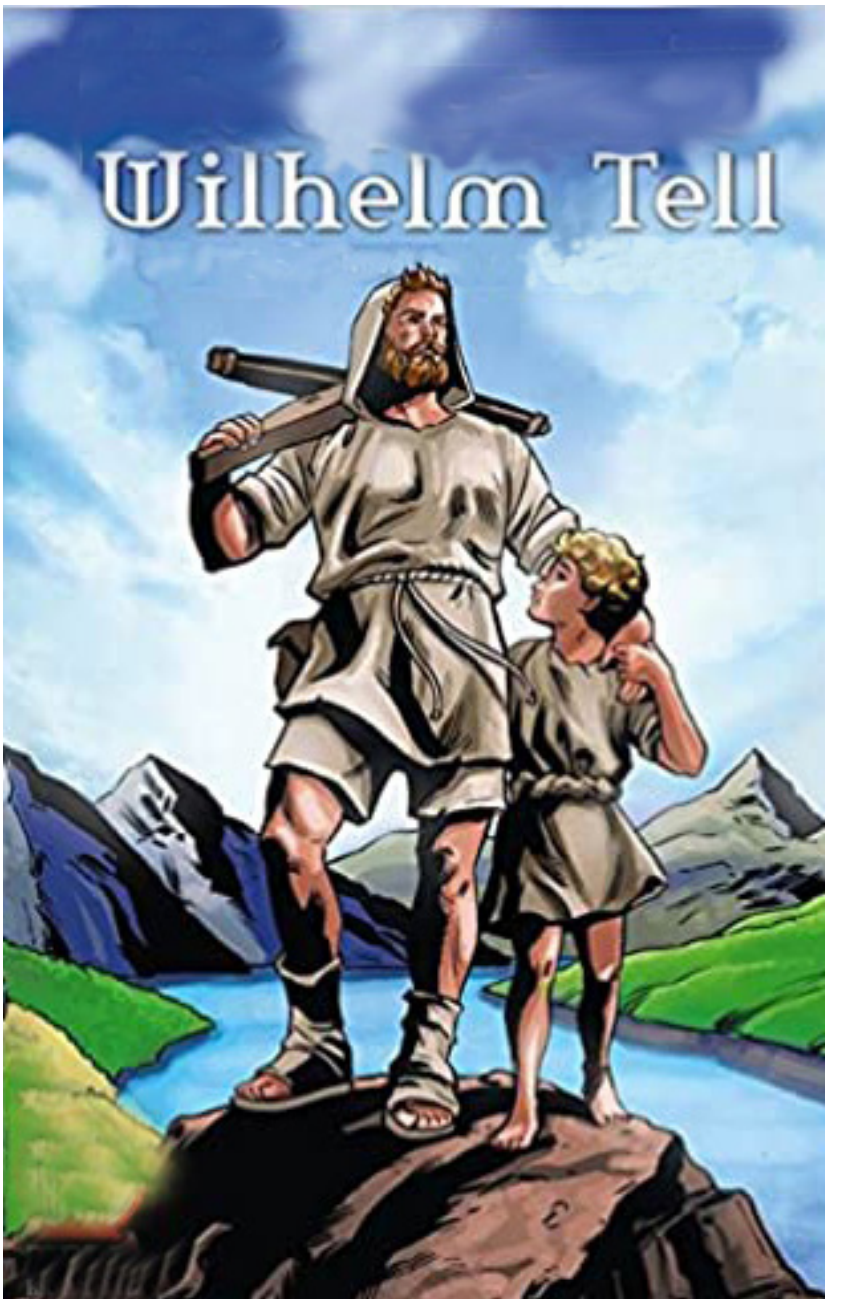

banlardan oluşan bir halkız biz / Albertin ordularına karşı ne yapabiliriz?"

Buna karşılık Baron şöyle der, "*Çobanlardan oluşan bu halkı iyi tanı delikanlı!"*

Baron savaşta komuta etmiştir onlara, nasıl savaştıklarını görmüştür.

Baron ölmek üzeredir. Ama bir bilici gibi olacakları anlatır. Şöyle "*Prensleri ve soylu beyleri görüyorum / Çobanlardan oluşan zararsız halkla / Savaşmak için zırhlarını giymiş geliyorlar / Bir ölüm kalım mücadelesi verilecek içimizden / Kanlı bir kararla geçitler aşılacak / Çiftçi çıplak göğsüyle yükleniyor / Mızrak sürüsünün içine feda ediyor kendini / Parçalıyor hepsini soylu kanı dökülüyor yere / Özgürlüğün zafer bayrağını kaldırıyor göğe.*"

Tell, valiyi öldürür. Halk ayaklanması büyür. Feodal değerler yıkılır.

Oyun şöyle biter.

Berta (varsıl bir kadın / yurttaşlar / Ant kardeşler) / Özgürlük ülkesinde güven bulan / ilk şanslı kişi olarak beni de birliğinize alın / Hakkımı sizin kahraman ellerinize teslim ediyorum / vatandaşınız olarak beni de korumak ister misiniz?

Yurttaşlar

Kanımız, canımız pahasına

Berta Pekala / Ben özgür bir İsviçreli kadın bu delikanlıya / Bu özgür erkeğe sunuyorum haklarımı!

*Rudenz (*Hasta dönmüştür. C.G.*) Ben de toprak haklarının özgür olduğunu ilan ediyorum.*

Büyük bir estetik haz aldım bu oyundan. Dün bütün gün bu oyunla yaşadım. Birkaç kez okudum.

Doğa betimlemeleri de boş değil, işlevli.

Saat 19.30

İnsancıl 'dayım.

Schiller' i düşünüyorum. Onun gibi arkadaşım olsun isterdim. Oturup konuşurduk. Böyle arkadaşım olmadı değil. *Kemal Bekir, Demirtaş Ceyhun, Zihni Anadol, Metin İlkin, Yılmaz Elmas, Güngör Gençay, Ruşen Hakkı.*

Hepsinin sanatları güçlüydü. Bugün hiçbiri yok, hepsi öldü… arkadaşsız kaldım.

Sağ olsalardı bu saatlerde biri ya da ikisi gelirdi *İnsancıl*'a… oturur konuşurduk… ya da bir konuyu tartışırdık…

Belki onlar, *İnsancıl*'a gelmeden bir konuyu tartışmışlardır, düşüncemi sorarlar.

Kimileyin sesimiz yükselirdi. *Berrin Taş* kavga mı ediyoruz diye gelirdi.

Koca adamlar, kimileyin çocuk gibi iddialaşırlardı. Kimileyin kısa da olsa dargınlık da çıkardı arada.

Meyhanede de kavga çıkarsa, *İnsancıl*'a gelir, orda sürdürürlerdi kavgayı.

Hepsi tek tek gitti… Tam bu sırada bir Selanik türküsü "*Bir fırtına tuttu bizi / deryaya saldı.*"

Ölüm fırtınasıydı bu… arka arkaya gittiler. Birini bile tutamadım.

Sözgelimi, *Demirtaş Ceyhun*, yoğun bakımda ben, yoğun bakımın kapısındayım. *Demirtaş Ceyhun* gülerek yoğun bakımın kapısından çıkacak… Şakalaşacağız.

Olmadı. Çıkmadı yoğundan.

16 Ekim Cuma

Zafer Toprak'ın yapıtı, *Atatürk-Kurucu Felsefenin Evrimi* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020)

Zafer Toprak, Giriş'te şöyle diyor, "*Bu kitap yazım süreci içerisinde bir tür entelektüel arkeoloji anlayışını benimsedi. Atatürk'ünbir devlet kurucusunun gerçekleştirdiği reformlarda esin kaynağı olan yazılı kültürü sorgulamak (…) Bugüne kadar siyasi ve askeri yönden üzerine sayısız değerli araştırma yapılmış olmasına karşın, Atatürk'ün*

entelektüel kişiliği üzerinde çok az duruldu. Oysa O'nun düşünce yapısındaki evreler, günlük siyasi ve askeri olayların ötesinde günümüz Türkiye'sinin toplumsal ve kültürel yapılanmasında derin izler bıraktı. Laik Türkiye'nin kurucusu Atatürk'tür."

Atatürk'ün kitaplığı çok varsılmış.

Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir insan gerekti. Bundan dolayı, *Atatürk* kültürel devrimi başlatıyor. Bu noktada harf devrimi son derece önemli.

Cumhuriyet için şöyle diyor *Zafer Toprak* "*Cumhuriyet, insanlığın evriminde kilit işlevi görmüş toplumların üzerinde kuruluyordu."*

Atatürk, bireyden yana değil toplumdan yanaydı. *Atatürk*'ün eşitlikçi anlayışıyla bağdaşmayan iki öğe var. Biri şer'i hukuk düzeni, öbürü kapitülasyonlar.

Kapitülasyonlar Lozan'da kırılıyor.

Şer'i hukuka geldikte, hukuk Tanrı'dan alınmalı, ulusa verilmeli. Egemen kültürü aşıp, yeni bir kültür oluşmalıydı.

1926'lı yıllarda hukuk ulusa verildi.

Saat 20.10

Beethoven'ın *Ay Işığı* adlı sonatı… Söylendiğine göre, *Beethoven* bu sonatı gözleri görmeyen bir kız için bestelemiş.

Beethoven'ı düşünüyorum. *Ay Işığı*'nı besteleyen incelikli, derinlikli karakter.

Ay Işığı'nı dinlerken, her türlü kavgayı bırakıp çekip gitmek geliyor içimden… Bir orman düşünüyorum. Ormanda bir göl… kıyıda bir kulübe. *Berrin Taş* çiçek topluyor. Yanında köpeğimiz *Duman*.

Dışarda konferans vermiyorum. Aslında yakışıksız… çirkin biriyim ben. Bir de tek gözüm kapandı. Tek gözle kaldım mı.

Geçen gün dikkatlice baktım aynaya… sevilecek bir yanım yok. Buna karşın *Berrin Taş* beni yaşatmaya çalışıyor. İlaçlarımı hazırlıyor, sağıma soluma bakıyor.

Berrin Taş üzülsün istemiyorum… öyle bir ölüm olmalı ki *Berrin Taş* üzülmesin.

Adnan, şiir yapıtını *Berrin Taş*'a adamış. "*Şiir Ana*" demiş.

Çok sevindim. *Berrin Taş*, binbir mücadeleyle, tırnaklarını kıra kıra geldi bu noktaya.

"*Şiir Ana*"yı haketti.

"*Şiir Ana*"dan uzaklaşanı tarih yazacaktır, bunu unutmasınlar.

19 Ekim Pazartesi

Zafer Toprak'ın yapıtı, *Atatürk* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2020)

Zafer Toprak şöyle diyor, "*Üçüncü Cumhuriyet Fransa'sından ve aydınlanmacı düşünceden esinlenen liberal / ulusal tarihçilik, geleneksel Osmanlı vakanüvisliğinden kopuşu simgeliyordu.*" (y. 45)

Bunu şöyle sürdürür *Zafer Toprak* "*Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocağı bu kopuşun ortamını taşıyor. Tarih-i Osmani Encümeni, sistematik yayınlarıyla yeni bir tarih anlayışının öncülüğünü üstleniyordu. Geleneksel Osmanlı tarihçiliğinden ulusal tarihçiliğe geçişte Meşrutiyet yıllarında dört tarihçi ön plana çıkmıştı. Bunlar Ali Reşad, Diran Kelekyan, Ahmet Refik (Altınay), Mehmet Köprülü idi.*"

Bu söylediklerinden sonra temel noktayı şöyle vurgular. "*Ve tarih anlayışı bundan böyle mukaddesten arındırılmış oluyordu.*"

Burda verilen büyük kavgayı kavramakta yarar var. Kutsal tarih yerine laik tarih geliyor.

20 Ekim Salı

Yazar-gazeteci dünyasının namuslu kalemi, *Bekir Coşkun* öldü… Sevdiğim, saygı duyduğum bir yazardı.

"*Böyle mi esecekti son günümde bu rüzgar / Bütün kuşlar vefasız / Mevsim artık Sonbahar …*"

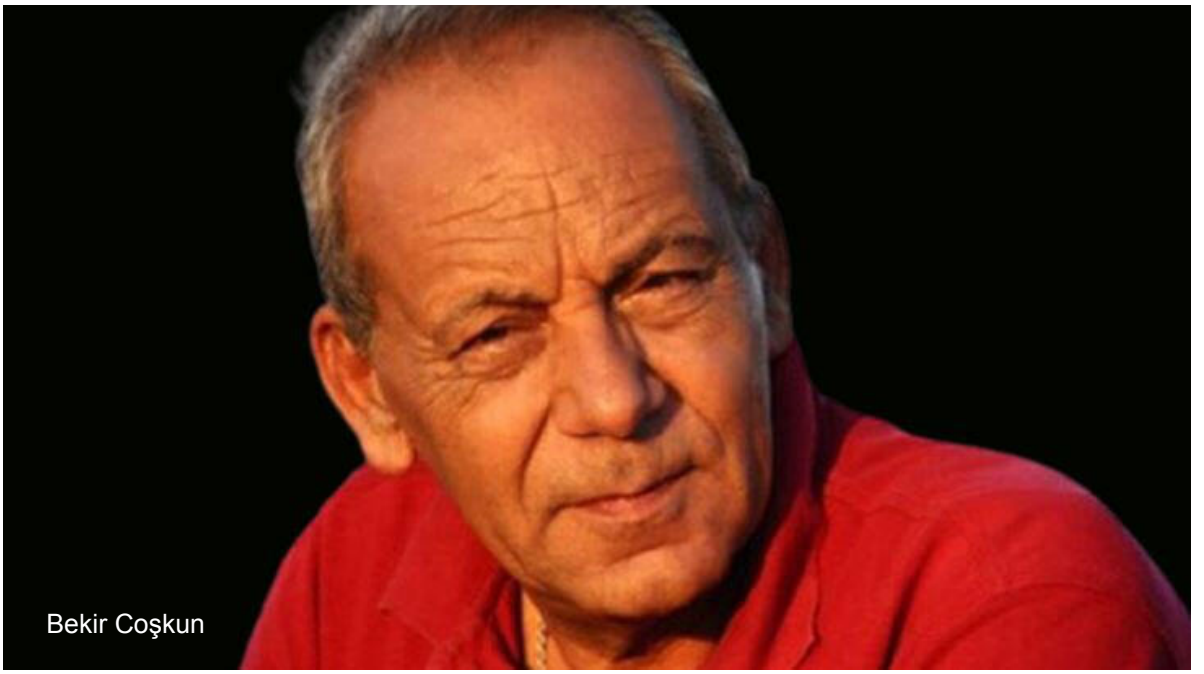
Bekir Coşkun

Bu, en sevdiği şarkıymış.

Uğur Dündar, Bekir Coşkun'la ilgili yazısının bir yerinde şöyle dedi, "*Evindekilerin yanısıra Cunda'nın sahipsiz köpekleri, kedileri, bahçede su verdiği çiçekler, verandadan birlikte seyrettiğimiz palmiyeler, hatta denize inen o yol üzerindeki otlar bile, canlı oldukları için onları içtenlikle seven ve yaşam haklarına saygı duyan senin gibi eşsiz bir canlı dostundan yoksun kalacaklar. / Biz seni sadece yazıların, yurtseverliğin, katıksız Atatürkçülüğün, Cumhuriyet'e olan sevdan, yiğit, cesur gazeteciliğin, büyük mizah ustalığın, kalemini halkın gerçekleri öğrenme hakkına adadığın ve onun dışında hiçbir gücün önünde eğilmediğin için sevmedik. Adam olduğun ve evrendeki tüm canlılara gösterdiğin sevgi ve saygı nedeniyle de çok sevdik.*" (Sözcü, 20 Ekim 2020)

22 Ekim Perşembe

Bir tarihte *Kemal Özer* şöyle dedi. "*Gündoğdu gündüz ışığında, otuz metreden ateş böceğini görür.*"

Yazın alanındaki öngörümü söylüyordu. Bu konuda hiç yanılmadım. Doğru kalemle, eğri kalemi çabucak ayırırım.

Bir nokta daha. Ben felsefe eğitimi almadım. Karakterimi biliyorum, istesem de alamazdım.

Felsefenin önemini biliyordum. Bu yüzden kendim felsefeye sarıldım.

İnsancıl için en baştan şunu söyledim. *İnsancıl* felsefeyi önemseyecek. Felsefede ideolojik ayrım yapılmayacak.

Başta çok eleştirildim. Özellikle İslam felsefesi konusunda. *El Kındi, Farabi, İbn Sina, İbn Rüşd* son derece önemliydi benim için. İslam uygarlığı o yolda gitseydi bugün çok gelişmiş olurdu…

Felsefe konusunda inadımı *Prof. Dr. Betül Çotuksöken* destekledi. "*Onların felsefe eğitimi yok, bana ne*" demedi. İlk günden destekledi.

Şimdi bunları niye yazdım… *Mustafa Günay*'ı düşünüyorum. İlk yazılarını nerede okuduğumu anımsamıyorum. Amacını anımsıyorum. *Mustafa Günay*'ın yazılarını okudukta şunu söyledim. "*Genç-yeni bir filozof geliyor*".

Zaman beni haklı çıkardı. *Mustafa Günay* gelişti. *İnsancıl*'da da yazıları görüldü. Bugün önümde bir kitap duruyor. *Eğitimde Ahlak ve Etik* (Mustafa Günay, Çizgi Kitapevi, Konya 2020)

Yapıtı inceledim. Çok kapsamlı bir çalışma. Yeri geldikte üstünde durulacak.

Saat 2.10

İnsancıl'dayım.

Kış geldi mi… üşüdüm. Klimayı sıcakta yaktım.

Bugün *Mehmet Karakelle* geldi… Kahve içtik. Şurdan burdan konuştuk.

Bugün yeni bir türkücü buldum. Ben ilk kez dinliyorum. *Kazancı Bedih*. Değişik bir ses. Urfalı. "*Yeşil ördek gibi daldın göllere / Sen düşürdün beni dilden dillere / Başım alıp gidem gurbet ellerine / Ne sen beni unut ne de ben seni*"

Bizim insanımız… hep sevgilisine kavuşma özlemiyle yanıyor… bir türlü kavuşamıyor. Bunun üstüne türküler yakıyor.

Benim kısa öykülerim de böyle. Sevenler bir türlü kavuşamıyorlar. Bilerek, isteyerek yapmıyorum bunu. Öykünün akışında ayrılık geliyor.

Aşık oluyor, aşkını yaşayamıyor. Yazdığım her öykü bana acı veriyor. Sevgilileri kavuşturmak istiyorum, olmuyor.

Kazancı Bedih'ten Gaziantep Yolunda "*Bahçelerde mor meni / Verem ettin sen beni / Nasıl verem olmayayım / Eller sarıyor seni*"

Bu türküyü *Cem Adrian* da söylüyor. *Olten Flarmoni Orkestrası* eşliğinde. Arasıra yine orkestra eşliğinde *Zeynep Halvasi.*

Zeynep Halvasi. Drama Köprüsü'nü de söylüyor.

23 Ekim Cuma

Daha önce yazıldı mı bilmiyorum. Yazılmıştır sanırım. Sorun şu. Bizde türkülerde, şarkılarda cinsiyet ayrımı yok. Sözgelimi, "*Ben sana yandım gelin / Yanağı allı gelin*" türküsünü kadın da söylüyor.

Bizim kültürümüzün özelliği diyorum buna. Kadın erkek cinsinin ayrımı da çok sert ülkemizde. Ama gelin görün, bu türkülerde, şarkılarda böyle değil.

Bunu, kadınlar söylemez, ya da erkekler söylemez denmiyor bizim kültürde.

Türkülerde, şarkılarda böylesine demokrat, eşitlikçi bir kültürde, kadının erkekten sakınması, çarşafa girmesi nasıl oluyor.

Bunu düşünmeliyiz.

İşin bir yanı daha var. Türkülerde, şarkılarda kadın aşkını açıkça söylüyor. "*Ben seni seviyorum*" diyor. "*Bir çapkına yangınım*" diyebiliyor kadın türkülerde.

Kültürümüz buna izin veriyor. Dahası "*Sarhoşum, sarhoşum*" demesine kızmıyor erkek… ama buna yaşamda izin verilmiyor.

Peki, bu noktaya nasıl gelindi. Kadın, yaşamdaki baskıyı, türkülerle, şarkılarla mı kırdı.

Saat 20.30

Bir zamanlar bu odada insandan geçilmezdi. Salgın, insanları çil yavrusu gibi dağıttı. Bugün *İnsancıl*'dan hiç kimse gelmedi *İnsancıl*'a…

Bir tarihte şöyle yazmışım. "*bir adam Cengiz Gündoğdu doğruları söylüyor demedi*".

Felsefede Doç. Dr. *Özgüç*, buna karşı çıktı Cumartesi günü "*Biz size hak verdik*" dedi…

Demek ki boşa yaşamamışım, hak veren varmış.

Sevindim.